

Hoofstuk 3

1978–1990:

'N VERSKIL IN SKRIFINTERPRETASIE KENMERK DIE TWEE KANTE VAN DIE DEBAT

1. DIE GROTER LANDKAART: 1978–1990

Na afloop van die Inligtingskandaal, waarin daar bevind is dat B.J. Vorster wel bewus was van die onreëlmatighede waarin staatsgeld gebruik is om die politieke doelwitte van die Nasionale Party (NP) te bevorder, het Vorster as premier bedank (Davenport 1986:310). Hy is deur P.W. Botha opgevolg. Teen hierdie tyd het Afrikaners die meeste senior posisies in die regering, veiligheidsmagte, provinsiale administrasies en ander groot instellings beklee.

Politieke hervorming was teen hierdie tyd onvermydelik. Die sogenaamde hoekstene van apartheid, soos die paswette en die bevolkingsregistrasie, het egter eers in die middel tagtigerjare op die agenda gekom met die oog op hervorming (Giliomee 2004:545). Die NP se konstitusionele hervormings het spanning binne Afrikanergeledere teweeg gebring, met die gevolg dat die Konserwatiewe Party (KP) in 1982, onder leiding van 'n oud-NG-predikant, gestig is en van die NP weggebreek het. Afrikaner-eenheid is hiermee beëindig (Giliomee 2004:558). Nadat 'n referendum in 1983 gehou is, is 'n nuwe grondwet aanvaar. Hieruit het 'n Driekamerparlement tot stand gekom waarin blankes deur die Volksraad, bruin mense deur 'n Huis van Verteenwoordigers en Indiërs deur 'n Huis van Afgevaardigdes verteenwoordig is. Die Volksraad se verteenwoordiging sou altyd meer wees as die ander twee huise saam en swart mense se saak het by die Staatspresident berus (Davenport 1986:314).

Die laat sewentigerjare en die grootste deel van die tagtigerjare is gekenmerk deur die grensoorlog waarin die bedreiging van Afro-Marxisme die hoof gebied is. Slagspreuke soos die “totale aanslag” en “die skrif aan die muur is rooi” is dikwels gehoor en daar is teen hierdie kommunistiese aanslae geveg. Selfs die Christelike Instituut is in hierdie tyd as staatsgevaarlike organisasie gesluit.

Buiten die grensoorlog het Suid-Afrika binnelands ook 'n tyd van destabilisasie beleef met swart opstande wat dwarsoor die land begin opvlam het totdat 'n noodtoestand uiteindelik in 1985 afgekondig is. Teen 1988/1989 het die militêre begroting 17.7% van die land se begroting uitgemaak (Giliomee 2004:551; Maritz 2004:54). Ten spyte van die plofbare binnelandse situasie, het daar tog politieke veranderinge plaasgevind. So is die dra van pasboeke vir swart mense in 1987 afgeskaf. Na P.W. Botha se bedanking het F.W. de Klerk hom in 1988 as president opgevolg. In hierdie jaar is Suid-Afrikaanse magte uit Angola onttrek nadat die Sowjet-Unie hom uit Afrika onttrek het. Die val van die Berlynse Muur in 1989 het amptelik die einde van die Kommunisme ingelei – die vyand waarteen daar vir só lank gestry is, was eensklaps weg.

Die jaar waarin vroue tot die amp van predikant toegelaat is, is in die breër Suid-Afrikaanse konteks ook van kardinale belang. 1990 lui 'n nuwe tydvak in die geskiedenis van Suid-Afrika in. Gedurende Februarie 1990 het president F.W. de Klerk hom bereid verklaar tot demokrasie in Suid-Afrika. Die ANC is gedurende hierdie jaar ontban, die noodtoestand is orals behalwe in KwaZulu-Natal opgehef, en Nelson Mandela is na 27 jaar as politieke gevangene vrygelaat. In hierdie jaar het die ou Suidwes-Afrika (nou: Namibië) ook onafhanklikheid verkry.

Tabel 8: Tydlyn 1978–1990

Jaargang → Kategorie ↓	1978	1979– 1982	1983	1984– 1985	1986– 1987	1988	1989	1990
Polities	Inligtings-skandaal *** B.J. Vorster bedank as premier *** P.W. Botha nuwe premier	1979: Christelike Instituut word as staatsgevaarlike organisasie gesluit *** 1982: KP word gestig	Nuwe grondwet goedgekeur *** Drie-kamerparlement kom tot stand	1984: Landwye opstande teen apartheid breek uit *** Gedeeltelike noodtoestand in SA	1986: Algehele noodtoestand in SA *** IDASA word gestig *** Dra van pasboeke afgeskaf *** 1987: 'n Groep van 60 Afrikaners ontmoet ANC-leierskap in Dakar	1988: P.W. Botha bedank as Staatspresident *** F.W. de Klerk nuwe Staatspresident *** S.A. magte onttrek aan Angola	1989: DP word gestig	Nelson Mandela word vrygelaat *** Verbod op ANC, PAC en Kommunistiese Party word herroep

Jaargang → Kategorie ↓	1978	1979– 1982	1983	1984– 1985	1986– 1987	1988	1989	1990
Polities (vervolg)			Staats- president kry uitvoer- ende magte *** Kerk- straatbom ontploff				Strande en openbare plekke word vir alle bevol- kings- groepe oopgestel	ANC skort gewapen- de stryd voor- waardelik op *** Namibië word onafhank- lik
Vroue		1979: NHKA laat vroue tot die amp van predikant toe						
Kerklik	Vrystaatse Teolo- giese Fakulteit gestig	SACLA- kerkkonfe- rensie *** 1982: Status confessi- onis opgestel *** 1982: Apartheid as kettery verklaar in Ottawa *** 1982: Vroue word as diakens toegelaat	Nuwe Afrikaanse Bybel- vertaling verskyn	1985: Kairos- dokument word gepubli- seer	1986: Kerk en Same- lewing as beleids- dokument aanvaar *** 1986: Belhar- belydenis as belydenis- skrif deur NGSK aanvaar *** 1986: APK stig van die NG Kerk af			Rusten- burg- beraad erken apartheid as sonde *** NG Kerk laat vroue tot die amp van ouderling en predikant toe
Ander			1984: Desmond Tutu ontvang Nobelprys vir Vrede	1985: Westdene busramp	1987: Helder- berg vliegkamp		Val van die Berlynse muur	

(Uys 2007:307–308; Brown & Hofmeyr 2002:25; Giliomee 2004:xii)

1.1 OU ROLLE IN NUWE BAADJIES

1.1.1 Vroue as stil soldate én brugbouers

Die gewapende stryd en binnelandse onrus het ook 'n invloed op die vroue van Suid-Afrika gehad. Swart vroue moes te midde van die binnelandse onrus die pot aan die kook hou én oorleef. Afrikanervroue het op verskillende maniere op die politieke toestande gereageer.

Aan die een kant is Afrikanervroue op 'n sagte manier opgekommandeer om deel van die stryd te word. In 'n pamflet wat in 1978–1979 deur die Nasionale Party versprei is, is vroue die “stil soldate” genoem en hulle is gevra om vir die “vyand” in familie- en sosiale kringe op die uitkyk te wees. Hulle is ook aangemoedig om “teenoffensief” teenoor hulle swart huiswerkers op te tree en op die uitkyk te wees vir kommunistiese literatuur. *Vroue vir Suid-Afrika* wat in 1986 gestig is, het selfs 'n pamflet met 'n modelgesprek versprei en vroue sterk teen die kommunistiese gevaar waarsku. Alhoewel hulle later 'n multikulturele netwerk gevorm het om rasseverhoudinge te verbeter en 'n Vrouemanifes in 1990 opgestel het, het hulle aanvanklike doelwitte hulle in meer liberale kringe verdag gemaak (Maritz 2004:55,129–131).

Aan die ander kant het daar gedurende hierdie tyd nóg vroue-organisasies soos *Kontak* en *Vroue vir Vrede* tot stand gekom wat hulle onder andere vir beter verhoudinge tussen wit en swart gemeenskappe beywer het. Vanuit politieke geleedere is vroue egter teen hierdie organisasies gewaarsku (Maritz 2004:55,128).

Meer konserwatiewe vroue-organisasies soos die *Kappiekommando* en *Afrikanervroue-Kernkrag* het ook in die sewentigerjare en tagtigerjare ontstaan, maar nie baie groot aftrek gekry nie (Maritz 2004:65).

1.1.2 Van volksmoeder tot huisvrou

Historici soos Maritz (2004:56–60) is van mening dat ekonomiese welvaart onder die Afrikaners daartoe bygedra het om die volksmoederdiskoers in stand te hou. Baie vroue kon dit bekostig om tuis te bly. Die diskoers van volksmoeder is tot in die 1990's as 'n baie sterk beeld onder middelklas Afrikanervroue beskou alhoewel sy nie meer so genoem is nie. Die benaming in die volksmond het intussen van “volksmoeder” na “huisvrou”¹⁰⁶.

¹⁰⁶ Nie almal was egter tevrede met die benaming “huisvrou” nie en daar is gepleit dat die woord “tuisteskepper” eerder gebruik moet word (Gerdes 1984:129–131).

verander (Ackermann in 'n onderhoud met Klein 2004:47). Die diskoers geld volgens haar steeds waar die vrou se invloedseer beperk word tot die huishoudelike sfeer en sy haar rol uitsluitlik as die ondersteuner van haar man sien. Vroue se invloedseer was steeds in 'n groot mate beperk tot die huishoudelike sfeer en sy het haar rol grootliks as die ondersteuner van haar man en die versorger van haar gesin gesien. Dit word as een van die redes beskou hoekom Afrikanervroue nie polities aktief was nie.

In die tagtigerjare is daar egter ook begin om meer krities oor die rol en plek van 'n huisvrou in die samelewing na te dink, in samehang met veranderde gesinsrolle en werkspatrone. Die Nasionale Raad vir Geestesgesondheid het 1984 tot die "Jaar van die Huisvrou" verklaar om 'n groter bewuswording van die gebrek aan erkenning en status van huisvroue te kweek. In dieselfde jaar het huwelikswetgewing sodanig verander dat dit aan vroue gelyke eiendomsreg tydens 'n egskeiding sou gee. Dit sou vroue se ekonomiese sekuriteit verhoog (Gerdes 1984:129–131).

Die hele debat en beskouing oor die skrifgedeeltes wat 'n bepalende rol sou speel in die besluit om vroue tot die ampte toe te laat al dan nie, het volgens akademië soos Loraine Maritz en Elaine Botha en die skrywer Alba Bouwer 'n wyer invloed gehad op die samelewing se siening oor die plek van vroue in die algemeen. Hulle is van mening dat die NG Kerk se aanvanklike beleid om vroue nie in "leiersposisies" toe te laat nie en die daarmee gepaardgaande prediking oor die onderdanigheid van die vrou aan die man, Afrikaners oor die algemeen gekondisioneer het om te aanvaar dat vroue nie leiding mag neem nie. Dit verklaar ook vroue se skynbare gebrek aan belangstelling by meer openbare sake en die skerp reaksie wat die woorde vroueregte en feminisme by baie mans én vrouens ontlok (Maritz 2004:60–62).

EPB: Ek het in my eie betrokkenheid by die NG Kerk se kommissie vir Geslagsgelykheid (later Kommissie vir Diversiteit genoem) hierdie ongemaklikheid deurgaans ervaar. Ek moes só versigtig wees om nie aanstoot te gee as ek net byvoorbeeld gevra het dat die taalgebruik tydens kerklike vergaderings meer inklusief moet wees nie. Tydens die Algemene Sinode van 2004 het 'n predikant my tydens teetyd letterlik uitgetrap oor die feit dat ons 'n groter bewustheid oor vrouesake in die kerk wil skep. Dié voortdurende versigtigheid wat 'n mens aan die dag moes lê, sou later een van die faktore wees wat my baie moedeloos gemaak het en laat wonder het of dit die moeite werd is om soveel tyd en energie daaraan af te staan?

1.1.3 Die huwelik as die sosiaal-aanvaarbare norm

Volgens Steyn (2003:116,131) is daar 'n baie sterk diskoers in die samelewing wat aandui dat dit sosiaal die aanvaarbare ding is om te trou en kinders te kry. Hierdie diskoers word ook baie sterk deur die kerk ondersteun en in stand gehou.

In die kerklike debatte oor die toelating van vroue tot die ampte het die huwelik op twee maniere gefunksioneer. Dit is eerstens gebruik om aan te dui dat 'n vrou nie in die huwelik of die kerk oor haar man of enige man mag heers nie as gevolg van die skeppingsordinansie én die sondeval. Verdere argumente het oor die aard van die vrou gegaan – veral haar moederlike en versorgende eienskappe – en hierdie eienskappe sou haar ook ongeskik vir die amp van predikant maak. Praktiese sake rondom die versorging van 'n man en kinders het ook in die laaste debatte opgeduik om te verhoed dat vroue toegelaat word.

Vir gespreksgenoot 2 was om te trou en kinders te kry ook aanvanklik die sosiaal aanvaarbare stap wat gedoen moes word. Sy het dit ook as 'n uitweg en oplossing vir haar eie situasie gesien.

G2: Ek het in daardie tyd vir A (ontmoet), in my finale jaar, voorfinale jaar. Hy was 'n jaar voor my. ... En toe ek nou, eintlik was ek toe dankbaar om te trou. Ek het daarin 'n oplossing gesien. Daar was eintlik nie ander moontlikhede oor nie. Op daardie stadium het my pa gesê: “Nou het jy die hele Fakulteit, jy het al die latte deurgekyk en nou kan jy die kortste lat pluk.” Ek het gedink, genade, as ek in die Fakulteit is en ek kry nie 'n man nie. Daai tipe ding ...

Ek was die enigste kind en ek wou graag kleinkinders vir my ma en pa gee. Dit was vir my 'n oplossing om bietjie te *let go* en ma te wees. Maar ek het ongelooflik moeilik aangepas. En toe is die eerste seuntjie daar en dit is nag! Ek wil alles in die boek lees. En dit werk nie uit nie. Ek het eers ma geword met die tweede kind en die derde kind. Dit is hoekom ek nou nog 'n kind kan aanneem. Ek sien nou kans.

Ek dui later in hierdie hoofstuk aan hoe getroude vrouepredikante hulle gesinsverantwoordelikhede ervaar en bestuur en hoe ongetroude vrouepredikante hulle ongetroude huwelikstatus binne die kerk ervaar.

1.2 VROU BETREE NUWE TERREINE

1.2.1 Al meer vroue betree die breër arbeidsmark

Deur die geskiedenis heen het daar 'n paar noemenswaardige publikasies verskyn waarin die skrywers hulle sterk beywer het vir die bevryding en bemagtiging van vroue. So het

Mary Wollstonecroft reeds in 1792 in haar boek, *A vindication of the rights of women*, gepleit dat vroue beter onderrig moet ontvang. In 1911 het daar op Suid-Afrikaanse bodem 'n boek verskyn wat in die buiteland as die Bybel van die Nuwe Vrouebeweging (New Woman's Movement) beskou is, maar plaaslik byna geen invloed gehad het nie. Olive Schreiner het in haar *Woman and Labour* geskryf dat vroue hulle reg tot "a full share of honoured and usefull work" moet terugwen. Die volgende vrouebeweging is aangevuur deur 'n boek van Betty Friedan, *The feminine mystique*, wat in 1964 verskyn het (Gerdes 1984:120). Ten spyte van die beweging in die buiteland, het die bemagtiging van vroue in Suid-Afrika in die sestigerjare minder sigbaar, minder hoorbaar en met baie minder determinasie as in die res van die wêreld plaasgevind. Die eerste amptelike en openbare erkenning van die behoefte aan vroue in die arbeidsmark het eers in 1970 by die Nasionale Konvensie oor Vrouekrag plaasgevind. Alhoewel die aantal werkende vroue in die sewentigerjare merkbaar toegeneem het, was daar in die samelewing oor die algemeen 'n afwysende en kritiese ingesteldheid jeens getroude werkende vroue wat vir enige ander rede as finansiële nood gewerk het (Gerdes 1984:120–121). Die volksmoederdiskoers het dus nog sterk geleef.

Teen 1980 het ander faktore begin meewerk wat die rol van vroue in die breër samelewing begin verander het. Dit het nou vir vroue meer aanvaarbaar begin word om 'n beroep te beoefen vanweë die ekonomiese klimaat, vroue se verhoogde akademiese kwalifikasies en die algemene invloed van die feminisme. Sowat 33% vroue was, hetsy voltyds of deelyds, nou in die formele arbeidsmark werksaam (Maritz 2004:58). Ekonomiese voorspoed het vroue nou ook die keuse gegee of hulle wou werk of nie.

Teen 1983 het die aantal vroue in top akademiese poste en ander bestuursposisies begin toeneem. Vroue was nie meer beperk tot die sogenaamde meer vroulike professies soos die onderwys en verpleegkunde nie. Hulle het nou baie meer tot velde soos die geneeskunde, regte, sielkunde en ekonomie toegetree. Vanaf 1969 tot 1979 het die aantal vroue (onder alle bevolkingsgroepe) in bestuursposte van 5376 tot 22 880 toegeneem (Gerdes 1984:121,131–132,134). Akademici het begin pleit vir groter buigzaamheid in die arbeidsmark wat praktiese sake soos werksomstandighede en -patrone betref sodat vroue meer tot hulle reg in die breë arbeidsmark kan kom (Gerdes 1984:138).

1.2.2 Gespreksgenoot 5: “Ek het dit gedoen met die oog op ’n kerklike werksterpos”

Teen hierdie agtergrond is dit nie vreemd dat daar ’n groep vroue was wat gehoor gegee het aan hulle roeping en begin het om teologie te studeer nie, al was die kerk se deur nog amptelik toe. Vroue het nuwe beroepsmoontlikhede raakgesien en die teologiese wêreld betree.

G5: En ek het dit een aand, dit was lank terug op die radio, dit was in matriek gewees, toe luister ek in en toe praat hulle met een van hierdie kerklike werksters op Studentevaria. En toe ek daai onderhoud hoor het ek vir my pa-hulle gesê dit is presies wat ek wil doen. Dit is presies wat ek wil doen: kerklike werkster. En op daai stadium het ek gedink dit gaan my lei na byvoorbeeld ’n studentebediening of onder verpleegsters of wat ook al ... Ek (het) met my pa-hulle gepraat, want hoe kom jy nou daar uit? En jy kon seker Wellington toe gegaan het, maar hy in sy wysheid gedink om vir my te sê hy dink teologie gaan die heel beste agtergrond, of skoling daarvoor wees. En oukei, **toe het ek nou ’n groot asemskep geneem en besluit om teologie te swot. Terwyl daar nog nie eers sprake was van die vrou in die amp nie. Maar ek het dit gedoen met die oog op ’n kerklike werksterpos.** Dit was my direkte – hoe kan ek sê? – ideaal gewees ..., want ek (het) voor dit gepraat ek wil sendingveld toe gaan. Toe sê hy (haar pa) nee goed, dit ook. Maar ek moet net onthou die dinge op die sendingveld verander ook. Dit is nie hierdie romantiese werk wat dit 50 jaar terug was, op ’n klein sendingstasietjie, en alles klink so romanties. Hy het vir my baie duidelik gesê dit is nie altyd in die praktyk so nie. En toe ek die aand op Studentevaria die insetsel gehoor het oor die kerklike werkster, ek kan nie meer onthou met wie dit was waarmee hulle gepraat het nie, maar toe het ek onmiddellik besef dit is wat ek wil doen. **Dit is dit en niks anders nie.** [My beklemtoning donkerder gedruk – EPB]

1.2.3 Feministiese stemme begin hoorbaar word

In die sewentiger- en tagtigerjare het feministiese stemme in die teologiese wêreld Afrika en Suid-Afrika saggies hoorbaar begin word. Landman (1984:21) is van mening dat deelname aan ’n Christelike feministiese teologie in Afrika meer onder gewone vroue (“lay persons”) as professionele vroue plaasgevind het en dat hierdie vroue meer pragmaties ingestel was en nie soseer daarin belangstel het om teologies daarvoor te besin en te skryf nie. Vroue in Afrika wat hulleself teologies geskool het, het ook eerder onderwysers en evangeliste geword omdat baie min kerke in Afrika vroue tot die ampte toegelaat het. Volgens Barr (1988: paragraaf 21) het vroue wat nie in ’n gemeente “legitimate power” het

nie, 'n ander mag gehad wat hy “behind the scenes power” noem. Vroue het tot op hierdie stadium baie in die kerk gedoen, maar dit kan as mag agter die skerms beskou word.

Teen 1984 was daar slegs 'n paar vroulike teoloë in Suid-Afrika en die feminisitiese teologie het nie regtig 'n sterk segs vrou gehad nie. Een van die redes hiervoor was dat daar nie regtig werksgeleenthede vir vroueteoloë was nie omdat die meeste kerke vroue nog nie tot die bediening toegelaat het nie. Die debat het nog rondom die toelating van vroue tot die ampte al dan nie gedraai (Landman 1984:22–23).

2. 1978: TWEE VERSLAE TER TAFEL

Na afloop van die Algemene Sinode van 1974 is die aanbevelings wat hier geneem is, na prof. F.J.M. Potgieter, dr. D.A. du Toit en dr. G. Bam vir hantering verwys (NG Kommissie Leer en Protestante Aksie 1975:48).

Prof. Potgieter het 'n studiestuk opgestel en hierdie stuk is na 'n besluit van die kommissievergadering, na eksegete van die verskillende teologiese fakulteite vir eksegetiese kommentaar gestuur. Dit sou die opsteller se prerogatief wees of hy die kommentaar wou inkorporeer of nie (NG Kerk Kommissie Leer en Aktuele Sake 1977:62; die naam van die kommissie het intussen na Algemene Sinode se Kommissie vir Leer en Aktuele Sake verander en sou voortaan AKLAS genoem word). Interessant genoeg is daar tydens hierdie vergadering ook besluit om nie 'n verteenwoordiger van die Vrouediensaksie op die kommissie te koöpteer nie omdat die kommissie van dr. F.E.O'B. Geldenhuys oor die wettigheid daarvan verskil het (NG Kerk Kommissie Leer en Aktuele Sake 1977:64). Aan die einde van sinodesitting kon verteenwoordigers van die Vrouediens met volle stemreg sitting kry op die kommissies van die sinode waarop hulle dien (NG Kerk 1978:935).

Ander vrouesake wat gedurende hierdie tyd op die kommissie se agenda was, was die dra van hoofbedekkings en kunsmatige inseminasie (NG Kerk Kommissie Leer en Aktuele Sake 1977:65). Ene mev. M.H.J. van Rensburg het ook gedurende hierdie tyd 'n brief aan die kommissie geskryf oor die posisie van die vrou in die kerk (NG Kerk Kommissie Leer en Aktuele Sake 1977:65). Die inhoud van die brief kon ongelukkig nie opgespoor word nie. Die feit dat die inhoud van die brief nie genotuleer is nie, het die enigste vrouestem in die debat verlore laat gaan.

Tydens die Algemene Sinode van 1978 het daar twee studiestukke gedien. Die agtergrond oor die twee studiestukke word nie verhelder uit die notule van die kommissie nie. Gedurende die kommissie se vergadering van 1977 is daar aanvanklik net sprake van een studiestuk wat deur prof. F.J.M. Potgieter opgestel is. Tydens die kommissie se vergadering in 1978 is daar op voorstel van ds. S.M. van Vuuren, aanbeveel dat die voorgenome sinode kennis moet neem van “albei verslae”. Wie vir die opstel van die ander verslag verantwoordelik was, word glad nie in die notule genoem nie (NG Kerk Kommissie Leer en Aktuele Sake 1978:71). Al afleiding wat gemaak kan word is dat iemand op die kommissie nog ’n verslag ingedien het – dalk op grond van die kommentaar wat gevra is vanaf die teologiese fakulteite? Die skryfstyl herinner nogal sterk aan dié van prof. J.A. Heyns. ’n Verdere aanbeveling wat tydens hierdie vergadering gemaak is, is dat daar by die studiestuk van prof. F.J.M. Potgieter ’n voorstel gevoeg moet word wat aanbeveel dat vroue wel volgens die Skrif as ’n “kerklike weduwee” diens mag doen omdat die skeppingsordinansie dit nie ophef nie (NG Kerk Kommissie Leer en Aktuele Sake 1978:71).

Gedurende die eerste 60 jaar van die 20ste eeu was die kenteoretiese vertrekpunt van die Bybelwetenskappe hoofsaaklik naïef-realisties van aard. In die politieke, ekonomiese, sosiale en kulturele klimaat van daardie tyd was daar geen behoefte of ruimte vir ’n kritiese Skrifbeskouing of teologie nie. Namate Afrikanernasionalisme gegroei het, het die kerklike teologie al minder krities geword (Du Toit *et al* 2002:15). Mouton (2002a:302) is van mening dat geselekteerde gedeeltes van die Bybel gebruik is om die ondergeskikte posisie van bepaalde persone in die kerk en samelewing te sanksioneer. Die Skrifgebruik in hierdie tyd het “nóg die kultuur-historiese verband, nóg die literatuurvorm (*genre*), nóg die retoriese funksie of bedoelde effek van die betrokke tekste behoorlik in ag” geneem. Die lang lyste losstaande tekste wat sonder behoorlike eksegeese in die eerste klomp verslae vanaf die 1970’s tot 1986 voorkom is ’n goeie voorbeeld hiervan.

Tydens hierdie kommissievergadering is daar ook net kennis geneem van nog ’n skrywe van mev. Van Rensburg oor die posisie van vroue in die kerk (NG Kerk Kommissie Leer en Aktuele Sake 1978:71). Die inhoud of strekking van die korrespondensie is weer eens nie genotuleer nie.

Die saak oor hoofbedekkings is intussen hanteer. Daar is besluit om aan die Algemene Sinode ’n aanbeveling te maak dat daar nie rigories hieroor opgetree moet word nie aangesien die dra van hoofbedekkings nie meer as teken van eerbied en gesag beskou word nie (NG Kerk Kommissie Leer en Aktuele Sake 1978:76). Hierdie besluit sou tydens die

Algemene Sinode van 1982 'n invloed hê op die siening oor hoe die Skrif in situasies soos hierdie hanteer moes word.

Dit is duidelik uit die twee verslae wat ter tafel gelê is, dat daar twee denkrigtings oor die toelating van vroue tot die ampte aan die ontwikkel was. In die eerste verslag (Bylae 13 “Die vrou in die amp” genoem) word daar besondere aandag gegee aan die opdragte wat tydens die 1974-sinode gemaak is. Daar word ook 'n aantal aanbevelings uit hierdie verslag gemaak terwyl die ander verslag slegs gevolgtrekkings maak. Bylae 14 konsentreer op “Die vrou in die wese en funksie van die amp in die algemeen”. By nadere lees van hierdie verslae is die strekking van laasgenoemde bylae baie meer ten gunste van die vrou in die amp. Later meer oor hierdie verslag.

2.1 UIT DIE KERKLIKE DEBAT UITGESLUIT

Alhoewel Anna Linde en Jeanne Fourie op hulle stil manier as baanbrekers beskou kan word, was hulle nie kampvegters vir die toelating van vroue nie. 'n Mens sou dink dat die vroue wat die eerste tree geneem het, meer betrokke by die breë kerklike debat sou wees. In lyn met die afwesigheid van die oorgrote meerderheid Afrikanervroue in die politieke arena, het vrouetokkelokke ook nie in die openbaar aan die kerklike debat probeer deelneem nie. Die stilte van Afrikanervroue op politieke terrein het ook na die kerk oorgespoel. Die volksmoederdiskoers wat vroue se magte tot hulle huise beperk het, was so dominant dat Afrikanervroue dit nie eers sou waag om hulle openlik daarteen te verset nie of hulle het soos gespreksgenoot 1 dit as tydmors geag om daarvoor te probeer redeneer.

G1: Ja, ek weet van al die *oppes* en die *affes*, en die bakleiery oor die hoed dra ... ek het maar altyd as ek iets in die koerant lees, dit maar uitgehou, maar nie regtig deelgeneem nie. Dit was vir my tydmors. Ek spandeer eerder my tyd aan dit wat ek nou kan doen. As 'n ou nie die lig sien, gaan jy nie met redenasies hom die lig laat sien nie ... Toe ek studeer het die dag, toe was 'n ou maar in die studies self in en toe het ek nou nie vreeslik na die buitegoed opgelet nie. Maar ek weet van alles wat gebeur het. En dat dit hoeveel keer op die agendas was voordat daar enigsins beweging gekom het.

Vroue soos gespreksgenoot 1 sou egter tog graag op 'n manier by die proses van nadenke betrokke wou wees, maar hulle is nie gevra nie. Dit het gespreksgenoot 1 dus aan die ander kant gepla dat mans so op 'n eensydige manier oor vroue kon praat en besluit. Sy het gevoel dat die inisiatief van die kerk se kant af moes kom.

G1: Ek dink nie daar is ooit 'n vrou geraadpleeg nie. Daar was baie van die debatte aan die gang en niemand het met my gepraat nie. Prof. Heyns het sommer so bietjie, maar nie uit 'n oogpunt van 'jy moet nou 'n inset lewer nie'. Maar niemand het met my enigsins so gesprek gevoer nie ... Ek sou nou nogal wou. As hulle maar net met my gesprek wou voer. Ek sou graag wou. Ek sal nie sê ek weet alles nie, maar ek was tog direk betrokke. Hulle was nog net stil met my.

Gespreksgenoot 5 het nie aan die begin van haar studies gedink dat sy in die bedienings sal staan nie. Omdat dit nie deel van haar visie was nie, het sy haar nie regtig aan die kerklike debat gesteur nie. Eers toe vroue toegelaat is, het haar roeping om predikant te wees, in haar begin groei.

G5: Ons het kennis geneem daarvan. Maar weet jy ek het op daai stadium, toe ek admisie geswot het en op kweekskool was, het ek nooit voorsien dat ek regtig vir die bediening sal gaan eendag nie. Ek het dit nie voorsien vir myself nie. Ek het myself nog steeds net gesien in 'n pos as 'n kerklike werkster of 'n jeugwerkster, maar ek het nie regtig uit myself gesê: hierby sal of wil ek nog eendag uitkom nie. Dit was nie regtig deel van my visie gewees nie. Maar soos die dinge ontwikkel het deur die jare en soos wat 'n mens self maar jou persoonlikheid ontwikkel en ek dink ook so bietjie jou selfvertroue ontwikkel, het dit vir my ná negentig 'n baie groter realiteit geword. **Maar ek was nie een van die vegters vir die amp nie. Daaraan het ek nou nie meegedoen nie. En ek het, soos ek sê, self op kweekskool het ek nooit voorsien dat ek eendag in 'n gemeente sal wil staan nie en myself as genoeg bekwaam beskou nie.** Dit is iets wat later begin groei het in my.

Die NG Kerk se sinodale kommissies is op daardie stadium uit verteenwoordigers van elke sinodale streek saamgestel en hierdie kommissies moes dan verslae vir die sinode saamstel. Daar was op daardie stadium nie 'n sensitiwiteit om met die persone oor wie daar besluit word te praat nie. Die samestelling van die verslae en die interpretasie van die swygtekste kon dalk heel anders daar uitgesien het as vroue by die proses betrek is. 'n Goeie voorbeeld van 'n meer verteenwoordigende en deelnemende proses is die kommissie wat tussen 2004 en 2007 aan die verslag oor homoseksualiteit gewerk het. Hierdie kommissie is saamgestel uit persone wat vir en teen homoseksualiteit was, daar was ook homoseksuele persone en terapeute op die kommissie.

2.2 BREËR GEDINK OOR VROUE SE ROL IN DIE SAMELEWING EN KERK

Die aanbeveling wat tydens die 1974-sinode gemaak is, naamlik dat daar aandag gegee moet word aan die roeping van die vrou in die samelewing en die kerk, het by die Sinode van die NG Kerk in Suid-Afrika (hierna: Wes-Kaap Sinode) aandag geniet. Hulle het besluit dat daar soveel as moontlik ringe by die opstel van so 'n verslag betrek moet word en dat kommissies in wie se diens vrouelidmate staan, ook gevra word om studiestukke deur te stuur (NG Kerk Wes-Kaap 1975:55,479). Die kommissie het nie self aan die opdrag van die Algemene Sinode van 1974 aandag gegee nie, maar besluit om eerder vir die Kaapse Sinode se studiestuk te wag met die versoek dat al die ander sinodes ook dieselfde sal doen (NG Kerk 1978:272). Die Kaapse Sinode se versoek dat kommissies in wie se diens vrouelidmate staan ook studiestukke moet instuur, was 'n tree in die regte rigting, want so sou vrouestemme oor hulle eie rol hoorbaar word. Tog sou dit mans se reg bly om oor vroue se lot in die ampte te besluit.

Die inhoud van die verslag wat by 1978 se Algemene Sinode gedien het, toon egter niks van die roeping van vroue in die breë samelewing nie. Daar is ook geen vrouestem in die verslae hoorbaar nie.

2.3 NUWE KLEM OP SEKERE SAKE

2.3.1 Onderskeid tussen amp van gelowige en besondere ampte

In die besinning oor die vrou in die amp in Bylae 13 word daar in die besonder aandag gegee aan die onderskeid tussen die amp van gelowige en die besondere ampte wat in die “institutêre kerk” funksioneer. Galasiërs 3:28¹⁰⁷ word weer as bewys aangehaal dat alle gelowiges gelyke status voor God het, maar dat dit nie op die besondere ampte of volkere van toepassing gemaak kan word nie. Dit sou die teks “uit verband uitruk”. Die amp van gelowige kan aldus die verslag sonder onderskeid deur mans en vroue bekleed word, maar dieselfde geld nie vir die besondere ampte nie (NG Kerk 1978:272).

¹⁰⁷ Galasiërs 3:28. Reeds aangehaal

2.3.2 Vroue se dienswerk nie amptelik nie

Om die punt te staaf dat vroue van die amp van lerende en regerende ouderling uitgesluit is, maak die verslag groot gewag daarvan dat daar in die Ou Testament geen vroulike priesters en in die Nuwe Testament geen vroulike apostels was nie.

In die verslag word daar geleun op die artikels van een van die kommissielede, dr. J.D. Vorster, wat onder andere daarop wys dat geen vrou in die Nuwe Testament as apostel gekies is nie en dat alle besondere ampte later tog in die amp van apostel opgesluit was. Volgens hom is dit betekenisvol dat Maria, wat as vrou die eerste getuie van die opstanding was, nie 'n apostel was nie, en dat sommige van die vroue in die Nuwe Testament meer bekend was vir hulle geloof en diens as die apostels self. Die dienswerk van Dorkas¹⁰⁸, die Skrifuitleg van Priscilla aan Apollos¹⁰⁹ en die dogters van Filippus¹¹⁰ se profetiese gawe was “persoonlik”, “privaat” en nie amptelik nie. Ander vroue wat ook “baie in die Here gearbei het”, maar nooit in 'n amp gestaan het nie, was Triféne, Trifósa, Pérsis en Maria¹¹¹. Dit staan in kontras met die feit dat daar “op elke plek”¹¹² ouderlinge aangestel is, iets wat klaarblyklik nie met enige vroue in die Bybel gebeur het nie. Die feit dat Mirjam¹¹³, Debora¹¹⁴ en Gulda¹¹⁵ profetesse was en dat die voorspelling van Joël 2:28¹¹⁶ die gawe van

¹⁰⁸ Handeling 9:36 (OAV): ³⁶En in Joppe was daar 'n sekere dissipelin met die naam van Tabíta, wat, as dit vertaal word, beteken Dorkas. Sy was oorvloedig in goeie werke en aalmoese wat sy gedoen het.

¹⁰⁹ Handeling 18:25–26 (OAV): ²⁵Hy (Apollos) het onderrig ontvang in die weg van die Here; en vurig van gees, het hy gespreek en die dinge aangaande die Here noukeurig geleer, alhoewel hy net van die doop van Johannes geweet het. ²⁶En hy het vrymoediglik in die sinagoge begin spreek; maar nadat Áquila en Priscilla hom gehoor het, het hulle hom by hulle geneem en hom noukeuriger die weg van God uitgelê.

¹¹⁰ Handeling 21:8–9 (OAV): ⁸En die volgende dag het ons, die geselskap van Paulus, vertrek en in Cesaréa aangekom; en ons het ons intrek geneem in die huis van Filippus, die evangelis, wat een van die sewe *diakens* was, en by hom gebly. ⁹En hy het vier ongetroude dogters gehad wat die profetiese gawe besit het.

¹¹¹ Romeine 16:12 (OAV): ¹²Groet Triféna en Trifósa, vroue wat in die Here arbei. Groet Pérsis, die geliefde vrou, wat baie in die Here gearbei het.

¹¹² Handeling 14:23 (OAV): ²³En hulle het in elke gemeente vir hulle ouderlinge gekies, en hulle, ná gebed en vas, opgedra aan die Here in wie hulle geglo het.

¹¹³ Eksodus 15:20 (OAV): ²⁰En Mirjam, die profetes, die suster van Aäron, het 'n tamboeryn in haar hand geneem; en al die vroue het uitgegaan agter haar aan, met tamboeryne en in koordanse.

¹¹⁴ Rigters 4:4 (OAV): ⁴En Debóra, 'n profetes, die vrou van Láppidot, het in dié tyd Israel gerig ...

¹¹⁵ 2 Konings 22:14 (OAV): ¹⁴Toe gaan die priester Hilkía en Ahíkam en Agbor en Safan en Asája na die profetes Hulda, die vrou van Sallum, die seun van Tikwa, die seun van Harhas, die klerewoer—sy het in Jerusalem in die Nuwe Stad gewoon—en hulle het met haar gespreek.

¹¹⁶ Joël 2:28 (OAV): ²⁸En daarna sal Ek my Gees uitgiet op alle vlees, en julle seuns en julle dogters sal profeteer, julle ou mense drome droom, julle jongelinge gesigte sien.

profesie op seuns en dogters beloof, maak nie van profesie 'n amptelike funksie nie, maar slegs 'n genadegawe¹¹⁷ wat God gee aan wie Hy wil (NG Kerk 1978:273).

Euodia en Sintiche¹¹⁸ se stryd om die Evangelie te verkondig wys volgens die verslag eerder op die vroue se ywer om die Evangelie te bevorder as op 'n *terminus technicus* wat aandui dat hulle in die besondere amp gestaan het en die Evangelie amptelik verkondig het (NG Kerk 1978:273).

2.3.3 Teksindeling verander die betekenis

Alhoewel die 1974-sinodeverslag breedvoerig uitgebrei het op die betekenis van 1 Korintiërs 14:33–34¹¹⁹, word 'n foutiewe teksindeling uitgewys wat die betekenis van die genoemde verse sou beïnvloed. Volgens dr. J.D. Vorster moet die laaste deel van vers 33, naamlik “soos in al die gemeentes van die heiliges” eintlik deel van vers 34 wees. Vers 34 moet eintlik volgens die Griekse vertaling (Nestlé-Aland) lees “Soos in al die gemeentes van die heiliges moet julle vroue in die gemeentes swyg, want dit is hulle nie toegelaat om te spreek nie”¹²⁰ (NG Kerk 1978:273).

¹¹⁷ Vergelyk 1 Korintiërs 12:1–11 (OAV): ¹En wat die geestelike gawes betref, broeders, wil ek nie hê dat julle onkundig moet wees nie. ²Julle weet dat julle heidene was, weggevoer na die stomme afgode net soos julle ook al gelei is. ³Daarom maak ek julle bekend dat niemand wat deur die Gees van God spreek, Jesus 'n vervloeking noem nie; en niemand kan sê dat Jesus die Here is nie, behalwe deur die Heilige Gees. ⁴Daar is wel verskeidenheid van genadegawes, maar dit is dieselfde Gees; ⁵en daar is verskeidenheid van bedieninge, en tog is dit dieselfde Here; ⁶en daar is verskeidenheid van werkinge, en tog is dit dieselfde God wat alles in almal werk. ⁷Maar aan elkeen word die openbaring van die Gees gegee met die oog op wat nuttig is. ⁸Want aan die een word deur die Gees 'n woord van wysheid gegee, en aan die ander 'n woord van kennis vanweë dieselfde Gees; ⁹aan 'n ander weer geloof deur dieselfde Gees, en aan 'n ander genadegawes van gesondmaking deur dieselfde Gees; ¹⁰aan 'n ander werkinge van kragte, aan 'n ander profesie, aan 'n ander onderskeiding van die geeste, aan 'n ander allerhande tale, aan 'n ander uitleg van tale. ¹¹Maar al hierdie dinge werk een en dieselfde Gees wat aan elkeen afsonderlik uitdeel soos Hy wil.

Handelinge 21:9. Reeds aangehaal.

¹¹⁸ Filippense 4:2–3 (OAV): ²Ek vermaan Euódia en ek vermaan Síntiché om eensgesind te wees in die Here. ³En ek vra jou ook, opregte metgesel, wees hierdie vroue behulpsaam wat met my saamgestry het in die evangelie, ook saam met Clemens en my ander medearbeiders wie se name in die boek van die lewe is.

¹¹⁹ 1 Korintiërs 14:33–34 (OAV): ... ³³want God is nie 'n God van wanorde nie, maar van vrede, soos in al die gemeentes van die heiliges. ³⁴Julle vroue moet in die gemeentes swyg; want dit is hulle nie toegelaat om te spreek nie, maar om onderdanig te wees, soos die wet ook sê.

¹²⁰ Ek fokus nie in hierdie studie op die eksegeese van die twee swygt tekste nie. Ek het wel twee gesprekke met proff. Hennie Stander en Stephan Joubert oor die genoemde tekste gevoer. Volgens Stander is geen sprake van “reg” of “verkeerd” in hierdie geval nie. Daar bestaan baie goeie redes en wetenskaplike argumente vir enigeen van die twee standpunte naamlik om vers 33b hetsy by vers 33a te voeg, hetsy by vers 34. “Maar om dit by vers 34 te voeg om sodoende 'n lekker stok te hê vir 'n argument teen die vrou in die amp, is die swakste van alle swak argumente.” (Stander 2006).

2.3.4 Swyggebod norm vir alle tye

Die besware wat teen hierdie tyd begin opper is teen die sogenaamde swyggebod soos vervat in 1 Korintiërs 14:34 en 1 Timoteus 2:12¹²¹ word deur twee argumente in die verslag weerlê. Die beswaar dat 1 Korintiërs 14 slegs oor getroude vroue gaan, word soos in 1974, algemeen geldend gemaak deur die skeppingsorde. Die skepping, en nie die huwelik nie, is volgens die opstellers van die verslag, die bepalende faktor.

'n Argument dat die genoemde tekste tydgebonde sou wees, word skerp tereggewys as die relativisering van God se norme en 'n aantasting van die gesag van die Skrif. (NG Kerk 1978:273–274). Hierdie soort argumentasie en Skrifhantering sien dit dus onmiddellik as 'n aantasting van die gesag van die Skrif as die konteks waarin sekere uitsprake gemaak is, in ag geneem word.

'n Voorbeeld hiervan is van die argumentasie wat in 2006 in die GKSA rondom dieselfde saak gevoer is. Die debat rondom die toelating van vroue tot die ampte het vroeg in 2006 in die GKSA groot onenigheid binne hierdie kerk veroorsaak. Een van die groot strydpunte was die interpretasie van die Skrif rondom die tekste wat die sogenaamde swyggebod bevat. Hierdie debat is nie net op sinodale vlak gevoer nie, maar ook onder lidmate. Een van die GKSA se lidmate laat hom as volg oor die saak uit:

Sou ons kerkvader Totius, **uitnemende kenner van die Woord van God, die Bybel so gelees het dat die vrou in 'n amp mag dien?** Sou ons kerk- en volksvader pres Paul Kruger, **uitnemende kenner van die Woord van God, die Bybel so gelees het dat die vrou in die amp mag dien?** As die Here in Timoteus die opdrag gee: 2 Tim 3:14 “Maar bly jy in wat jy geleer het en waarvan jy verseker is, omdat jy weet van wie jy dit geleer het”. Ek hoef net terug te kyk na die lewensvrug van hierdie mense, en dié van my grootouers, om te weet dat dit verpligtend is om hulle weë na te volg. TENSY dit aangetoon kan word dat hulle 'n krom weg bewandel het. ... **Dit is duidelik dat daar 'n onoorbrugbare kloof bestaan oor hoe die Woord van God uitgelê moet word.** Dit word al hoe duideliker dat hoe vinniger dié wat die rug op Totius, Kruger en ander voorgangers gedraai het uit die

¹²¹ 1 Korintiërs 14:34. Reeds aangehaal.

1 Timoteus 2:12. Reeds aangehaal.

GKSA padgee, hoe beter. Eintlik: Hoe spoediger die wat hulle ruê op die weë van die vaders gekeer het, weer na daardie beproefde weë terugkeer, hoe beter sal dit vir (hulle) wees.

(Van der Dussen 2006) [My beklemtoning –EPB].

2.3.5 Amp van diaken weer onder oë

Alhoewel die vraag of vroue nie tog die amp van diaken mag beklee nie, tydens die Algemene Sinode van 1974 aandag geniet het, word die vraag weer tydens die 1978-sinode onder oënskou geneem. Hierdie keer meer breedvoeriger.

Die GES-verslag van 1972 oor Febe se klaarblyklike posisie as diaken in Romeine 16:1¹²² word woordeliks aangehaal as argument teen vroue as diakens. Hiervolgens het Febe as dienaar nie 'n amptelike funksie beklee nie omdat die woord wat haar dienswerk aandui, nie 'n tegniese term was nie. Daarom dra geen argument daarvoor volgens die GES gewig nie. Die amptelikheid van dienswerk al dan nie, het swaar gewig gedra in baie van die argumente.

Die ou kerkvaders soos Calvyn en Voetius het wel vroue se dienswerk as diakonesse erken, maar slegs in die hoedanigheid van 'n hulp. Calvyn was van mening dat vroue wel diens kon doen as diakens omdat hulle “*geen enkel ander openbaar ambt waarnemen, dan ze zichzelf gaven tot het dienen der armen*”. In die lig daarvan behoort daar volgens hom twee soorte diakens te wees, naamlik dié wat die sake van die armes bestuur en dié wat die armes self versorg. Die “*beheerders van de openbare armenkas*” se oorsprong, instelling en amp kan na Handeling 6¹²³ herlei word (Calvijn 1956:63–64). Volgens die verslag is hier dus sprake van besondere dienswerk wat nie met die gewone diakenamp vereenselwig kan word nie (NG Kerk 1978:274).

Voetius was ook van mening dat daar diakonesse gedurende die apostoliese tydperk was wat na die armes, siekes en gevangenes omgesien het, maar hierdie diakonesse behoort tot die kategorie van die “behulpels” wat “in eigenlijke zin geen ambt” was nie. Hierdie vroue

¹²² Romeine 16:1. Reeds aangehaal.

¹²³ Handeling 6:1–4 (OAV): ¹En in dié dae toe die dissipels vermeerder het, het daar 'n murmuring ontstaan van die Griekssprekende Jode teen die Hebreërs, omdat hulle weduwees in die daaglikse versorging oor die hoof gesien is. ²En die twaalf het die menigte van die dissipels byeengeroep en gesê: Dit is nie reg dat ons die woord van God nalaat om die tafels te bedien nie. ³Kyk dan uit, broeders, na sewe manne uit julle, van goeie getuienis, vol van die Heilige Gees en wysheid, wat ons oor hierdie nodige saak kan aanstel; ⁴maar ons sal volhard in die gebed en die bediening van die woord.

moes dan na ander vroue omsien omdat dit nie vir mans betaamlik was om jong dogters of siek vroue te besoek nie (Jansen 1952:115).

Die GES het by hierdie argumente aangesluit deur tot die slotsom te kom dat diakonesse slegs helpers vir die eintlike diakens was. Alhoewel daar geargumenteer sou kon word dat diakens nie regeerders of opsieners soos ouderlinge is nie, gee die vereistes wat vir 'n diaken in 1 Timoteus 3:12¹²⁴ gestel word, die laaste deurslag. Hiervolgens moet diakens hulle vrou en kinders goed kan regeer. Daarom kan daar afgelei word dat die apostels slegs aan manlike diakens gedink het. Verder moet diakens Christus verteenwoordig en “as men display the relation of head-to-body” (REC 1972:200). Die verslag beskryf hierdie beredenering as “treffend” (NG Kerk 1978:274–275).

Die amp van diaken was nie net met betrekking tot die vrou onder oënskou nie, maar ook ten opsigte van hulle posisie op meerdere kerklike vergaderings. Tydens dieselfde sinodesitting dien twee verslae oor die posisie van diakens op meerdere kerklike vergaderings. Die vraag wat beantwoord moes word is of diakens nie ook op meerdere kerklike vergaderings sittingsreg behoort te hê nie omdat hulle ook op die Kerkraad regeermag besit. Op hierdie stadium kon diakens nie na meerdere kerklike vergaderings afgevaardig word nie. Die vraag is die eerste keer in 1962 gevra waarop 'n aanbeveling goedgekeur is dat dit sinodes vrystaan om aan diakens met adviserende stem sittingsreg te verleen. Een van die redes wat diakens uit die kerklike regering uitgehou het, was dat meerdere vergaderings beleidmakende vergaderings was en daar gereken is dat die diakens net met die praktyk, en nie met beleid, gewerk het nie. Daarna is daar weer gevra om aan die saak aandag te gee, maar die kommissie was nie gereed om in 1974 daarvoor verslag te doen nie (NG Kerk 1978:261–268,835–836).

Die verslae volg lang kerkordelike beredenerings vir en teen die teenwoordigheid van diakens op 'n kerkraad. Een verslag kom tot die gevolgtrekking dat diakens prinsipiëel geen regeermag besit nie en ook geen seggenskap oor die verdeling van fondse besit nie. 'n Ander verslag maak weer baie van die gelykwaardigheid van die verskillende ampte wat beteken dat diakens nie prinsipiëel van die kerkregering uitgesluit kan word nie. Tydens die sinode van 1978 is daar besluit om die gebruik te handhaaf dat diakens volle sittingsreg op 'n kerkraad het, maar dat die hele aangeleentheid weer ondersoek moes word (NG Kerk

¹²⁴ 1 Timoteus 3:12 (OAV): ¹²Die diakens moet manne van een vrou wees en hulle kinders en eie huise goed regeer.

1978:835–836). Hierdie besinning rondom die regeermag van diakens sou later ’n invloed uitoefen op die hele debat rondom die toelating van vroue in die ampte en daar is vanaf 1979 begin om hierdie twee sake gesamentlik te hanteer.

2.4 EEN VERSLAG, TWEE INTERPRETASIES

Die GES se verslag van 1968 is reeds breedvoerig weergegee (REC 1968:149–156). Hierdie historiese oorsig word in beide die verslae wat voor die Algemene Sinode van 1978 gedien het, gebruik. Verslag 13 wys op die historiese verloop om aan te dui dat daar geen eenstemmigheid in die vroeë kerk oor vroue in die ampte was nie en lê veral klem op Calvyn se standpunt. “Die vrou in die amp (het) die geeste reeds in die vroegste tye vir etlike eeue besig gehou” (NG Kerk 1978:275). [Van watter geeste die sinode praat is nie duidelik nie! – EPB]. Verslag 14 gebruik die GES se verslag op sy beurt om die belangrike posisie wat vroue in die kerk gespeel het, onmiddellik uit te lig.

Hierdie is ’n goeie voorbeeld van hoe die konteks ’n invloed het op die interpretasie van ’n brondokument, in hierdie geval ’n verslag.

2.4.1 Onderliggende beweegredes

Dit blyk dat daar in die vroeë geskiedenis twee redes agter die teenkanting teen vroue gelê het.

Die Joodse diskriminasie teen en degradering van vroue is die eerste onderliggende beginsel. Dit is veral sigbaar in oud-Christelike geskrifte waar van die outeurs dit betwyfel het of vroue enigsins na die beeld van God geskape is. Sommige kerklike outeurs het op ’n neerhalende wyse ook gesê dat vroue oor gebrekkige insig beskik. Daarteenoor het die heidense intellektuele die invloed van vroue in die Christendom uitgelig.

Tweedens het daar ’n sterk weerstand opgebou teen vroue uit vrees vir die sektes en die belangrike rol wat vroue in van hierdie sektes gespeel het (GES 1968:151). Die rol van die vrou in die kerk het hiermee in die spervuur beland van die offisiële kerk se stryd teen die kettters (NG Kerk 1978:277).

Ook in die verslaggewing rondom vroue se rol in sekere sektes, verskil die toon. Die Montaniste was ten gunste van vroue in die ampte en vroue het prominent in hierdie sekte opgetree. Hulle het hulleself op Handeling 21:9¹²⁵ en 1 Korintiërs 11:4–5¹²⁶ beroep. Vroue

¹²⁵ Handeling 21:9. Reeds aangehaal.

het ook in die Gnostiese en Manicheïese sektes opgetree. Die prominente rol wat vroue in van hierdie sektes gespeel het, het kerkleiers suspisieus teenoor vroue gemaak. So bring Ambrosius hierdie vroue se posisie onder verdenking as hy in sy kommentaar op die briewe van Paulus meld dat die Manicheërs sorg gedra het dat die vroue ten gunste van hulle sou stem om sodoende hulle doel te bereik (NG Kerk 1978:275).

Verslag 13 meld vroue se leierskapsrolle by sekere sektes koud en klinies as een van die sake waarvan die sinode aandag behoort te gee. Verslag 14 wys op 'n meer genuanseerde wyse hierna deur bloot uit te wys dat daar vroue was wat in sektes 'n prominente rol gespeel het en dat hulle prominente rol veroorsaak het dat die rol van die vrou in die kerk vermeng geraak het met die stryd van die offisiële kerk teen die kettere. Daar was nou 'n dubbele stryd om te stry (NG Kerk 1978:277)! Verslag 14 se weergawe van vroue se rol in die sektes is myns insiens 'n meer gebalanseerder interpretasie van die gebeure.

Policarpus en Tertullianus het groot gewag gemaak van die orde van weduwees¹²⁷ waaronder diakonesse en selfs biskoppe getel het. Justinus, Clemens van Alexandrië en Hieronymus het ook melding van hulle aktiwiteite gemaak.

Die Konsilie van Oranje het in 441 n.C. bepaal dat diakonesse onder geen omstandighede in die amp bevestig kon word nie (die sogenaamde *Diaconae omnimodo non ordinandae*). Westerse kerke het toe alle vroue van hulle ampte onthef. Die kerk in die Ooste was meer buigbaar oor die saak en het die diakonesse-amp eers teen 1200 n.C. afgeskaf. Daarna het vroue hulle met die verloop van tyd in kloosters teruggetrek (NG Kerk 1978:277; REC 1968:151).

2.4.2 Die Reformatore se beskouing

Bylaag 13 het die negatiewe sy van Calvin oor vroue onder die aandag van die sinode gebring. Hy het hom baie sterk uitgespreek teen enigiemand, en by name vroue, wat nie 'n amp bekleed nie en dan die sakrament van die doop wil bedien. Hy verwys ook na Tertullianus wat vroue verbied het om in 'n kerk te spreek, onderrig te gee of te doop. Epifanus het Marcion, wat vroue die vryheid gegee het om die doop te bedien, verwyt. Dit

¹²⁶ 1 Korintiërs 11:4–5 (OAV): ⁴Elke man wat bid of profeteer met iets op sy hoof, doen sy hoof oneer aan; ⁵maar elke vrou wat bid of profeteer met onbedekte hoof, doen haar hoof oneer aan; want dit is een en dieselfde asof haar hoof geskeer is.

¹²⁷ 1 Timoteus 5:9 (OAV): ⁹Laat 'n weduwee gekies word, nie minder as sestig jaar oud nie, wat die vrou van een man gewees het ...

is as sonde beskou omdat hulle die reël wat Christus gegee het, geskend het (NG Kerk 1978:275) (vgl. ook Calvin 1956:365–366). Hierdie verslag maak wel melding van Calvin se standpunt oor diakonesse, maar kom tot die gevolgtrekking dat hier sprake is van “heel besondere dienswerk ... wat nie sonder meer met die gewone diakenamp vereenselwig kan word nie” (NG Kerk 1978:274).

Bylaag 14 beskou die Reformasie as ’n tyd van verandering. Gedurende die Reformasie het die opvatting oor die huwelik verander en onder andere ’n plek in die burgerlike lewe aan vroue toegeken. Tog het dit nie die deure na die ampte vir vroue oopgemaak nie. Alhoewel Luther die algemene priesterskap van alle gelowiges beklemtoon, beteken dit nie dat vroue tot die ampte toegelaat kan word nie. Die feit dat Calvin tog vroue toegelaat het tot die diakenamp word sterk uitgelig en daar word tot die gevolgtrekking gekom dat Calvin se “fundamentele onderskikking van die vrou nie vir hom in stryd (is) met die toelating van die vrou tot die diakenamp nie”. Die Konvent van Wesel het op die voetspoor van Calvin sekere toegewings oor die vrou in die amp gemaak. Hier word ’n interessante opmerking van Voetius aangehaal. Voetius het ook die ondergeskiktheid van die vrou aan die man gehandhaaf en gesê dat sy nie in die kerk mag spreek nie, “hoewel sy meer godsdienstig as die man is”. Soos reeds gemeld, was Voetius ten gunste van vroulike diakens onder sekere omstandighede en dat hulle in sulke gevalle officieel gekies en bevestig moet word (NG Kerk 1978:277).

2.4.3 Geen eenstemmigheid

Verslag 13 swyg oor die posisie in ander kerke, terwyl die GES-verslag van 1968 volledig daarvoor verslag doen. Verslag 14 steek nie die praktyk weg nie en gee ’n breë oorsig oor die kerke wat vroue wel toelaat tot die amp. Hulle meld ook die feit dat 40 kerke wat teen 1968 lid was van die Wêreldraad van Kerke, reeds vroue toegelaat het. Die Gereformeerde Kerke in Nederland se volledige besluit word aangehaal saam met die kerkordelike reëlings wat hulle getref het. Hierdie besluite lê klem op die feit dat die sondeval vroue nie meer terughou nie, omdat “die Gees van Christus die vroue ten volle herstel as ‘man van God’ (Galasiërs 3:28) en haar ten volle opneem in die bediening van die opbou van die kerk” en daarom moet die vrou ’n volwaardige plek kry langs die man “according to the principle of mutually complementary participation in a common task” (NG Kerk 1978:278). Hierdie positiewe inligting oor vroue wat wel toegelaat is, word gemeld om aan te toon dat daar nie meer eenstemmigheid bestaan dat vroue nie tot die amp toegelaat kan word nie.

Bylae 14 erken prontuit dat daar geen eenstemmigheid oor die toelating van vroue tot die ampte bestaan nie. Aan die een kant moet die uitsluiting van vroue gesien word teen die agtergrond van die tydsbepaalde sosiale agtergrond waarin die Bybel tot stand gekom het. Aan die ander kant word daar aangevoer dat die sogenaamde sosiologiese argumente nie rekening hou met die “uitdruklike uitsprake van die Skrif” nie (NG Kerk 1978:277).

Waar verslag 13 vroue se dienswerk in die vroeë kerk en Bybel gedegradeer het as “nie-amptelik”, word die dienswerk wat vroue in die Skrif verrig, volgens Bylae 14 as “besondere” beskou (NG Kerk 1978:277).

Teenstanders teen die vrou in die amp het vroue van die diakenamp uitgesluit, terwyl voorstanders redeneer het dat daar in die lig van vroue se besondere dienswerk weinig probleme oor die vrou in die diakenamp behoort te wees.

2.5 DIE POSISIE VAN DIE VROU MET BETREKKING TOT DIE AMP

Verslag 14 vra die vraag of die “skeppingsbepaalde verhouding tussen man en vrou aangetas word indien die vrou tot die amp toegelaat sou word”. Die algemeen bepalende skeppingsordinansie wat in Bylae 13 met soveel sekerheid gestel is, word hier onmiddellik bevraagteken!

Die benadering wat in hierdie verslag gevolg word, is opmerklik anders. Waar daar in die eerste verslag en die verslag wat tydens die Algemene Sinode in 1974 gedien het, ritse teksterse aangehaal is om ’n punt te bewys, word daar in hierdie verslag met die breër dogmatiese lyne gewerk. Hierdie verslag lê veral klem op die posisie van die vrou met betrekking tot die amp in terme van haar eie unieke aard en roeping.

2.5.1 Christus die ankerpunt van die amp

Hier word die sondeval nie onmiddellik voor vroue se deur gelê as een van die redes waarom vroue nie tot die amp toegelaat kan word nie. Die sondeval word geteken as ’n weiering van “die mens as man-vrou, om in die drievoudige Godverheerlikende opdrag (kennis, geregtigheid en heiligheid) te bly”. God se genade, as Sy groot Koninkrykshandeling waarbinne die verbondsgedagte sentraal staan, word in dieselfde asem as die sondeval genoem. Die ampswerk van Jesus Christus word beskou as die herstel van die opdrag waarin die mens vroeër gefaal het. Christus kom en lewer profetiese, koninklike en priesterlike diens. Daarom kan die amp nooit geskei word van die genade wat God in Jesus Christus geskenk het nie. Die besondere ampte vind hulle plek binne die groot

genadebestel van God en daarom moet daar gewaak word teen enige verselfstandiging van die amp of verampdeling van die kerklike lewe. Omdat God hom bemoei met die gemeente en die ampsdraer, is daar van die begin af 'n “geweldige stuk dinamiek, beweeglikheid en openheid in die struktuur van die vroegste Kerk” (NG Kerk 1978:276).

2.5.2 Funksie van die amp

Waar alle verslae tot dusver sterk klem gelê het op die heersende en amptelike karakter van die amp, word die dienskarakter van die amp nou die eerste keer uitgelig. Die woord amp beteken volgens verslag 14 “'n bepaalde taak, funksie of opdrag wat deur iemand¹²⁸ (God Drie-enig) [My byvoeging – EPB] met hoër gesag opgelê word” en daarom is alle ampswerk altyd dienswerk. Die ampte is daar ter wille van die opbou van die gemeente en die genadewerk van God en is nie daar op grond van 'n “primordiale, onveranderlike bloudruk” nie.

Die toestand waarin die ampte aanvanklik gefunksioneer het, kan dus nie gekanoniseer word nie en is ook nie die resultaat van 'n dogmatiese kerkregtelike reëling nie. Slegs die oorsprong van die amp is tydloos, maar die vergestaltung daarvan is tydelik en nie absoluut nie. Die verslag maak spesiaal melding daarvan dat daar in die debatte rondom die amp die vergestaltung van die amp onveranderd gehandhaaf wil word terwyl andere die ampsinhoud eerder as onveranderlik sien en geen besware het teen die wysiging van die gestalte daarvan nie (NG Kerk 1978:276).

2.5.3 Eksegetiese kantaantekeninge

In die besinning oor die posisie van vroue met betrekking tot die amp probeer die opstellers van verslag 14 by Skrifgegewens aansluiting vind. In teenstelling met verslag 13 en vorige sinodeverslae, word daar nie net bloot lyste en lyste losstaande tekste aangehaal nie, maar ook aangetoon hoe die sosiale en historiese agtergrond 'n invloed op die praktyk en gewoontes van die dag uitgeoefen het. Hiervolgens moet die oorheersende rol wat die man

¹²⁸ Mark 10:45 (OAV): ⁴⁵Want die Seun van die mens het ook nie gekom om gedien te word nie, maar om te dien en sy lewe te gee as 'n losprys vir baie.

Jesaja 54:17 (OAV): ¹⁷Elke wapen wat teen jou gesmee word, sal niks uitrig nie; en elke tong wat teen jou opstaan in die gereg, sal jy weerlê. Dit is die erfdeel van die knegte van die HERE en hulle geregtigheid wat uit My is, spreek die HERE.

Eksodus 14:31 (OAV): ³¹Ook het Israel die magtige daad gesien wat die HERE aan die Egiptenaars verrig het. Toe het die volk die HERE gevrees en geglo in die HERE en Moses, sy kneg.

in die burgerlike en kultiese lewe gedurende die Ou Testamentiese tye gespeel het, nie beskou word as die ideaal-tipiese sosiale struktuur nie, maar eerder 'n refleksie van die feitlike stand van sake (NG Kerk 1978:278).

Die verslag lig ook die belangrike rol uit wat vroue in die Ou Testament gespeel het en kom tot die gevolgtrekking dat hulle ook in die openbaar soms leiding op godsdienstige gebied geneem het en daarom nie minderwaardig of uitgeslote was nie (NG Kerk 1978:279). Vroue se rol binne die kultiese gemeenskap word beklemtoon sonder om, soos in vorige verslae te sê, dat hierdie rolle as “nie-amptelik” beskou moet word nie.

Wat gegewens in die Nuwe Testament betref slaan verslag 14 ook 'n toon in wat merkbaar anders is. Galasiërs 3:28 word onmiddellik op die tafel geplaas met die stelling dat hierdie vers besondere erkenning gee aan die vrou as “volkome gelyk aan die man” in 'n godsdienstige sin en daarom is sy ook “volkome gelykwaardig in die uitoefening van die amp van gelowige”. Sewe bladsye vantevore in dieselfde sinodale verslag is dieselfde vers aangehaal en word daar tot die gevolgtrekking gekom dat alhoewel die amp van gelowige sonder onderskeid tussen mans en vroue bekleed word, dit nie vir die besondere ampte geld nie en dat hierdie vers nie as bewysgrond aangehaal kan word om aan te toon dat daar geen verskil meer is tussen man en vrou of tussen die verskillende volkere nie (NG Kerk 1978:272, 279).

Vroue se deelname aan die gemeentelike lewe word vervolgens met voorbeelde uitgelig om aan te toon dat vroue binne hulle eie aard nooit van die gemeente uitgesluit is nie. Die feit dat daar net manlike apostels en dissipels was, word verklaar deur aan te toon dat vroue se eerste taak binne daardie sosiale bestel nie in die openbare domein gelê het nie, maar by hulle huise en gesinne. Tog het vroue in die vroeë kerk in sommige gevalle 'n buitengewone rol gespeel ten spyte van die Joodse samelewing waarin vroue 'n vernederende posisie bekleed het. So het Jesus die ongehoorde ding gedoen om vroue toe te laat tot sy volgelinge. Jesus se optrede het daartoe gelei dat vroue soms in die vroeë kerk 'n prominente rol gespeel het. Die verslag noem tientalle voorbeelde om dit te staaf – voorbeelde wat vroeër ook as “nie-amptelik” afgemaak is (NG Kerk 1978:279).

Die vraag of vroue nie tog as diakens kan dien nie, word weer opgehaal. Hier word tot die gevolgtrekking gekom dat die vrou in die vroeë kerk wel as diakens 'n amptelike funksie vervul het en dat daar byvoorbeeld geen prinsipiële verskil was tussen die werk wat Febe as “diakones” gedoen het en die amptelik aangestelde diakens in die gemeente was nie. Die res van die gegewens gee nie sekerheid of vroue wel ooit amptelik tot die ander ampte

toegelaat is nie. Wat wel duidelik is, is dat vroue wel amptelike werk gedoen het wanneer daar behoefte was aan gespesialiseerde take en die behoefte wesentlik verband gehou het met die aard, wese en aanleg van vroue (NG Kerk 1978:279–280).

2.5.4 Die swyggebod uit ’n ander hoek bekyk

Die verslag hanteer die sogenaamde swyggebod in 1 Korintiërs 14:34–35 en 1 Timoteus 2:8–15 vanuit ’n ander hoek. Waar dit in verslag 13 as norm vir alle tye beskou is, word hier ’n aantal redes gegee hoekom hierdie verse juis die vrou help om haar aanvullingstaak telkens opnuut in haar situasie te interpreteer in ooreenstemming met haar aard (NG Kerk 1978:280–281).

In die eerste plek gaan dit in hierdie twee tekste om die getroude vrou. Tweedens was dit nie Paulus se bedoeling om die vrou die swye op te lê nie, maar om die orde in die gemeente te bewaar. Die gebod was dus nie bedoel om ’n absolute verbod te wees nie. Die tydgebondenheid van die twee uitsprake word verder deur talle kommentatore soos Ridderbos, Wendland, De Boer en Smelik uitgewys. Dit was deel van die gedragskode van die dag dat vroue in die openbaar moes swyg omdat dit lelik of ’n skande was om in die openbaar op te tree. Hiervolgens was Paulus besorg oor die posisie van die jong kerk in Korinte en hulle getuieniskrag en daarom moes hulle nie iets doen wat ongewoon was nie. Paulus het ook nie die vrou misken nie, maar wou haar in alle opsigte vrou laat bly. Kommentaar op die skeppingsorde, wat as rede vir die verbod gebruik is, het ook nie uitgebly nie, alhoewel die verslag nie heeltemal los kon kom van die argumente rondom die skeppingsorde nie. Die verse moet volgens verslag 14 eerder in die rollestruktuur wat voor die sondeval gegeld het, verstaan word en ook in die lig van die versoening en herstel wat Christus gebring het. Die verbod is klaarblyklik gemik op getroude vroue wat hulle huise in die steek gelaat het. Dit sou kon lei tot grootskaalse ontwrigting van die gesin en die gemeenskap. Ten einde laaste word daar gepleit dat die vrou nie dit wat tot haar wese behoort, naamlik haar “moederroeping”, moet nalaat nie. Die beperking wat Paulus dus plaas is ter wille van die ware roeping van die vrou en haar eerste taak ten opsigte van haar huis en gesin (NG Kerk 1978:280–281).

2.6 KERNASPEKTE

Die kernaspekte van verslag 14 kan soos volg saamgevat word (NG Kerk 1978:281–282):

- Die vroeë kerk was in 'n groeifase wat 'n sekere vloeibaarheid teweeg gebring het. Die nuwe situasie het baie aanpassing en nuwe reëlins gevra waarvoor daar geen aanvaarde kerkorde bestaan het nie. Die kerk van Christus kan dus voortdurend met 'n veranderde wêreld gekonfronteer word wat nuwe eise aan die liggaam van Christus stel.
- Die doel van ampswerk, naamlik dat die ampte daar is ter wille van die koninkryk, moet nie uit die oog verloor word nie. Daarom moet daar gewaak word teen 'n veramptelikheid. Terselfdertyd moet die amp ook nie gering geskat word nie. Kontinuïteit en ontwikkeling is deel van kerkwees.
- Vroue het in die Ou en Nuwe Testament 'n belangrike rol in die godsdienstige lewe gespeel in terme van hulle eie aard en roeping. Waar vroue op die voorgrond getree het, was dit op terreine waar die kerk hulle besondere aanleg nodig gehad het. Dit geld veral ten opsigte van barmhartigheidsdienste. Ander gespesialiseerde dienste waartoe die vrou as gelowige geroep word is byvoorbeeld die kategetiese en maatskaplike dienste.
- Wanneer daar verklaar word dat die vrou 'n "hulp" vir die man is, beteken dit dat sy hom volledig maak en naas hom staan. Die hoofskap van die man is nie 'n baasskap nie. Hier maak die skrywers van die verslag die stelling dat die kerk moet bepaal wat die presiese plek is wat die vrou moet inneem in die kerk wat in lyn is met haar eie aard. Daarom moet die kerk na weë en middele soek waar die vrou met haar besondere "aanleg, gawes en aard" diensbaar kan wees in die Koninkryk van God. Gelykheid beteken dus nie 'n identiese opdrag en bevoegdheid nie. Sonder om dit pertinent te noem, sluit die skrywers van die verslag by die GES-verslag van 1968 en 1972 aan wat opdrag gee dat die vraag rondom die vrou in die besondere amp vanuit die unieke aard en roeping van die vrou benader moet word. Dienswerk op 'n terrein waar die vrou se eie aard tot haar reg kom, soos die diakonia, hoef nie die "skeppingsbepaalde strukture tussen man en vrou aan te tas nie".
- In die besinning rondom hierdie saak moet daar gewaak word om nie aan die een kant uit te gaan van 'n liberalistiese gelykheidsbeginsel nie, maar aan die ander kant ook nie van 'n magiese drumpel tussen man en vrou nie.

2.7 SLEGS AS HULPKRAG GOEDGEKEUR

In die lig van al die argumente wat tydens hierdie sinode op die tafel geplaas is, is aanbeveel dat die standpunt van die Algemene Sinode van 1974 gehandhaaf word en dit is dat vroue nie tot die lerende of regerende ampte van ouderling of tot die amp van diaken toegelaat word nie. 'n Verdere aanbeveling het gelui dat vroue wel “ooreenkomstig die Skrif” as kerklike weduwees of hulpkrigte kon diens doen, maar nie bevestig mag word nie. Dit sou nie die skeppingsordinansie ophef nie (NG Kerk 1978:275).

Uiteindelik is 'n amendement van dr. J.D. Vorster oor die aanbeveling goedgekeur wat die hulpposisie van vroue baie duidelik omlin het:

Die Woord van God leer duidelik dat die vrou gelykwaardig met die man is, in die amp van die gelowige naas die man moet dien, as hulp van die man in die kerk van Christus in die betrekking van hulpdiens mag optree, maar nie in die amp bevestig word of toegelaat word nie; daarom besluit die sinode dat vroue in die betrekking van diakonesse as hulpkrigte mag optree maar nie as diakens bevestig mag word nie.

(NG Kerk 1978:838)

'n Voorstel dat die vrou wel tot die diakenamp toegelaat word, is afgekeur (NG Kerk 1978:838). Die gesprek was egter nog nie klaar nie en albei verslae is ook na die sinodes vir besinning en verslag verwys met die oog op verslag aan die volgende Algemene Sinode (NGK Kerk 1978:220, 838).

Gespreksgenoot 2 het in 1978 begin studeer. Sy het die sinode se “nee” nie toe as 'n probleem beskou nie, omdat daar volgens haar nog baie tyd was.

G2: Toe ek begin swot het in '78, toe sê vir myself: “Sewe jaar is jare tyd! Dit sal teen daai tyd klaar wees.” Toe is dit nog sewe [eintlik ses – EPB] jaar!

3. “DIE HERE HET MY GEROEP”

Al het die Algemene Sinode van 1978 nie die deur vir vroue tot enige ampte oopgemaak nie, het meer vroue aan hulle roeping gehoor gegee en teologie begin studeer. Elke vrou se roepingsverhaal is uniek. Twee van die vroue wat in die 1970's begin studeer het, wou aanvanklik eers iets anders – toevallig albei medies – gaan studeer. Maar op die ou einde

het hulle paaie teologie toe beweeg. Albei was sterk daarvan oortuig dat die Here hulle geroep het en hulle het aan Sy roepstem gehoor gegee. Teen 1978 was daar al ten minste ses vroue wat teologie studeer het. Vervolgens gespreksgenoot 2 en gespreksgenoot 7 se roepingsverhale.

3.1 GESPREKSGENOOT 2: “DIT HET TOT MY GESPREEK”

Gespreksgenoot 2 identifiseer vandag nog met Jesaja 42:2–3 as roepingstekste.

²*Hy sal nie roep nie, hy sal nie hard skree nie, hy sal nie sy stem op straat laat hoor nie.*

³*'n Geknakte riet sal hy nie afbreek nie, 'n lamppit wat dof brand, sal hy nie uitdoof nie.*

Hy sal my wil bekend maak soos dit is.

G2: Ek was in 1977 in matriek. In 1978 het ek 'n jaar medies geswot. Daai jaar het ek nie deurgekom nie. Dit was nogal vir my 'n teken dat dit nie my rigting is nie. En toe is ek eintlik daardie Desember oorsee en ek dink, wat ek altyd sê, ek het eintlik daar oorsee iets ervaar van die lewe is groter en hoekom is ek hier? Ek dink hierdie hele ding van ek het 'n doel, van ek wil my self verwesentlik, of ek wil vervulling kry, was vir my belangrik. Toe ek daar voor Michelangelo se beeld van Moses gesit het, en die detail gesien het en hoe groot die beeld is, en wat hy bereik het, het ek net vir myself gesê: “Maar ek moet 'n verskil maak ...”

... Ek het letterlik op die bed gelê by my ma en gewag vir my pa om te kom en toe dink ek: “Maar hoekom nie teologie nie?” ... Ek het by RAU aansoek gedoen. Ek was nog half laat vir die klasse ook – hier Februarie se kant. Maar ek het dadelik begin en ek was verskriklik gelukkig. Jy weet, die kontras tussen dit en medies was vir my so bevestiging van die rigting.

Saam met bogenoemde verloop van sake staan een insident vir haar uit wat haar roeping aan haar bevestig het.

G2: Die hoogtepunt in my studies, wat ek nooit sal vergeet nie, ek sal nou vir jou die naam gee van die professor. Hy was Bybelkunde professor by RAU ... maar hy het vir my kom roep na sy kantoor toe. En ek dag, wat nou? Jy weet, hoekom moet ek na sy kantoor toe? Hy vra my toe uit hoekom studeer ek teologie? Ek sê toe vir hom ek wil graag, dit is vir my lekker, daar is nie regtig 'n stem uit die hemel nie. Maar die teks wat die hele tyd by my opkom is (die teks in) **Jesaja** wat sê: (“Wie) sal ek stuur? My gesalfde wat op die straathoeke staan en nie skreeu of hard praat nie. Hy praat sag. Dit het tot my gesprek. **Ek identifiseer met daai stukkie. En dat dit helend is en omgee vir mense.** En toe doen hy 'n gebed saam met my. En dit was vir my só spesiaal. Ek het by hom toe by hom my Honneurs gedoen ...

Hy het vir my gevra: “Kry jy 'n beurs?” Ek sê toe vir hom: “Nee”. Hy sê toe vir my: “Dr. Jannie Malan se seun kry 'n beurs, hoekom nie jy nie?” Daar is dit gereël in die NG Kerk in

Aasvoëlkop ... **Dit was toe vir my 'n verskriklike bevestiging vir my dat die Here my geroep het** en dit is toe vir my betaal. Hulle sou dit vol betaal tot ek klaarmaak – die voorwaarde is om klaar te maak en nie te druipe 'n jaar nie. So dit was 'n volle beurs – ek hoef niks terug te betaal nie. **So dit was 'n ongelooflike bevestiging vir my.** [My beklemtoning donkerder gedruk – EPB]

Dit is betekenisvol dat 'n gemeente soos Aasvoëlkop 'n beurs aan 'n vrou gegee het in 'n tyd wat die kerk se deure nog nie eers vir diakens oopgemaak is nie.

3.2 GESPREKSGENOOT 7: “DIE HERE SAL MY ALTYD TERUGBRING NA WAT EK MOET WEES”

Gespreksgenoot 7 het geweet sy word geroep en het aanvanklik baie daarmee geworstel totdat sy uiteindelik gehoorsaam aan haar roeping was en die stap in die donker gewaag het.

G7: ... ek het so in my standerd 9-jaar, ons was toe besig met finalejaar katkisasie, en ek het vreeslik geworstel met die vrou in die amp. Daar was twee predikante op Dan was ek by die een en dan by die ander een om te vra hoekom word die vrou nie in die amp toegelaat nie. Of dit nou diaken, ouderling of predikant is. Die een was verskriklik negatief en gesê ek moet dit so aanvaar en net rustig wees. Die ander ou het vir my gesê as ek dink die Here roep my, moet ek gehoorsaam wees aan die roeping, want al is ek ongehoorsaam, **sal die Here my altyd terugbring na wat ek moet wees.**

Toe het ek nog 'n lang ruk daarmee geloop – ek wou eintlik medies gewot het. Dit was my groot ding – medies. En toe, die begin van my matriekjaar, het my skeinatpunte en my wiskundepunte net geval, en dit is die twee goed wat jy nodig het vir medies. En dit het toe vir my baie sterk gevoel asof die Here vir my op so 'n manier vir my die deur toemaak vir medies en dat Hy vir my baie sterk roep om predikant te word.

Weet jy Elsje, daai wat ek netnou vir jou gesê het dat ek intellektueel so half geworstel het met 'hoekom nie die vrou in die amp nie?', het ek agterna besef dit is ook die manier hoe die Here met my gepraat het. Dat hy my so soort van voorberei het. Wat ek toe wel gedoen het, was om in die begin van matriek, veral toe my wiskundepunte en skeinatpunte so sleg begin raak het, om vir die Here te vra hy moet vir my 'n teken gee. Ja, so ek het vir dit baie pertinent gevra. [My beklemtoning donkerder gedruk – EPB]

3.3 ONDERSTEUNING ÉN VRAAGTEKENS

3.3.1 Ouers staan bankvas agter hulle kinders

Beide hierdie vroue en gespreksgenoot 5 het hulle ouers se ondersteuning geniet al was die kerk se deure aan die begin van hulle studieloopbane nog toe. Dit het vir hulle baie beteken.

G7: Wag, miskien moet ek dit ook nog sê. En toe, nadat ek besluit het ek gaan predikant word, was om vir my ouers te sê. Ek het lank daarmee geloop en gebid daarvoor en gewonder watter kant toe. Want ek dink hulle (ouers) was in hulle koppe gerat vir medies. En toe het ek vir hulle gaan sê ek wil dit graag swot. My pa was nogal die een wat gesê het: “As dit is wat jy wil doen, dan staan ons bankvas agter jou.” So ek het onmiddellik hulle ondersteuning dadelik gehad.

G2: En toe ek dit deel met my ouers, toe sê hulle: “Maar kom ons ondersoek dit.” So my ma het my nooit teëgegaan nie. Sy het my al die pad ondersteun.

Vroue wat later gaan studeer het, het ook hulle ouers se ondersteuning onthou en waardeer.

G4: My ma het van die begin af my keuse ondersteun. Ek glo sy het iets van my roeping herken en raakgesien, al het sy ook nie mooi geweet wat om daarmee te maak nie. Sy het aanhou sê selfs al word ek nie 'n dominee nie, sal die studies tog baie beteken. Nou, jare later en gelukkig in my werk, is sy baie trots.

3.3.2 Klasmaats reageer verskillend

Die eerste vrouestudente se klasmaats het hulle nie as 'n bedreiging beskou nie en hulle goed behandel.

G5: Ek dink nie hulle het dit so ernstig opgeneem nie, want daar was nie werklik vir ons in die bediening plek op daardie stadium nie, wel in 'n studentebediening. Ja, ek sal nie sê dat hulle dit nie ernstig opgeneem het nie ... hulle het ons regtig net soos die ander studente behandel en eintlik meer ophef van ons gemaak. Want jy sit daar so 80 in 'n klas, 78 mans en twee vrouens, natuurlik gaan daar 'n ophef van jou gemaak word ...

Dan was daar die opmerkings van klasmaats wat aanvanklik seergemaak het. Met die verloop van die jare het daar egter vergifnis gekom. Ander het weer geen probleem met vrouepredikante gehad nie.

G7: Een van die ouers, ek en hy was later baie groot maats, intendeel, nou nog. Toe ons nou nog hierdie baie inters gehad het, daai wat jy jou voete blase dans, het ons 'n inter in die Brandwag gehad, daai kompleks. Ek dink ons het roomys 08:00 die oggend gaan eet of so iets stjoepid. En toe het ons teruggestap koshuis toe.

En hy sê toe vir my wat dink ek maak ek hier?

Ek sê vir hom: “Nee, ek kom teologie swot. Wat maak hy hier?”

Nee, sê hy vir my, hy ook.

Toe sê hy vir my: “Hier is eintlik nie plek vir vrouens in hierdie kursus nie.”

Ek sê toe vir hom: “O, hoekom dink jy so?”

Hy sê toe vir my: “Sien jy enige ander vrou?”

Ek sê toe vir hom: “Nee.”

Hy sê toe vir my: “Dit sê mos vir jou hier is nie plek vir jou regtig nie.”

En toe het hy vreeslik aangegaan hoe reg die plek vir hom is en hoeveel beurse hy het en hoe slim hy is en hoe oulik hy is en so aan. Ons het later groot pêle geword, ek het dit hom heeltemal vergewe. [My beklemtoning donkerder gedruk – EPB]

G7: 'n Ander ou, maar dit het later jare gebeur, **het vir my gesê ek sal tog nooit iewers kom nie.** En ek was verskriklik kwaad vir hom. Ek het dit altyd vir jare teen hom gehou tot hy later vir my kom vra het, maar kan ek hom nie maar vergewe nie? Nou het ons eintlik baie kontak, maar dit is nou half 'n grap tussen ons elke keer as ons mekaar sien. [My beklemtoning donkerder gedruk – EPB]

G7: Weet jy, Elsje, ek dink daar was ook mans wat openlik ondersteunend was. Ek dink vir baie was dit 'n snaaksigheid omdat dit was nie 'n bekende situasie nie.

Gespreksgenoot 2 onthou hoe die manne op hulle eerstejaarskamp vir haar gesê het: “A, hier is darem 'n meisie om die skottelgoed te was!” Sy sê dat hierdie tipe opmerkings haar diep seergemaak het.

Gespreksgenoot 7 kon die manne beter hanteer toe sy geleer het om deel van die groep te raak.

G7: Ek het dit in my kop baie sterk gehad, ek sal vir julle wys. So ek het so middelmatig na goed toe presteer. Die tale was die middelmatige ene! Ek het sielkunde, wysbegeerte en ons het nog Bybelkunde in ons eerstejaar gehad. Dit was my hoofvakke. Daarmee het dit baie goed gegaan. Ja, ja. Die tale het 'n ou op die uiteinde tog maar deurgekom, maar ek dink dit het ook naderhand gemaak dat die ouens mens begin aanvaar het. Want 'n ou het saam ge-*suffer* met die tale, saam swaargekry. En ek dink ek was nooit *cocky*, of ek wil nou amper sê hennetjie uitnek gewees nie. Ek het ... **ek dink dit is die ding wat ek baie vroeg geleer het, om deel van hulle te raak was vir my baie belangriker as om uit te staan. So ek het baie die *game***

gespeel soos wat hulle sou wou gehad het ek moet dit speel. Ja, definitief. [My beklemtoning donkerder gedruk – EPB]

3.3.3 Dosente positief én negatief

Van die dosente het positief teenoor vrouestudente opgetree soos gespreksgenoot 5 ervaar het.

G5: En ... en onder die dosente ook, ek het nooit onder die dosente enige, hoe kan ek sê, vraagtekens agter ons geplaas nie, hulle het ons eerder aangemoedig. Vir ons ook gevra wat wil julle gaan doen daarmee? As julle dan nou nie toegelaat word tot die amp nie, wat wil ons doen en so aan? ... Hulle het ons soos al die ander studente behandel.

Ander dosente het weer sterker gevoelens oor vrouepredikante gehad en dit duidelik gekommunikeer. Vir gespreksgenoot 7 was dit verskriklik sleg. Haar vraag aan 'n dosent, oor wat sy met haar roeping moet maak het onbeantwoord gebly.

G7: Ons het net begin by die Fakulteit, toe het hy (die betrokke dosent) my ingeroep en vir my gesê hy het daai tyd sy intreedende en hy gaan praat oor die vrou in die amp. Die vrou hoort nie in die kerk nie en hier is vir my 'n afskrif van die lesing wat hy gaan gee. Ek kan maar solank daarna kyk. Dit was vir my verskriklik sleg. **Dit het gevoel ek het die oubaas nog niks aangedoen nie en hy tree my sommer aan. Dit was vir my 'n baie slegte en 'n negatiewe ervaring vir 'n baie lang ruk.** Ek het toe tog gaan luister na die ding. Ek het agterna weer met hom gaan praat en vir hom gesê: **“Ek verstaan nie wat maak ek met 'n roeping, dat ek glo dat ek geroep is nie. Hoe werk dit? Roep die Heilige Gees net mans en so aan?”** Hy kon my nie eintlik 'n antwoord gee daarop nie. Maar het net weer gesê: **“Vrouens kan nie in die bediening wees nie, dit is so eenvoudig soos dit. Daar is nou nie twee stories daaroor nie. En hy soek my nie daar nie, maar hy kan nie anderste as om vir my klas te gee nie, want die universiteit laat my toe om die graad te swot. Maar as hy 'n keuse gehad het, moes ek nie daar gewees het nie.”** [My beklemtoning donkerder gedruk – EPB]

Gespreksgenoot 7 moes ook nog 'n ietwat vreemde opmerking van 'n ander dosent hanteer. Dit is onseker wat 'n mens van hierdie opmerking moet dink. In vandag se samelewing sal dit as heeltemal onvanpas beskou word om só 'n opmerking teenoor 'n damestudent te maak.

G7: En toe het hy (die dekaan) weer op 'n stadium vir my gesê hy het my lief soos wat hy sy eie vrou het, maar hy sien nie kans daarvoor dat ek in die bediening moet kom nie.

3.3.3.1 Prediking tydens teologiese opleiding 'n probleem

Omdat die teologiese opleiding van voornemende NG-predikante aan universiteite geskied het, kon vroue nie toegang tot die verskillende teologiese fakulteite geweier word nie. Prediking was egter 'n probleem – aan die een kant was dit gewoonweg deel van die opleiding en aan die ander kant was dit ook 'n deel van die kerk se toelatingsvereistes. Teologiese fakulteite se hantering van hierdie deel van die opleiding het die vrouestudente verwar.

Een van die eerste damestudente het geweier om haar klaspreke te doen omdat die kerk hulle nog nie toegelaat het nie. Dit het haar duur te staan gekom. Gespreksgenoot 2 het nie gewaag om die sisteem uit te daag nie, maar ervaar dat sy die pion in 'n deurmeekaar stelsel geword het.

G2: Die groot saak met ... was, sy het gesê: “As ek nie kan preek nie, gaan ek nie preek nie.” En toe doen sy nie prakties preek nie. Toe gee hulle vir haar 'n B.D. weiering, want sy preek nie. Toe slaag sy nie haar prakties nie, toe moet sy prakties oordoen deur UNISA. Maar ... was meer, langbroek gedra, en sy was meer, soos ek sê, rebels.

G2: Ek was 'n *pleaser*. Sê vir my om te spring, dan spring ek nog hoër. Op die ou end doen ek alles. Toe ek nou in my tweede jaar kom, derde jaar kom, toe moet ons 'n klasprek doen. Die klasprek het ek gedoen. Derde jaar. Die einde van die B.D. Toe het ek vir ... geken, of hy was by my doop en my ma-hulle was vriende met hom. Hy het die Andrew Murray-kerk begin. En hy het ons getrou ook op die einde. Hy sê toe, nee, kom preek in my kerk. Ek gee nie om nie. Ek gaan preek toe. En nou is dit op die kansel. Maar ou ... was ook, lyk my as ek nou terugdink, ... Toe is dit voorbladnuus! Die volgende ding is ek op die voorblad saam met hom en ek het 'n ... in my arms en die opskrif is: Vrou preek op NG Kerk-kansel. Dit was nie beplan of iets nie. Ek was maar bietjie 'n pion op daardie stadium. Ek het nog die koerantknipsels. Toe spring hulle op en af. Preek jy nie, is jy in die moeilikheid. Preek jy, is jy in die moeilikheid. Toe vra almal: “Wie gee die toestemming?” Maar toe moes hulle maar eintlik aan hulleself verantwoording doen, want hoekom het hulle ... gestop en nou doen ek dit en ek is in die moeilikheid?

Gespreksgenoot 7 het haar proefprek skelm gedoen en in 'n baie ongemaklike situasie beland.

G7: Ek onthou toe ek my proefprek moes hou, het ek dit skelm gedoen, bedoelende sonder prof ... (dekaan) se wete. Ek en prof ..., die prof wat my begelei het, en ons het alles mooi gereël en ek het op ... my proefprek gehad en so. En toe seker so 'n week of wat daarna, toe praat prof ... van hierdie proefpreke wat gegee is, en om een of ander rede vra hy vir my of ek 'n

proefpreek gegee het. En ek sê toe nee. ... en die ou wat langs my sit stamp my so en sê vir my: “Maar jy jok mos nou.” Maar ek sê toe vir hom: “Ek sien nie kans om hier in die klas uitgehaal te word nie.” Ek het net nie kans gesien daarvoor nie.

Toe die middag kos dit my toe om hom te bel en ek het nogal vreeslik gesukkel om hom in die hande te kry. En toe ek hom nou in die hande kry toe sê ek vir hom ek wil hom kom sien. Toe gaan sien ek hom en sê vir hom ek het vir hom gejoj. Ek het die proefpreek gehad en so aan.

Nou hy het my nie vreeslik uitgehaal nie, maar hy het vir prof ... toe vreeslik uitgehaal. Jare na die tyd het prof ... dit eers vir my kom sê dat hy goed op die rooi tapyt was oor daardie storie en omdat dit nie toelaatbaar was nie. Die reëls was nog nie so nie.

4. 1982: DIE AMP VAN DIAKEN WORD VIR VROUE

OOPGESTEL

Op grond van die sinodebesluit van 1978, dat verteenwoordigers van die Vrouediens voortaan volle sittingsreg op kommissies kon kry, het ’n verteenwoordiger van die Algemene Vrouekomitee vanaf 1979 op die kommissie vir Leer en Aktuele Sake begin dien en verteenwoordigers van AKLAS is ook op die Algemene Komitee van die Vrouediens benoem (NG Kerk Kommissie Leer en Aktuele Sake 1979a:79, 86). Die saak oor die vrou in die amp het nie tydens die eerste en tweede kommissievergadering aandag geniet nie omdat dit na die streeksinodes verwys is vir bespreking en verslag (NG Kerk Kommissie Leer en Aktuele Sake 1979a:81, 1979b:92).

Die saak het eers weer in 1981 by die kommissie aandag gekry nadat die Sinode van Natal versoek het dat ’n grondige studie deur Ou- en Nuwe Testamentici en kerkhistorici oor die posisie van die vrou in die Skrif onderneem word. Die dagbestuur was van mening dat daar reeds studiestukke in hierdie verband opgestel is en daar navraag gedoen sal word oor die besluite wat die verskillende sinodes oor die vrou in die amp en die diaken geneem het (NG Kerk Dagbestuur Kommissie Leer en Aktuele Sake 1981:114). ’n Subkommissie is later benoem om ’n eenvormige verslag op te stel vir voorlegging aan die kommissie. Dr. G. Bam en professore J.A. Heyns en W.D. Jonker was die lede van hierdie kommissie (NG Kerk Kommissie Leer en Aktuele Sake 1981:121). Hulle konsepverslag is in 1982 met enkele redaksionele wysiginge aanvaar (NG Kerk Kommissie Leer en Aktuele Sake 1982:128) vir voorlegging aan die Algemene Sinode.

4.1 STREEKSINODES LAAT HULLE STEMME HOOR

Op versoek van die Algemene Sinode het die verskillende streeksinodes studiestukke en aanbevelings oor die vrou in die amp deurgestuur.

Die Wes-Kaapse Sinode het dit aan hulle Sinodale Kommissie vir Leer en Aktuele Sake (hierna: SKLAS) opgedra om 'n studie, in oorleg met die verskillende ringe, oor die vrou in die amp te maak omdat die praktyk in verband met die Vrouediens in sommige gemeentes nie ooreengestem het met die kerkordelike bepalings oor die amp nie. Die Oos-Kaapse Sinode het die versoek aan SKLAS deurgestuur terwyl die Natalse Sinode besluit het dat AKLAS die studie moet onderneem in samewerking met Ou en Nuwe Testamentici en kerkhistorici. Hulle bring ook die vraag oor die verteenwoordiging van diakens op meerdere vergaderings na die tafel en versoek dat hierdie vraag in die lig van die eerste studie beantwoord word.

Soos reeds gemeld het die Vrystaatse Sinode vanaf 1944 oor die plek van vroue in die kerk nagedink. Die ring en predikante van Bloemfontein het twee voorstelle na die sinode gebring waarin gevra is dat die amp van die Nuwe Testamentiese diakones weer in ere herstel sal word en as hulpdienste ingestel sal word met die oog op die ernstige toestande en vraagstukke van minderbevoorregtes in die dorpe en stede. Hierdie voorstel is egter deur die sinode verwerp (NG Kerk Vrystaat 1944:266, 468–469). In 1948 was daar weer so 'n versoek wat uiteindelik in 1952 goedgekeur is. Tydens hierdie sinode is daar ook 'n reglement vir die diakonesse-hulpdienste goedgekeur waarin daar by kerkrade aanbeveel word om van hierdie diakonesse-hulpdienste gebruik te maak om met die versorging van die armes in die gemeente te help. Die (manlike!) voorsitter van 'n gemeente se diakonie moes ook as voorsitter van die diakonesse-hulpdienste optree – die voorsitter kon nie uit vrouegeleedere kom nie (NG Kerk Vrystaat 1948:166, 451–452; 1952:153–155; 394). Teen 1956 het dié hulpdienste al in 20 gemeentes bestaan en verklaar die Vrystaatse Sinode dat die maatskaplike sorg in die kerk nie tot sy reg sal kom “voor en aleer die vrou naas die man haar plek hier inneem nie” (NG Kerk Vrystaat 1956:23, 166, 168). Teen dié agtergrond is die Vrystaatse Sinode se besluit wat hulle aan AKLAS deurgestuur het vreemd, naamlik dat die Skrif dit nie toelaat om die vrou tot die besondere amp van diaken te verkies nie. Hulle maak nie eers melding van die hulpdienste wat reeds so lank in die Vrystaatse Kerk bestaan het nie. Die gedagte dat vroue volgens hulle eie aard in die kerk benut moet word, word ook hier geopper. Tydens die Vrystaatse Sinode van 1979 het hierdie sinode hom met die

inhoud van Bylaag 13 vereenselwig, terwyl die teologiese denke in Bylaag 14 hulle “beswaard en verontrus” laat voel en met “groot beslistheid” van die hand gewys het. Dit word ook gestel dat hierdie verslag die Heilige Skrif as onfeilbare Woord relativeer (NG Kerk Vrystaat 1979:70, 598, 625–626). Hiermee het hulle die debat rondom die vrou in die amp en die kerk se siening oor Skrifgesag bymekaar uitgebring. Die gedagte dat die gelykheid van man en vrou voor God nie vir die besondere ampte geld nie word net soos in die Algemene Sinode van 1978 se verslag onderskryf. Die Vrystaatse Sinode erken selfs dat daar “ongelykheid” bestaan (NG Kerk Vrystaat 1979:626).

Daar is ook versoek dat daar dringende pogings aangewend moet word om manlike lidmate persoonlik te bearbei en toe te rus vir die besondere ampte sodat die tekort in die ampte uitgewis kan word (NG Kerk 1982:519). Hierdie besluit is ’n erkenning dat die kerk gesukkel het om die besondere ampte na wense te vul, maar vroue nie as deel van die antwoord gesien het nie. Die vraag kan seker gevra word watter rol praktiese omstandighede, soos die onvermoë om vakatures te vul, gespeel het in die uiteindelijke beweging van die kerk om die amp van diaken vir vroue oop te stel.

Die Sinodes van Wes-Transvaal, Noord-Kaapland en Suid-Transvaal het net kennis geneem van AKLAS se ondersoek, terwyl die sinode van Noord-Transvaal die eerste tree geneem het om vroue in beginsel tot die amp van diaken toe te laat (NG Kerk Noord-Transvaal 1979:192,448,563).

Dat die beginsel nie sonder meer van die konteks losgemaak kan word nie, is duidelik uit die versoek van die Ring van Pretoria dat die eise van die middestad die gemeentes al meer daartoe dwing om vrouelidmate as diakonesse te gebruik. Hierdie ring het versoek om in die lig van die bogenoemde eise dringend aandag te gee aan die prinsipiële oorweging van die vrou in die amp van diaken (NG Kerk Noord-Transvaal 1979:448). Die versoeke van die Algemene Sinode en die Ring van Pretoria is na die Tydelike Kommissie vir Leer en Aktuele Sake verwys, waarop Noord-Transvaal se sinode besluit het dat “om aan ’n bepaalde geslag te behoort ... prinsipiëel nie deel uitmaak van die voorwaarde vir die bekleding van die besondere amp van diaken nie” en dat die toelating van vroue nie die skeppingsbepaalde verhouding tussen man en vrou sal versteur nie. Daarom het die sinode in beginsel besluit om vroue tot die amp van diaken toe te laat en sy instemming met bylaag 14 van die 1978-verslag van die Algemene Sinode te betuig. Daar is ook besluit om die Algemene Sinode te versoek om dienooreenkomstig standpunt in te neem sodat vroue in die hele kerk tot die amp van diaken toegelaat kan word (NG Kerk Noord-Transvaal

1979:563). 'n Amendement wat deur ds. Andrew Gerber van die NG Gemeente Doornkloof ingedien is teen die toelating van vroue as diakens, is nie aanvaar nie.

Hierdie stap deur die Sinode van Noord-Transvaal het ook die weg gebaan om na te dink oor die vrou in die leer- en regerende amp omdat die drie besondere ampte in die NG Kerk as gelykwaardig beskou word (NG Kerk Noord-Transvaal 1979:660).

4.2 AKLAS VERSKIL IN DIE INTERPRETASIE VAN SKRIFUITSPRAKE

AKLAS het weer alle uitsprake in oënskou geneem en tot die gevolgtrekking gekom dat die voorbeeld van die vroeë kerk nie as sodanig normatief is vir die wyse waarop die kerk in die toekoms ingerig moet word nie. Die feit dat vroue in die vroeë kerk in sekere situasies amptelik diens gedoen het en in ander weer glad nie, bied nie die antwoord op die vraag of vroue vandag (toe in 1982) tot die ampte toegelaat kan word nie. Dit sou slegs gedoen kon word as daar op grond van die Skrif aangetoon kon word dat die feitelike posisie in die Nuwe Testament bedoel is om “onveranderlik normatief” vir die kerk van alle eeue te wees. Daarom kan die antwoord net gesoek word in die aantal prominente Skrifuitsprake wat vroue moontlik uitsluit en die algemeen Bybelse en teologiese oorwegings wat daarmee in verband staan (NG Kerk 1982:520). Die lang lyne in die Skrif en die Skrif as geheel moes dus die lig werp op die vraag of die twee swyggebodtekste algemeen en vir alle tye geldend tekste vir die kerk neerlê en of Paulus riglyne neergelê het wat vir 'n spesifieke situasie gegeld het en ruimte daarvoor laat om in ander tye op 'n ander manier gekonkretiseer te word (NG Kerk 1982:520).

4.2.1 'n Besluit oor die dra van hoofbedekkings bied 'n hermeneutiese sleutel

'n Vroeëre besluit oor die dra van hoofbedekkings wat tydens die Algemene Sinode van 1978 geneem is, het die hermeneutiese sleutel gebied waarmee AKLAS na die swygt tekste 1 Korintiërs 14 en 1 Timoteus 2 gekyk het.

Tydens die behandeling van die verslae oor die dra van hoofbedekkings deur vroue in die erediens, is dit onomwonde gestel dat die vraag nie gevra word oor die behoud of verandering van 'n bepaalde mode of tradisie nie, maar wel oor die handhawing van die gesag van die Skrif (NG Kerk 1978:313). Hieroor was daar groot verskille, en soos met die verslag oor die vrou in die amp, ook twee verslae met duidelik uiteenlopende standpunte.

Aan die een kant is daar gesê dat die dra van hoofbedekkings deur vroue 'n teken was van haar onderworpenheid, aan die skeppings- en herskeppingsbepaalde gesag van die man. Teen 1978 het vroue egter oor die algemeen nie eers meer na die deftigste geleentheid toe hoede gedra as teken van eerbetoon of gesag nie en daarom het die een verslag aanbeveel dat daar nie rigories in hierdie saak opgetree moet word nie. Die afskaffing van die dra van hoede sou nie die Goddelik ingestelde gesag van die man oor die vrou aantast nie. Hulle het dus steeds met die standpunt gewerk dat 'n man Goddelik ingestelde gesag oor 'n vrou het, maar darem toegee dat die dra van 'n hoed al dan nie, nie hierdie gesag sou aantast nie.

Aan die ander kant is daar gesê dat wanneer die Skrif duidelike voorskrifte oor 'n saak gee, dit nie afgemaak mag word as tyd- of lokaalgebonden nie. Voorstanders van hierdie standpunt het aanbeveel dat Paulus se uitsprake rondom die dra van hoofbedekkings as "evangelie" gesien moet word en nie as 'n plaaslike geleentheidsreëling nie en dat dit oor die plek van die vrou in die gesagstruktuur van die Kerk gaan. Sou sy nie 'n hoofbedekking dra nie, sal dit 'n teken wees dat sy die Goddelike rangorde verontagsaam (NG Kerk 1978:320).

Na vele debatte en amendemente wat hulle op die gesag van die Skrif beroep het, is daar uiteindelik besluit dat die hoed nie as verpligte kerkdrag vir die vrou vereis word nie. 'n Elftal broeders het hulle skriftelike minderheidstemme teen die besluit laat aanteken (NG Kerk 1978:843–845).

AKLAS het die onderskeiding tussen 'n normatiewe en tydsbetrokke of kultureel-bepaalde element in Paulus se uitsprake as hermeneutiese sleutel geneem om die swygtekste te interpreteer. Volgens tradisionele eksegeese kan daar geen twyfel bestaan dat Paulus die vrou verbied om in 'n lerende of regerende posisie in 'n gemeente op te tree nie. Die vraag wat gevra moet word, is of motiverings wat Paulus gebruik, naamlik die wet, die skeppingsorde en die sedes van sy tyd, verskillend gekonkretiseer kan word in verskillende tye (NG Kerk 1978:520–521).

In die lig van die hantering van die situasie rondom die dra van hoofbedekkings, het AKLAS 'n aantal kantaantekeninge oor die twee uitsprake in 1 Korintiërs 14 en 1 Timoteus 2 gemaak. Hierdie twee tekste handel nie oor dieselfde situasie nie. Eersgenoemde teks het onordelike vroue in die oog terwyl laasgenoemde teks oor 'n spesifieke werksaamheid

gaan. Paulus verbied vroue nie in een van die twee tekste om mee te doen aan die Woord-aspekte van die erediens nie, want volgens 1 Korintiërs 11:5¹²⁹ het hy vroue toegelaat om te profeteer en deel te neem aan die openbare diens van gebed. 'n Ander breë lyn wat help om hierdie tekste te interpreteer is Galasiërs 3:28, 1 Korintiërs 11:11–12 en Handeling 2:17–18 waarin die gelykheid van vroue teenoor mans beklemtoon word en daar ook aangetoon word dat vroue deel in die volheid van die gawes van die Gees wat in 'n groot mate op die getuienisdienste afgestem is.

Paulus se beroep op die skeppingsordening in 1 Timoteus 2:11–14 is gedoen binne 'n bepaalde kulturele situasie waarin die ondergeskiktheid van vroue teenoor mans vanselfsprekend aanvaar is. Sou 'n vrou in 'n lerende posisie teenoor die man optree, sou dit die goeie sedes van die dag aantas. Paulus wou nie dat die gelykwaardigheid van mans en vroue op so 'n wyse uitgeleef word dat dit op 'n revolusionêre wyse in die maatskaplike ordening ingryp nie. Hiervolgens sou die evangelie dus, soos in die geval van die verhouding tussen slawe en hulle base, kon meewerk aan die “ontstaan van 'n ander verhouding tussen man en vrou in die samelewing en onder dié omstandighede is dit nie uitgeslote dat die skeppingsordering in die lig van die geestelike gelykheid van man en vrou in die gemeente van Christus anders as in 1 Timoteus 2:12 gekonkretiseer kan word nie” (NG Kerk 1982:521).

4.2.2 Verskille binne AKLAS oor die betekenis van die skeppingsordening

Nie almal in AKLAS het met bogenoemde standpunt saamgestem nie. Diegene wat verskil het, was van mening dat Paulus hom op die wet en die skeppingsordening beroep en dat dit 'n beginsel is wat vir alle tye geld en nie deur kulturele veranderinge aangetas word nie. Vir ander was die skeppingsordening as Skrifbeginsel die altyd geldende normatiewe beginsel (NG Kerk 1982:521).

Die kommissie het nie verskil oor die geldigheid van die skeppingsorde nie (m.a.w. dat daar 'n natuurlike verhouding tussen man en vrou is wat saamhang met hulle geskapeheid deur God), maar wel oor wat dit presies was en hoe dit homself in die kerklike lewe uitwerk.

¹²⁹ 1 Korintiërs 11:5 (OAV): ...⁵ maar elke vrou wat bid of profeteer met onbedekte hoof, doen haar hoof oneer aan; want dit is een en dieselfde asof haar hoof geskeer is.

Vir die een groep was die skeppingsordening daarin geleë dat die man die hoof van die vrou is – ’n verhouding wat vir sowel die huweliksverhouding as die kerklike verhouding geld – omdat Paulus sy gebod grond op die onveranderlikheid van die skeppingsordinansie. Tog gee hierdie groep toe dat die posisie van vroue onder die invloed van die Christendom verander het en dat die emansipasie van vroue in die maatskaplike en politieke terrein “iets goeds” is. Hulle verwelkom dit self en gee toe dat dit beter is dat vroue in die huwelik die man se kameraad eerder as “sy ondergeskikte” is (NG Kerk 1982:522). Dit blyk dat voorstanders van hierdie standpunt egter geen verandering op kerklike terrein verwelkom het nie.

Vir die ander groep besit die skeppingsordening van God ook blywende geldigheid, maar hulle is van mening dat die konkretisering wat Paulus op grond van die skeppingsordening gemaak het, baie nou verbonde was aan die konkrete situasie waarin hy verkeer het. Paulus het die goeie orde van die betrokke gemeentes in die oog gehad en sy bedoeling was nie om vir vroue beperkings op te lê wat nie elders in die samelewing vir haar sou geld nie. Hy wou egter verhoed dat die gemeente by die samelewing in diskrediet kom. Wanneer die kulturele situasie en die posisie wat vroue in ’n betrokke samelewing sou beklee verander, ook as gevolg van die invloed wat Christene het, dan kan daar ’n situasie ontstaan waarin vroue ’n ander funksie in die gemeente kan vervul. Dit moet egter tot opbou van die gemeente wees (NG Kerk 1982:522).

Die groep wat laasgenoemde standpunt gehuldig het, kon egter nie heeltemal loskom van die beperkinge wat die toepassing van die skeppingsordinansie op vroue geplaas het nie. Hulle maak ’n stelling dat die vrou se skeppingsmatige aard steeds in gedagte gehou moet word en sy ’n hulp vir die man is en bly, ook in die gemeente (NG Kerk 1982:522)!

Die kommissielede van AKLAS erken hulle verskil in die interpretasie van die Skrif oor die posisie van vroue voor die sinode asook die feit dat dit tot “allerlei misverstande en agterdog teenoor mekaar” kan lei (NG Kerk 1982:523).

4.2.3 Kritiese Skrifbenadering onder oënskou

Tydens die laat 1970’s en die vroeë 1980’s het die saak rondom Skrifbeskouing, Skrifgesag en Skrifhantering op die kerklike agenda beland. Verskille hieroor het hom reeds sterk uitgewys in die debat rondom die toelating van vroue tot die besondere ampte. Die Sinode van Noord-Transvaal het in 1983 versoek dat ’n studie oor Skrifgebruik en Skrifbeskouing gemaak word (NG Kerk Noord-Transvaal 1983:520). In die Wes-Kaapse Sinode is ’n

soortgelyke opdrag gegee wat uitgeloop het op die publikasie *Die Reformatoriese Sola Scriptura en die Skrifberoep in etiese vrae* (1980).

In hierdie publikasie word daar gekyk hoe die reformatoriese “Sola Scriptura” verstaan moet word. Buiten die polemiese betekenis teenoor die “plus” van Rome, het dit ook betekenis vir die wyse waarop die Reformasie die Skrif verstaan het. Daar word ook spesifiek gekyk na die manier waarop Paulus konkrete vrae benader het. In navolging van Ridderbos word daar gemeld dat waar Paulus konkrete vrae benader, hy dit telkens hanteer in samehang met die historiese en wisselende situasie waarin die gebod van God gehoorsaam moet word (Kommissie vir Leer- en Aktuele Sake Wes-Kaap 1980:15).

Wanneer die stelling gemaak word dat die Skrif verstaan moet word binne die verband waarin dit staan en dat die historiese betekenis daarvan vasgestel en geïnterpreteer moet word in verband met die sentrale betekenis van die Skrif as verkondiging van die verlossing in Christus en die koms van die koninkryk, word daar verwys na die hermeneutiese beginsels in *Ras, Volk en Nasie, Volkereverhoudings in die Lig van die Skrif*. In laasgenoemde publikasie is apartheid vanuit die Skrif begrond! Die res van die gevolgtrekkings fokus veral op die gebruik van die Skrif in etiese vraagstukke. Een van die gevolgtrekkings waartoe daar gekom word, is dat gebooie en beginsels in die Skrif nie in abstrakte vorm aan ons gegee word nie, maar in die vorm van konkrete voorskrifte “aan bepaalde mense in hulle spesifieke historiese situasies”. Daar moet op ’n verantwoordbare manier onderskei word oor watter beginsels vir alle tye geld en wat nie meer noodwendig geld nie (Kommissie vir Leer- en Aktuele Sake Wes-Kaap 1980:19–20). Daar word egter geen konkrete voorbeeld van laasgenoemde stelling gegee nie. Presies hoe die onderskeiding plaasvind is ook nie duidelik nie.

4.3 ’N JA VIR DIE AMP VAN DIAKEN

AKLAS se lede het egter in ’n groot mate saamgestem dat vroue wel tot die amp van diaken toegelaat kan word. Al struikelblok was dat die Kerkorde volle sittingsreg aan diakens in ’n kerkraad gegee het. Vir diegene wat uit beginsel teen vroue in enige regerende amp is, sou dit beteken dat vroue ook nie tot die amp van diaken toegelaat kan word nie omdat sy dan ook op die kerkraad sou dien. Hierdie kwessie sou saam met die verslag oor die toelating van vroue as diakens hanteer word.

4.3.1 Die diaken en meerdere vergaderings

Die Sinode van Midde-Afrika het in 1978 'n versoek aan die Algemene Sinode gerig om te besin oor die vraag of diakens op grond van artikel 30 van die Nederlandse Geloofsbelydenis (NGB) nie ook op meerdere vergaderings sittingsreg behoort te hê nie omdat hulle in elk geval op 'n kerkraad regeermag besit. Daar het twee studiestukke oor dié saak voor die Algemene Sinode van 1978 gedien, waar daar besluit is dat diakens wel volle sittingsreg op 'n kerkraad mag hê, maar dat die hele aangeleentheid verder ondersoek moet word (NG Kerk 1978:835–836).

Artikel 30 van die NGB verleen aan die diaken, saam met die opsieners en herders, regeermag in die kerk. Tot op hierdie stadium is die regeermag van 'n diaken in die NG Kerk kerkordelik beperk tot die kerkraad van 'n gemeente en nie uitgebrei tot die meerdere vergaderings van die kerk nie.

Die grondliggende vraag wat die sinode moes beantwoord is of die diaken hoegenaamd enige regeermag in die kerk mag hê. Dit sal dan bepaal of hy (slegs manlik ten tye van die skrywe van die verslag) enigsins lid van 'n kerkraad of enige ander meerdere vergadering mag wees (NG Kerk 1982:514).

Die kommissie het eerstens gaan kyk watter Skrifgegewens aangaande diakens beskikbaar is en of die Skrif enige inligting gee oor die aanstelling van diakens. Tekste soos Filippense 1:1, 1 Timoteus 3:8–12, Titus 1:5, Handeling 14:23 en Handeling 6¹³⁰ gee geen inligting

¹³⁰ Filippense 1:1 (OAV): ¹Paulus en Timótheüs, diensknegte van Jesus Christus, aan al die heiliges in Christus Jesus wat in Filippi is, saam met die opsieners en diakens ...

1 Timoteus 3:8–12 (OAV): ⁸Net so moet die diakens waardig wees, nie uit twee monde spreek nie, nie verslaaf aan wyn nie, geen vuilgewinsoekers nie, ⁹manne wat die verborgenheid van die geloof in 'n rein gewete hou. ¹⁰En hulle moet ook eers 'n proeftyd deurmaak; daarna, as hulle onberispelik is, kan hulle dien. ¹¹Net so moet die vroue waardig wees, geen kwaadspreeksters nie, nugter, betroubaar in alles. ¹²Die diakens moet manne van een vrou wees en hulle kinders en eie huise goed regeer.

Titus 1:5–9 (OAV): ⁵Om hierdie rede het ek jou in Kreta agtergelaat, dat jy nog verder sou regmaak wat oorgebly het, en van stad tot stad ouderlinge sou aanstel soos ek jou beveel het — ⁶as iemand onberispelik is, die man van een vrou, gelowige kinders het wat nie beskuldig word van losbandigheid of tugteloos is nie. ⁷Want 'n opsiener moet as 'n rentmeester van God onberispelik wees, nie eiesinnig, nie oplopend, geen drinker, geen vegter, geen vuilgewinsoeker nie; ⁸maar gasvry, een wat die goeie liefhet, ingetoë, regverdig, heilig, een wat homself beheers; ⁹een wat vashou aan die betroubare woord wat volgens die leer is, sodat hy in staat kan wees om met die gesonde leer te vermaan sowel as om die teësprekers te weerlê.

Handeling 14:23 (OAV): ²³En hulle het in elke gemeente vir hulle ouderlinge gekies, en hulle, ná gebed en vas, opgedra aan die Here in wie hulle geglo het.

Handeling 6 (OAV): ¹En in dié dae toe die dissipels vermeerder het, het daar 'n murmuring ontstaan van die Griekssprekende Jode teen die Hebreërs, omdat hulle weduwees in die daaglikse versorging oor die hoof gesien is. ²En die twaalf het die menigte van die dissipels byeengeroep en gesê: Dit is nie reg dat ons die woord van God nalaat om die tafels te bedien nie. ³Kyk dan uit, broeders, na sewe manne uit julle, van goeie

oor die aandeel van diakens aan die regeermag in die kerk nie, maar wel oor die vereistes waaraan diakens moet voldoen (NG Kerk 1982:514).

Omdat die Skrif geen direkte uitspraak oor die regeermag van diakens gee nie, het die kommissie na teologiese lyne met betrekking tot die ampte gekyk. Hiervolgens kan die opdragte en dienswerk wat aan die besondere ampte verbind word, nie vermeng word nie. So kry die koninklike amp in die regeermag van die ouderling gestalte. Daar sou dus hieruit gekonkludeer moes word dat geen regeermag, nie op 'n kerkraad of meerdere vergadering, aan diakens gegee kan word nie (NG Kerk 1982:514). Die hantering van hierdie beginsel was egter problematies omdat daar wel in die Skrif uitsonderings gemaak word. So gee 1 Timoteus 5:17¹³¹ opdrag dat die profetiese en koninklike ampte deur ouderlinge uitgevoer moet word. Dan sou uitsluiting uit die regeermag hoogstens kon geskied op grond van die feit dat daar nêrens in die Bybel 'n direkte regeeropdrag aan diakens gegee word nie.

Op 'n vraag of die Belydenisskrifte dan foutief in hierdie opsig is, het die kommissie eers stilgestaan by die verhouding tussen die Skrif en die kerkorde. Die Skrif gee geen volledige kerkorde aan die kerk nie, terwyl die Skrif ook nie sonder enige normatiewe betekenis vir reëlins van 'n kerkorde is nie (NG Kerk 1982:514). Die volgende redes ten gunste van die afvaardiging van diakens na 'n meerdere vergadering is aangevoer (NG Kerk 1982:515–517):

- In die lig van *jus divinum positivum*-beginsel (die voorgeskrewe positief-goddelike reg) is daar bevind dat daar geen Skriftuurlike of genoegsame teologiese gronde bestaan wat die diaken uit die regering van die kerk uitsluit nie en dat die Belydenisskrifte juis op grond van die *jus divinum positivum*-beginsel reg is om aan die diakens regeermag saam met die ander ampte toe te ken. Die ou kerkvaders maak ook nooit enige melding dat daar in hierdie geval 'n teenstelling tussen die Belydenis en die Kerkorde was nie. Hiervolgens laat ander kerke binne die

getuienis, vol van die Heilige Gees en wysheid, wat ons oor hierdie nodige saak kan aanstel; ⁴maar ons sal volhard in die gebed en die bediening van die woord. ⁵En die woord het byval gevind by die hele menigte; en hulle het gekies: Stéfanus, 'n man vol van geloof en van die Heilige Gees, en Filippus en Próchorus en Nikánor en Timon en Pármenas en Nikoláüs, 'n Jodegenoot uit Antiochíë, ⁶wat hulle voor die apostels gestel het; en hulle het gebid en hulle die hande opgelê. ⁷En die woord van God het toegeneem, en die getal van die dissipels het in Jerusalem baie vermeerder, en 'n groot menigte van priesters het gehoorsaam geword aan die geloof.

¹³¹ 1 Timoteus 5:17 (OAV): ¹⁷Laat die ouderlinge wat goed regeer, dubbele eer waardig geag word, veral die wat arbei in woord en leer.

Gereformeerde familie diakens ook toe om na meerdere vergaderings afgevaardig te word.

- Daar bestaan ook geen absolute sekerheid dat Handeling 6 oor die instelling van diakens gaan nie en daarom kan die stelling nie gehandhaaf word dat diakens slegs ingestel is met die oog op die praktyk nie.
- Die onderskeiding wat daar tussen praktiese werk van die gemeente en die beleidmakende opdrag van 'n meerdere vergadering in 1962 gemaak is, word ook afgekeur omdat beleid nooit los van die praktyk kan staan nie.
- Die kerkorde lewer reeds aan diakens 'n ongekwalifiseerde aandeel aan die regering van die kerk en daar bestaan nie dwingende redes vir die kerk om die huidige praktyk, waar diakens reeds deel is van die kerkraad, te verander nie. So word die regering en tug oor die gemeente ook aan diakens opgedra. Die kerkorde gee aan die ouderling en diaken dieselfde status.
- Die kerkorde nivelleer die verskil tussen die ampsopdragte van die ouderling en diaken.

Hiervolgens sou die logiese stap wees om die Kerkorde sodanig te wysig dat dit ook vir diakens moontlik sal wees om na 'n meerdere vergadering afgevaardig te word. Die verslagskrywers was egter tog versigtig om nie te vinnig te beweeg nie en vra die vraag of die NG Kerk op daardie stadium 'n dringende behoefte beleef het om diakens na meerdere vergaderings af te vaardig. Hulle bring die hele saak in verband met die toelating van vroue tot die ampte deur ook te vra of dit dalk nie 'n bevryding vir die kerk kan wees om die diakenamp selfs los te maak van die kerkregering op gemeentelike vlak nie. Dan sou daar geen beswaar meer kon wees teen die toelating van vroue tot die amp van diaken nie.

Ten einde laaste is daar tot die finale gevolgtrekking gekom dat alhoewel daar geen Skriftuurlike of ander prinsipiële oorwegings is wat in die Algemene Sinode se pad staan om diakens tog toe te laat om na meerdere vergaderings afgevaardig te word die Sinode nie hierdie weg moet volg nie. Die Sinode het besluit om eerder 'n indringende studie oor die kerkregtelike strukturering en praktiese funksionering van die ouderling- en diakenamp te maak en die bevindinge dan saam met die hele vraagstuk rondom die toelating van vroue tot die amp van ouderling en predikant te hanteer (NG Kerk 1982:1248).

4.3.2 Tot volwaardige diakens toegelaat

Na deeglike besinning oor die posisie van diakens ten opsigte van meerdere vergaderings en die verslag van AKLAS ten opsigte van vroue en die ampte, het die Algemene Sinode van 1982 besluit dat op grond van die “huidige stand van verantwoordelike Skrifverklaring daar geen prinsipeel-teologiese beswaar teen die toelating van vroue tot die amp van diaken in die NG Kerk bestaan nie” en dat hierdie amp dus vir die vrou oopgestel word om daarin “volgens haar spesifieke Skeppingsmatige aard te dien” (NG Kerk 1982:1249).

Hierdie besluit is nie sonder slag of stoot geneem nie. Ds. J.J. Viljoen het sy teenstem laat aanteken en het later in die sinodesitting versoek tot revisie gevra wat afgekeur is (NG Kerk 1982:1249,1442). Besware dat die toelating van vroue tot die amp van diaken enige beginselbesware teen die toelating van vroue tot die amp van ouderling en predikant neutraliseer en dat die geskiedenis geleer het dat sodanige toelating konsekwent lei tot die toelating van vroue tot die ander regeermagte, het op dowe ore geval. ’n Amendement dat die sinode by sy besluit van 1978 rondom hierdie saak moet volstaan, wat vroue as hulpkrag of diakones toelaat, is met ’n klein meerderheid verwerp (211 stemme teen 187). ’n Derde amendement wat aan vroue slegs ’n adviserende stem op ’n kerkraad wou gee totdat daar uitsluitel in verband met die regeermag van die diaken gekry is, is ook nie aanvaar nie (NG Kerk 1982:1249–1250).

Na die aanvaarding van die besluit is daar op aanbeveling van die tydelike regs kommissie besluit om die woord diakens vir mans en vroue te gebruik, omdat hier nie sprake was van ’n vierde amp nie en die woord diakonesse verwarring hieroor kon laat ontstaan. Die formulier vir die bevestiging van diakens moes waar nodig aangepas word met die vroulike aanspreekvorm. Praktiese aangeleenthede soos kleredrag en werkopdragte is na mindere vergaderings verwys vir besluitneming (NG Kerk 1982:1133–1134).

AKLAS is ook versoek om voort te gaan met besinning oor die lede, terrein en gesag van die onderskeie ampte (NG Kerk 1982:1252).

Hierdie stap het groot opslae gemaak. Tydens die Sinode van Noord-Transvaal in 1983 is lidmate en kerkrade versoek om die besluit van die Algemene Sinode te aanvaar en hulle te weerhou van openbare uitlatings wat in stryd met die besluit is omdat dit verwarring by lidmate skep en die funksionering van die amp van diaken belemmer. Lidmate en kerkrade is versoek om hulle besware eerder langs die kerklike weg te hanteer (NG Kerk Noord-Transvaal 1983:520, 569).

4.3.3 Die Vrouediens lewer nie 'n bydrae tot die debat nie

Alhoewel die Vrouediens die sinode wysheid toegebid het by die besinning oor die toelating van die vrou tot die amp van diaken, het hulle geen bydrae gelewer om vroue tot diakens toe te laat nie. In die verslag van die komitee van die Vrouediens word daar aanbeveel dat vrouelidmate opgeroep word om in die amp van gelowige hulle “tyd, kragte en gawes aan die arbeid van die Kerk ... te wy” (NG Kerk 1982:721).

Sestien jaar nadat vroue tot die amp van ouderling en predikant toegelaat is, sou die Vrouediens steeds as aparte identiteit in die NG Kerk voortbestaan met verteenwoordiging op die breë moderatuur, maar sonder stemreg op die Algemene Sinode. Later meer hieroor.

5. 1986: “KOM ONS WAG EERS MET DIE VROUE”

Teen 1980 het al meer vroue die roeping ontvang om predikante te word. Tussen die drie Teologiese Fakulteite was daar ten minste 15 dames besig met hulle teologiese studies.

5.1 SUBKOMMISSIE BEGIN WERK

Na afloop van die Algemene Sinode van 1982, wat die Kommissie van Leer en Aktuele Sake versoek het om voort te gaan met die bestudering van die hele aangeleentheid, is 'n subkommissie onder leiding van ds. A. Gerber benoem om uitvoering aan die opdrag te gee. Dit is algemeen bekend dat ds. Gerber teen die vrou in die amp gekant was. Hy het onder andere 'n gravamen teen die toelating van vroue as diakens geskondeer (NG Kerk 1986:696). Gerber is later oor na die Afrikaanse Protestantse Kerk (APK) toe dié kerk in 1987 van die NG Kerk afgeskei het. Die ander lede van die kommissie was mev. C. Cronje, di. S.M. van Vuuren (wat later 'n minderheidsverslag teen die vrou in die amp sou indien), M.J.P. Grobler en M.T.S. Zeeman (NG Kerk Dagbestuur Kommissie Leer en Aktuele Sake 1983:139, Kommissie vir Leer en Aktuele Sake 1984:153). Alhoewel dit nie so genotuleer is nie, was prof. D.A. du Toit verantwoordelik vir die opstel van die meer positiewe verslag. Du Toit was ook verantwoordelik vir die opstel van dié gedeeltes in Kerk en Samelewing wat oor menseregte gehandel het (Du Toit 2007).

Ander sake op Leer en Aktuele Sake se agenda was die kommunistiese bedreiging, Sondagbeskouing, geslagsverandering, abortsie, bonusobligasies en gesinsbeplanning.

Ter voorbereiding van die Algemene Sinode van 1986 is daar besluit om die verslag oor die diaken en meerdere vergaderings (saamgestel deur ds. G.J. Nel, prof. W.D. Jonker, dr. T.H.N. Sadler en L.L.J. Visser) met die verslag oor die vrou in die amp te integreer. Proff. D.A. du Toit en P.C. Potgieter sou hiervoor verantwoordelikheid neem (NG Kerk Kommissie Leer en Aktuele Sake 1985:169).

5.2 VERSIGTIG VIR DIE FEMINISTE

Die debat oor toelating van vrouepredikante het teen hierdie tyd die aandag van die media begin trek. Die aardigheid van vrouepredikante is in die vrouetydskrif, Rooi Rose van Februarie 1986 bespreek. Die trant van hierdie artikel is interessant. Die artikel is oorweldigend positief oor die “henne op die kerktoring”, maar is terselfdertyd versigtig vir feminisme. Yolanda Dreyer-Papp, die eerste vrou van die Afrikaanse susterskerke in Suid-Afrika om as predikant bevestig te word, se dubbeldoor-van, waarin sy haar eie van en getroude van gekombineer het, is bevraagteken as iets wat “’n mens al klaar (laat) onraad bemerk” en het die joernalis laat wonder of sy “een van daardie feministe (is) wat ’n man goed laat verstaan dat sy in alle opsigte die man se gelyke is en haar nie steur aan die eeu-oue gebruike soos om van haar nooiensvan af te sien as sy die dag trou nie”. Dreyer se verduideliking het die joernaliste tevrede gestel en die “feminis storie kry dus sy eerste barsie”. Die vrees van die joernaliste is finaal die nek ingeslaan deur haar roepingsverhaal (Louw & Roos 1986:12).

Hierdie artikel wys ’n tendens uit wat twintig jaar later nog steeds van krag sou wees: ’n versigtigheid vir die feminisme onder Afrikanervroue en daarmee gepaardgaande belangeloosheid by die openbare debat rondom gendersake.

5.3 SINODE BESLUIT OOK OOR SKRIFGESAG

Tydens dieselfde sinode het daar ook ’n verslag oor Skrifgesag en Skrifgebruik gediën omdat in verskeie kringe kommer geheers het oor teenstrydige standpunte tussen teoloë oor bepaalde sake (NG Kerk 1986:55).

In hierdie uitgebreide verslag word duidelik gesê dat daar met die “historiese en kulturele bepaaldheid van die Bybelse verkondiging en die uitgesproke doel waarmee hierdie verkondiging” aan ons gegee is, rekening gehou moet word. Daar word ook teen biblisisme gewaarsku wat nie voldoende rekening hou met die “historiese gesitueerdheid van die Skrifwoorde, met hulle heilshistoriese verband, met die ryke verskeidenheid van

betekenisse waarin taalttekens gebruik kan word, of met die aard van die literatuurgrense” waarmee die leser te maak het nie (NG Kerk 1986:57).

Die verslag hanteer ook sake soos tekskritiek, Skrifkritiek en Skrif en belydenis. Die sinode het hierdie verslag goedgekeur en ringe is daarop gewys dat hulle die nodige “opsig en tug” moet uitoeven wanneer lidmate of ampsdraers die gesag van die Skrif ondermyn. Die NG Kerk se gehegtheid aan die tradisioneel Gereformeerde leer aangaande die Heilige Skrif is ook hier herbevestig. (NG Kerk 1986:55, 592).

Omdat ’n gemeenskaplike Skrifleer egter nie vanselfsprekend lei tot ’n gemeenskaplike Skrifuitleg nie, het die sinode aan die Kommissie vir Leer en Aktuele Sake opdrag gegee om ’n studie in verband met Skrifberoep in etiese sake te onderneem (NG Kerk 1990:124–125).

Le Roux (1993a:33, 37–42) toon aan dat Ferdinand Deist vanuit die Ou Testamentiese wetenskappe ’n bepalende rol gespeel het om binne die hermeneutiek die konteks van die Bybel sowel as die konteks van die metode én die konteks waarin die eksegeet funksioneer, in ag te neem.

5.4 KOMMISSIELEDE KAN MEKAAR NIE OORTUIG NIE

Die subkommissie wat die verslae vir AKLAS gereed moes kry, het uit die staanspoor gepoog om ’n eenheidsverslag aan die sinode voor te lê, maar dit het spoedig geblyk dat hulle mekaar nie sou oortuig nie. Die patroon wat reeds vanaf 1978 gevolg is, naamlik om twee verslae voor te lê, sou die debat tot op die einde kenmerk.

Die kommissie het daarna ’n deeglike bespreking oor die vrou in die amp gevoer aan die hand van ’n konsepverslag. Die kommissie kon egter nie tot ’n vergelyk kom nie en daar was ’n staking van stemme. Prof. J.A. Heyns het nie sy reg op ’n beslissende stem uitgeoefen nie en daar is besluit om aan die sinode te rapporteer dat die kommissie nie tot ’n beslissing kon kom nie en daarom word albei verslae aan die sinode voorgelê vir debat en sodat die sinode op gelyke grond die saak kon debatteer en tot ’n besluit kom. Daar is ook by elke verslag alternatiewe aanbevelinge aan die sinode voorgelê (NG Kerk Kommissie vir Leer en Aktuele Sake 1986:196; NG Kerk 1986:160–161).

Heyns se optrede in hierdie verband het ’n groot indruk op die kommissielede gemaak. Volgens ’n mededeling van dr. Willie Botha (2006) het Heyns ’n versoenende gees gehad en het nooit sy posisie as voorsitter misbruik nie. “Hy wou dat die kerk self besluit.”

By '86 was daar 'n staking van stemme, ons kon mekaar nie vind nie en Johan Heyns het gesê dat oor hierdie saak is hy nie bereid om 'n beslissende stem uit te bring nie omdat dit so omstrede was. Ek het baie respek vir hom. Johan Heyns was 'n wetenskaplike en hy het geglo dat jy beginselsake nie met 'n meerderheidstem deurkry nie. (SvV)

5.5 VOLGENS HAAR SKEPPINGSMATIGE AARD

In die lig van die opdrag van die Algemene Sinode van 1982 waarvolgens AKLAS moes voortgaan met die besinning oor die lede, terrein en gesag van die onderskeie ampte, is daar eers kortliks stilgestaan by die sinodebesluit wat vroue tot die amp van diaken toegelaat het. Die groot getal vroue, wat as diakens gekies is sedert hierdie besluit geneem is, en die taak met groot effektiwiteit verrig het, het die sinode tot dankbaarheid gestem. Hierop het die sinode die besluit van 1982 herbevestig en verder beklemtoon dat die vrou in hierdie amp “kragtens haar skeppingsmatige aard moet funksioneer” (NG Kerk 1986:161, 697). Geen verslag het ooit verduidelik wat presies met die frase “haar skeppingsmatige aard” bedoel word nie, alhoewel die frase telkens gebruik is. Uit 'n persoonlike onderhoud met ds. Sampie van Vuuren en volgens die inhoud van die minderheidsverslae oor die toelating van vroue tot die ampte, blyk dit dat Van Vuuren hierdie frase baie gebruik het. Volgens hom is vroue meer versorgend van aard en kan hulle nie met die nodige gesag in gemeentes optree nie (Van Vuuren 2006).

5.6 'N STERK PLEIDOOI TEN GUNSTE VAN VROUE AS OUDERLING EN PREDIKANT

Die verslag ten gunste van vroue as ouderling en predikant het eers 'n nuwe oorsig oor die stand van sake in ander kerke gegee en daarna na die argumente teen en vir die toelating van vroue gekyk. Nadat die argumente beoordeel is, is daar tot 'n finale gevolgtrekking gekom. Die verslag teen die toelating van vroue het sterk op Skrifgebruik en -interpretasie gefokus. Volgens Botha (2006) het prof. Danie du Toit van Stellenbosch 'n groot aandeel in die skryf van verslag ten gunste van die toelating van vroue gehad.

5.6.1 Al meer kerke laat vroue toe

Die prentjie op die breër kerklike toneel het begin verander sedert in 1968 daarvoor verslag gedoen is. Teen 1986 het 92 lidkerke van die WBGK vroue tot die besondere ampte toegelaat terwyl 30 kerke vroue geweier het en 35 nog onseker oor die saak was. Wat die Gereformeerde lidkerke van die WBGK betref, het 37 reeds hulle ampsdeure vir vroue

ooggemaak, 8 was steeds toe en 17 was in die proses van heroorweging. Daar was nou duidelik 'n swaai ten gunste van vroue in die ampte. Sekere Walliese en Engelse kerke het vroue reeds in 1909 tot die besondere ampte toegelaat op grond van die argument dat vroue se rol in die sending, diens van barmhartigheid en die plaaslike gemeente dit genoodsaak het (NG Kerk 1986:161). Daar was dus duidelik 'n toename in die aantal kerke wat vroue tot die besondere ampte toegelaat het.

5.6.2 Tydlose oorsprong van die amp en die tydgebonde vergestaltung daarvan

Die dinamika, beweeglikheid en openheid in die struktuur van die vroeë Christelike kerk is juis 'n aanduiding daarvan dat die ampte nie bedoel was om 'n ewige en onveranderlike bloudruk te wees nie, maar juis daar was “ter wille van die opbou van die gemeente en die genadewerk van God”. Omdat die ampte nie 'n uitvloeisel van 'n dogmatiese-kerkregtelike reëling is nie, kan die ampte nie op grond van los teksgegewens in so 'n skema ingedruk word nie. Daar moet dus gewaak word teen 'n versterde amptelikheid. Die oorsprong van die ampte kan as tydloos beskou word, maar die vergestaltung daarvan is tydelik en aanpasbaar. “Kontinuiteit en ontwikkeling is inbegrepe in ons kerkwees” en die leiding van die Heilige Gees is die waarborg dat daar ware kontinuïteit en groei sal wees. Daarom sal 'n lewende kerk wat dinamies groei en beweeg altyd 'n strukturele openheid en beweeglikheid hê (NG Kerk 1986:162,164).

5.6.3 Weer na vroue se rol in die Bybel gekyk

Hierdie deel van die verslag herhaal baie van die argumente wat in die 1978-verslag staan ten opsigte van die Bybelse gegewens rondom vroue en die ampte. Daar word weer eens aangedui dat die Ou Testament nie 'n ideaalbeeld probeer stel het nie, maar die feitelike stand van sake in 'n patriargale samelewing weergegee het. In hierdie tipe samelewing was 'n vrou se eerste en belangrikste taak die vervulling van haar huishoudelike verpligtinge. Die oorwegend manlike aanspreekvorme van ampsdraers moet in die lig van hierdie oorheersing gesien word (NG Kerk 1986:162).

In die kultiese gemeenskap het vroue egter 'n belangrike rol gespeel wat met hulle eie aard saamgehang het. So was daar sekere kultiese wette in Eksodus tot Deuteronomium wat net op vroue van toepassing was. Verder het vroue tog soms in die openbaar op godsdienstige terrein leiding geneem. Mirjam, Debora en Noadja is 'n paar voorbeelde hiervan (NG Kerk 1986:162).

Die Nuwe Testament gee van die begin af besondere erkenning aan vroue en hanteer hulle as volkome gelykwaardig in die uitoefening van die amp van gelowige. Die kiesreg wat vroue ten opsigte van die diakens in Handeling 6 gehad het en die feit dat hulle nooit uit die gemeente uitgesluit is nie, is 'n bewys daarvan. Net soos in Ou Testamentiese tye moes vroue in die Nuwe Testament egter “nederig, vroom en onderworpe aan die man as hoof wees” met as haar eerste taak die huis en gesin en nie die openbare lewe nie. Vroue het ook hier binne 'n patriargale samelewing gefunksioneer (NG Kerk 1986:162–163).

Ten spyte van die nederige posisie wat vroue in die Joodse samelewing gehad het, het vroue in die Nuwe Testament tog van tyd tot tyd 'n gespesialiseerde taak of buitengewone rol in die kerk vervul. Vroue soos Febe, Priscilla, Aquila, Trifena, Trifosa, Persis, Euodia, Sintiche en Filippus se profeterende dogters word weer eens hier gelys (NG Kerk 1986:163).

Die diakenamp kom ook weer onder die loep. Daar word tot die gevolgtrekking gekom dat vroue in die vroeë kerk wel 'n amptelike funksie as diakonesse vervul het. Paulus se erkenning van Febe as 'n diaken het daartoe gelei dat sy elders ook as diaken erken is. Calvyn en Voetius word as voorstanders van hierdie praktyk aangehaal (NG Kerk 1986:163).

Die gespesialiseerde take wat vroue in die Nuwe Testament en vroeë kerk vervul het, is 'n bewys dat die kerk van tyd tot tyd opnuut moet besin oor die dienste wat benodig word, veral ten opsigte van vroue. Die take wat die vroue verrig het, het ook telkens verband gehou met die aard, wese en aanleg van 'n vrou. Elke keer as vroue op die voorgrond getree het, was dit waar die kerk hulle besondere aanleg en aard benodig het, soos met diakonale werk en ander gespesialiseerde dienste in die kerk (NG Kerk 1986:162,164).

5.6.3.1 Paulus se spreke teen die agtergrond van 'n tydsbepaalde situasie

5.6.3.1.1 Gelykwaardigheid hef nie natuurlike onderskeid op nie

Dit is geen verrassing dat die swyggebod¹³² weer in hierdie verslag hanteer word nie.

¹³² 1 Korintiërs 14:33–35 (NAV): ³³God is tog nie 'n God van wanorde nie, maar van orde en vrede. Soos in al die Christelike gemeentes ³⁴moet die vrouens ook in julle byeenkomste stilbly, want hulle word nie toegelaat om te praat nie. Hulle moet onderdanig wees, soos die wet ook sê. ³⁵As hulle iets te wete wil kom, moet hulle tuis hulle eie mans vra, want dit is lelik vir 'n vrou om in die erediens te praat.

1 Timoteus 2:11–13 (NAV): ¹¹'n Vrou moet in die erediens stil en onderdanig wees en haar laat leer. ¹²Ek laat haar nie toe om daar onderrig te gee of oor die man gesag uit te oefen nie; sy moet stil wees. ¹³Adam is immers eerste gemaak, Eva daarna.

Die tekste word hier saam met die beginsel van gelykwaardigheid hanteer. Hiervolgens moet daar aan die een kant gewaak word teen 'n liberalistiese gelykheidsbeginsel tussen man en vrou en aan die ander kant moet daar ook nie 'n magiese drumpel tussen man en vrou gesien word nie. Die Skrif is baie duidelik oor gelykheid en onderskeid. Volgens Galasiërs 3:28 en 1 Korintiërs 11:11–12¹³³ is die mens in sy/haar religieuse verhouding tot God volkome gelykwaardig voor God en deel sy net soveel as hy in die volheid van die gawes van die Gees, wat in 'n groot mate afgestem is op getuienisdienste en Woordverkondiging (NG Kerk 1986:163–165).

Alhoewel die twee tekste nie om presies dieselfde saak gaan nie, sluit nie een van die twee tekste vroue uit van die Woordaspekte van 'n erediens nie, want dan sou vroue selfs nie eers in die kerk mag kom nie. Paulus wou nie die vrou die stilswye oplê nie, maar die orde in die gemeente op daardie stadium bewaar. Eksegete soos Ridderbos, Pop, Wendland, De Boer en Smelik was dit almal eens dat hierdie uitsprake tydsgebonden was. Dit was deel van die gedragskode van daardie tyd waaraan Christene gebonde was. Dit was ook onbetaamlik vir vroue om in die sinagoge te praat. Daarom sou dit 'n skande wees as vrouens in die samekomste van die gelowiges praat. Paulus het dus die verbod ingestel juis ter wille van die getuieniskrag van die jong gemeente in Korinte. Die gemeente kon dus nie aan vroue 'n posisie gee wat hulle nie in die gemeenskap gehad het nie (NG Kerk 1986:163–165).

Teksverklaarders het ook agter Paulus se opmerkings 'n strewe gesien dat hy die vrou vrou wou laat bly. Hy het vroue definitief as gelykwaardig beskou, maar hy wou nie dat sy die rol van die man oorneem nie. Die gelykwaardigheid van mans en vroue het nie die onderskeid tussen hulle op nie. Paulus was ook klaarblyklik bang vir 'n situasie waar getroude vroue hulle taak in hulle huis afskep en dat dit tot grootskaalse ontwrigting in die gesin en gemeenskap sou lei. Daarom het hy vroue nie die profesie belet nie (vgl. 1 Korintiërs 11:5¹³⁴), maar tog 'n beperking daarop geplaas ter wille “van die ware roeping van die vrou en haar eie aard” (NG Kerk 1986:164).

¹³³ Galasiërs 3:28 (NAV): ²⁸Dit maak nie saak of iemand Jood of Griek, slaaf of vry, man of vrou is nie: in Christus Jesus is julle almal één.

1 Korintiërs 11:11–12 (NAV): ¹¹Tog het die Here bepaal dat die vrou nie sonder die man sal bestaan nie, en die man nie sonder die vrou nie, ¹²want soos die vrou uit die man geneem is, so kom die man deur die vrou in die wêreld, maar alles is uit God.

¹³⁴ 1 Korintiërs 11:5 (NAV): ⁵Maar elke vrou wat bid of profeteer sonder iets op haar kop, doen haar hoof, haar man, oneer aan, want dan is sy net soos 'n vrou wie se hare afgeskeer is.

5.6.3.1.2 'n Bepaalde rolverdeling binne 'n unieke verhouding

Oor die skeppingsordening wat so baie keer as bewys téén vroue gebruik word, is ook kortliks kommentaar gelewer. Dit is die eerste keer dat 'n sinodeverslag op hierdie argument kommentaar lewer. Hier word gestel dat die feit dat die vrou tweede geskape is en as hulp vir die man, nie beteken dat sy “minder mens as die man” is nie. Die Hebraëuse woord (*ezer*¹³⁵) wat vir hulp gebruik word, dui geensins op minderwaardigheid of ondergeskiktheid nie. Dit dui eerder op volledigheid – die vrou as die man se gelyke maak hom volledig. Sy staan dus naas hom, “komplementêrend selfstandig en nie slaafs ondergeskik” nie. Die hoofskap van die man gaan nie oor 'n politieke of magsbegrip van heers nie, maar is eerder 'n aanduiding van 'n bepaalde rolverdeling binne die unieke eenheid van 'n huweliksverhouding. Paulus sê nie dat die man hoof is van elke vrou nie, maar van sy vrou. Hierdie onderdanigheid word egter deur mede-onderdanigheid¹³⁶ gekwalifiseer wat impliseer dat mans in sekere situasies ook aan vroue onderdanig kan wees en deur hulle gelei kan word. Hierdie binnehuwelikse verhouding kan nie op buitehuwelikse verhoudings van toepassing gemaak word nie (NG Kerk 1986:162–164).

Hierdie punt kom baie duidelik in 1 Timoteus 2:12–13 na vore as Paulus vroue nie toelaat om in 'n amptelik-lerende posisie van gesag teenoor mans te staan nie. As rede gebruik hy die skeppingsverhouding tussen man en vrou. Adam is eerste geskape en boonop het Eva nog vir Adam verlei! Die rollestruktuur was egter voor die sondeval al so. In die lig van die herstel wat die versoening van Christus teweeg gebring het, is dit duidelik dat dit hier oor getroude vroue gaan en nie oor baasskap *per se* nie. Die konsep van “baasskap” het na die sondeval ontwikkel. Veral in daardie tyd was 'n vrou se hoogste roeping haar gesin en kinders. Christus se verlossing het die strukture herstel en nie opgehef nie. Die verskillende rollestrukture dui juis op die onderskeid waarin mans en vroue mekaar aanvul. Hierdie aanvulling is slegs moontlik indien mans en vrouens hulle eie aard behou. Vrouens moet dus nie die taak van 'n man probeer oorneem nie. Dit sou egter ook beteken dat 'n vrou

¹³⁵ Genesis 2:18 (NAV) en Hebraëuse ekwivalent: ¹⁸Verder het die Here God gesê: “Dit is nie goed dat die mens alleen is nie. Ek sal vir hom iemand maak wat hom kan help, sy gelyke.”

¹⁸ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לְאִי־טוֹב הִיֹּת הָאָדָם לְבֶדּוּ אֶעֱשֶׂה־לּוֹ עֹזֵר כְּנֶגְדּוֹ:

¹³⁶ Efesiërs 5:21–24 (NAV): ²¹Wees uit eerbied vir Christus aan mekaar onderdanig. ²²Vrouens, wees aan julle mans onderdanig, net soos julle aan die Here onderdanig is. ²³Die man is die hoof van die vrou, soos Christus die hoof van die kerk is. Christus is ook die Verlosser van die liggaam, sy kerk. ²⁴Soos die kerk aan Christus onderdanig is, moet die vrouens in alles aan hulle mans onderdanig wees.

haar aanvullingstaak telkens in nuwe situasies opnuut sal moet interpreteer (NG Kerk 1986:163–164).

In hierdie verband is dit ook noodsaaklik om raak te sien dat vroue reeds van die begin af 'n plek naas die man gehad het en dat dit nie 'n geval is dat die kerk vir die vrou 'n plek moet inruim nie – dit is die Heilige Gees¹³⁷ wat enigiemand bekwaam maak vir sy/haar dienswerk kragtens sy/haar bepaalde gawes (NG Kerk 1986:164–165).

5.6.4 Die oopstelling van die ampte van leraar en ouderling sal verrykend wees en bedieningsbehoefte oplos

In die lig van al die argumente meld die verslag eers dat daar geen beswaar meer kan wees teen die toelating van vroue tot die amp van leraar en ouderling nie, veral omdat die amp van diaken reeds oop is. Dit sou ook die dienswerk wat mans reeds verrig, aanvul en verryk. Verder sou dit kon voorsien in die dringende bedieningsbehoefte wat reeds bestaan het in meisieskoshuise, gevangnisse, hospitale en tehuise. Die situasie in die kerk word hier met Handeling 6 vergelyk, waar 'n bepaalde behoefte tot die aanstelling van die sewe diakens gelei het (NG Kerk 1986:165)

Dit was inderdaad so dat daar aanvanklik gedink en geredeneer is dat vroue veral as studenteleraars en jeugpredikante tot hulle reg sou kom. Hierdie argumentasie het ook goed aangesluit by die redenasie dat dit in lyn met die vrou se eie aard sou wees. Terugskouend is dit 'n verskraling van die ampspotensiaal van vroue. Dit was egter 'n eerste klein treetjie in die regte rigting. Vir die eerste keer het die huidige konteks ook begin inspeel op die kerk se hantering van die vraagstuk.

5.6.5 Argumente vir en teen

Die mees algemene argumente wat tot dusver teen gebruik is die toelating van vroue tot die besondere ampte is (NG Kerk 1986:161):

- Dat daar 'n skerp onderskeid gemaak word tussen die amp van gelowige, wat vir mans en vroue oop is, en die besondere ampte, wat slegs deur mans gevul mag word.

¹³⁷ 2 Korintiërs 3:5–6 (NAV): ⁵Uit onself is ons nie in staat om iets te bedink asof dit uit onself kom nie. Ons bekwaamheid kom van God, ⁶wat ons bekwaam gemaak het om bedienaars van 'n nuwe verbond te wees, nie van die letter nie, maar van die Gees. Die letter maak dood, die Gees maak lewend.

- Die feit dat vroue nie as priesters diens gedoen het in die Ou Testament nie, alhoewel hulle soms as profete opgetree het.
- Die feit dat daar nie 'n vrou onder die twaalf dissipels of sewe diakens was nie. Maria het ook nooit 'n amp beklee nie.
- Die feit dat daar nie met sekerheid bepaal kan word dat enige van die vroue na wie soms verwys word, 'n besondere amp in die Nuwe Testament beklee het nie.
- Paulus se beroep op die skeppingsordening is 'n bewys daarvan dat die beginsel van onderdanigheid vir alle tye geldend is en nie deur kulturele veranderings aangetas kan word nie. Verder is voorstanders van hierdie argument ook daarvan oortuig dat hierdie beginsel nie net vir die huweliksverhouding geld nie, maar ook vir kerklike verhoudinge. Die emansipasie van vroue op ander samelewingsterreine is goed, maar geld nie vir die kerk nie.
- Kerkhistoriese gegewens dat vroue wel soms tot die besondere ampte toegelaat is, selfs tydens die Reformasie, word nie as genoegsaam geag om 'n algemene reël te wees nie.
- Die oopstelling van die amp van diaken beteken nie noodwendig dat vroue ook tot die lerende en regerende ampte toegelaat moet word nie.
- Vroue se aard, rol en funksie sal nie in die normale leraar-amp tot hulle reg kom nie.
- Daar bestaan allerlei praktiese probleme wat 'n vrou verhoed om 'n predikant te wees.
- Die oortuiging dat die praktiese situasie, byvoorbeeld 'n behoefte aan vroue vir werk van die besondere ampte, nie die kerk mag lei in sy prinsipiële ampstruktuur nie.

Diegene wat ten gunste van die toelating van vroue tot die besondere ampte is, gebruik hoofsaaklik die volgende argumente (NG Kerk 1986:161–162):

- Hulle handhaaf nie so 'n skerp onderskeid tussen die amp van gelowige en die besondere ampte nie.
- Daar word gevra hoekom vroue op grond van Ou Testamentiese gegewens nie ten minste tot die amp van leraar (die profetiese amp) toegelaat kan word nie.

- Daar word aangevoer dat die uitsluiting van vroue tot die amp van priester in die Nuwe Testament opgehef word deur die aanvaarding van vroue as diakonesse om barmhartigheidswerk te doen.
- Hulle aanvaar dat die vroue wat dienswerk in die Nuwe Testament gedoen het, dit wel amptelik gedoen het.
- Hulle beroep hulle op kerkhistoriese gegewens dat vroue inderdaad tot die besondere ampte toegelaat is en dat die geskiedenis nie genoegsame getuienis bied om die teendeel te bewys nie.
- Die vormgewing van Paulus se uitsprake in 1 Korintiërs 14:33–34 en 1 Timoteus 2:11–14 is nie noodwendig vir alle tye geldend nie.
- Dat die oopstelling van die diakenamp vir vroue wel die weg baan vir die oopstelling van die ander ampte.
- Dat die Skrifbeginsel, naamlik dat die vrou 'n komplementerende funksie naas die man het en volgens haar eie aard moet werk, nie die deure tot die besondere ampte toemaak nie, maar wel oopmaak omdat ampswerk daardeur verryk en verbreed kan word.
- Die klem op die funksionering van die vrou kragtens haar eie aard juis 'n waarborg is teen die praktiese probleme wat sou kon opduik.
- En laastens dat vroue in dringende bedieningsbehoefte soos dameskoshuise, gevangnisse, hospitale ensovoorts kan voorsien.

Uit hierdie lys argumente is dit duidelik dat diegene wat vroue nie tot die besondere ampte wil toelaat nie, nie die dienswerk van persone buite om die eerste dissipels, apostels en diakens as amptelik aanvaar het nie, veral nie as dit vroue was nie. Voorstanders van vroue sien die enkele diensgeleenthede juis as voorbeelde dat daar nie 'n algehele verbod op vroue geheers het nie. Verder lê die verskil in die hantering van die Skrif en 'n siening rondom Skrifgesag. Paulus se uitsprake in die sogenaamde swyggebodtekste word aan die een kant as 'n norm vir alle tye gesien en aan die ander kant as 'n tydsbepaalde kulturele beginsel. Verder word die unieke en eie aard van vroue ook vir en teen hulle toelating gebruik. Aan die een kant is dit beperkend en maak dit die deure tot die predikantsamp toe (hulle aard maak dit prakties onmoontlik) en aan die ander kant word geargumenteer dat vroue se skeppingsbepaalde aard juis die bediening kan verryk. Die kamp was ook in twee

gedeel deur hulle ampsbeskouing. Dit is ook duidelik dat elke groep aan hulle argumente vasgeklou het en mekaar nie van die teendeel kon oortuig nie. Die verslag het vir die soveelste keer gepoog om 'n beoordeling van die verskillende argumente te gee en daardeur aangetoon dat vroue wel tot die ampte toegelaat kan word.

5.7 DIE REGERING VAN DIE KERK LÊ NIE IN 'N VROU SE AARD NIE

Ds. Sampie van Vuuren was verantwoordelik vir die skryf van die verslae teen die vrou in die amp. Uit die staking van stemme is dit duidelik dat hy nie alleen gestaan het nie. Die verslag werk sterk vanuit die uitgangspunt dat die aard van die amp nie versoenbaar is met die posisie, rol en funksie van 'n vrou nie.

5.7.1 Aard en doel van ampswerk sluit vroue uit

Dié verslag waarsku eerstens dat die woord “diens” nie gebruik kan word om ampswerk mee te beskryf nie. Alhoewel die woord 'n meer “Bybelse klank” het, kan die voorkeur gebruik van hierdie begrip lei tot 'n blote funksionele verstaan van die ampte en dit kom neer op 'n horisontalisering van die diensbetoon in die gemeente. Die argument dat ampswerk in sy wese dienswerk is en vroue daarom toegelaat moet word, word in die lig van bogenoemde “met beslistheid” afgewys (NG Kerk 1986:165).

In die tweede plek word die doel van ampswerk uitgelig. Alhoewel die Skrif tussen twee fasette in die ampswerk van ouderlinge onderskei, beklemtoon Paulus die regeeropdrag van ouderlinge. Hierdie regeermag verskil in wese van die gesag van 'n wêreldse owerheid. Ouderlinge het egter die taak om die heerskappy van Christus in sy gemeente te realiseer. Soos reeds aangetoon gaan Van Vuuren (2006) van die uitgangspunt uit dat dit nie in die vrou se aard is om gesagvol op te tree nie omdat sy meer versorgend is. Daarom sou dit tot die “degradering” van die ouderlingsamp lei as vroue tot ouderlinge toegelaat word (NG Kerk 1986:165).

Sonder om dit in verband met vroue te bring, beklemtoon die verslag in die derde plek dat daar goeie Skriftuurlike gronde bestaan vir die onderskeid tussen die amp van gelowige en die besondere ampte. Later in die verslag word dit duidelik dat 'n groot aantal vroue die Here in die amp van gelowige gedien het en dat die vroeë Christelike kerk vroue nie vir die besondere ampte oorweeg het nie (NG Kerk 1986:165–166).

5.7.2 Die Skrif gee ’n duidelike nee vir vroue as ouderlinge en diakens

Die verslag lewer kritiek op die stelling dat die Bybel vroue nêrens verbied om as ouderlinge of leraars te werk nie. Die feit dat daar van geen priesteresse in die Ou Testament melding gemaak word nie en dat dié amp uitsluitlik vir mans gereserveer was, word beklemtoon (NG Kerk 1986:166).

Jesus se optrede is die volgende betekenisvolle riglyn. Hy het net mans as dissipels gekies en toe ’n plaasvervanger vir Judas Iskariot gekies moes word, is slegs mans oorweeg. Selfs Maria, die moeder van Jesus, het nooit vir ’n besondere amp in aanmerking gekom nie. Die ampswerk van vroue soos Dorkas, Priscilla, Euodia en ander vroue was persoonlik en nooit amptelik van aard nie (NG Kerk 1986:166).

Die werk van die sogenaamde kerklike weduwees in 1 Timoteus 5:9–11 word ook as nie-amptelik afgemaak. Volgens dié verslag het die vroeë kerk nie so ’n amp geken nie. Na alle waarskynlikheid is die name van weduwees bloot net op ’n lys aangebring en dit beteken nie dat hulle tot enige amp verkies is nie (NG Kerk 1986:166).

Die tekste wat die sogenaamde swyggebod bevat word hier nie as tydsgebonde beskou nie. Die argument dat Paulus veral met getroude vroue gepraat het word ook afgemaak. Paulus sou hier van die “afhanklike posisie van die vrou in die algemeen” praat. Paulus se verwysing in 1 Korintiërs 11:5 na vroue wat bid of God se boodskap verkondig, word verklaar in die lig van die buitengewone gawes. Dit sou beteken dat vroue in hierdie geval die buitengewone gawes beoefen het en dat dit heeltemal anders as die uitoefening van die besondere amp was. Daar kan dus nie uit hierdie vers afgelei word dat Paulus vroue toegelaat het om die Woord op ’n amptelike wyse te verkondig nie. Die drie gronde waarop Paulus sy standpunt begrond dat vroue in die erediens moet swyg, word sterk beklemtoon en as beginsels beskou waarmee die hele Skrif rekening hou. Persone wat die skeppingsorde, die feit dat die vrou die man verlei het en die Godgewilde onderskeiding tussen man en vrou as tydsgebonde afmaak of ontken, relativeer die Skrif en tas die normatiewe gesag van die Woord van God aan.

Laasgenoemde opmerking is tiperend van die teenstanders teen vroue. Wanneer iemand van hulle verskil word gesê dat hierdie persone die Skrif ondermyn. Die debat oor Skrifgesag kan nie losgemaak word van die debat oor die toelating van vroue tot die besondere ampte nie.

5.7.3 Ander oorwegings

Die verslag blaai ook kortliks deur die kerkgeskiedenis en dui aan dat vroue wel as diakens bevestig is, maar dat hierdie gebruik by die sinode van Middelburg in 1581 gesterf het.

Op kerkregtelike gronde word geargumenteer dat die besondere ampte almal uit die apostelamp ontwikkel het, maar dat elke amp 'n eiesoortige funksie het. Daarom is dit nie vanselfsprekend dat die amp van ouderling en leraar oopgestel moet word as die diakenamp reeds oopgestel is nie. Vroue kan in die amp van diaken dien omdat dit in lyn met haar skeppingsmatige aard is.

In die laaste plek is 'n aantal praktiese oorweginge aangebied wat vroue sou verhoed om in die amp van ouderling en diaken te dien. So kan 'n getroude vrou nie 'n beroep aanvaar wat in stryd met haar man se belange is nie. Dit sou beteken dat vroue by huweliksluiting moet bedank of dat die selibaat as eis vir vroulike predikante ingestel moet word. Verder sou werk in dameskoshuise 'n beperkte legitimasië vereis (NG Kerk 1986:167).

5.7.4 Gravamen teen die toelating van vroue tot die diakenamp

Tydens die sinode het die Sinode van Suidwes-Afrika (nou: Namibië) 'n gravamen van 26 bladsye ingedien teen die toelating van vroue as diakens. 'n Ouderling, ene Willem Louw van die NG Gemeente Meersig, het dit aanvanklik ingedien en dit is deur die Sinode van Suidwes-Afrika as amptelike standpunt aanvaar. In die gravamen word die verslae wat tydens die Sinodes van 1978 en 1982 gedien het, breedvoerig behandel. Die beswaar teen die toelating van die vrou tot die diakenamp is dat hierdie besluit nie "volgens die Woord" is nie en dat die hermeneutiese standpunte van die voorstanders van die toelating van vroue tot die besondere ampte, aanvegbaar is.

Die gravamen gaan selfs so ver om te beweer dat die emansipasie van vroue lei tot 'n uitwas van "n vervrouliking van die man en 'n vermanliking van die vrou ... wat weer lei tot groter homoseksualisme en lesbianisme in ons tyd"! In 2006 duik die verband wat daar tussen homoseksualiteit en die toelating van vroue tot die ampte hier getrek is, weer op. Op 'n ietwat omstrede webwerf, Gereformeerde en Afrikaans, verskyn 'n spotprent van dr. Coenie Burger wat op 'n glyplank gly. Aan die bopunt van die glyplank is die woorde "vrou in die amp" geskryf en aan die onderpunt "homoseksualisme" (Anoniem 2006). In reaksie op hierdie spotprent het daar 'n hele debat op Kletskerk, 'n elektroniese gespreksforum van die Kerkbode, verskyn. Ene Lukaris, waarskynlik 'n predikant van die NG Kerk wat weier om sy ware identiteit bekend te maak, het die spotprent op Kletskerk

bekend gestel en onder andere daarby geskryf dat dit interessant sou wees om navorsing te doen oor hoeveel kerke in die wêreld wat die vrou tot die amp toegelaat het, “vandag met die sonde van homoseksualisme in hulle midde sit”. Volgens hom is die argumente ten gunste van die akkommodering van homoseksuele “identities aan die pragmatiese strategieë wat aangewend is vir die vrou in die amp” en die “oorgang van (die) vrou in die amp na homoseksualiteit ’n baie natuurlike een” (Lukaris 2006).

Die Evangelie mag dus nie ’n prominente rol speel in die moderne emansipasie van die vrou nie. Die skrywer neem berigte van lidmate en predikante wat gedurende hierdie tyd in die Kerkbode verskyn het, punt vir punt in behandeling en kom tot die slotsom dat hy met elke persoon verskil oor wat hulle “in eerlikheid meen die Skrif oor hierdie saak leer”. Hy lewer ook kritiek teen die feit dat prof. J.A. Heyns as pleitbesorger vir die toelating van vroue tot die diakenamp tydens die sinode opgetree het en voel dat Heyns “’n besondere bydrae gelewer het om die Sinode tot ’n positiewe besluit oor die saak te beweeg”. In die gravamen word die man tot die absolute heerser verhef en daar word selfs gesê dat die man se heerlikheid gesien word in sy gesag oor die vrou! In die gravamen word daar ook van die standpunt uitgegaan dat die amp ’n vorm van gesagsbeoefening is en daarom mag vroue nie enige amp beklee nie. Die Sinodebesluit van 1982 word as onskriftuurlik beskou omdat vroue deel het aan die regeermag as hulle diakens is en op ’n kerkraad dien. Daar word vir ’n hersiening van die 1982-besluit gevra of dat diakens ten minste uit die kerkregering uitgesluit moet word (NG Kerk 1986:465–487).

Die tydelike kommissie vir Leer en Aktuele Sake kon weer eens nie tot ’n vergelyk kom nie en daar het weer twee verslae oor hierdie saak voor die sinode gedien.

In die meerderheidsverslag word ernstige beswaar gemaak teen die opvatting oor wat kerklike gesag is en dat die gravamen van die oortuiging uitgaan dat daar ’n prinsipiële verskil is tussen die besondere ampte en die amp van gelowige wat status en gesag betref. Die kommissie kom tot die gevolgtrekking dat die verslag geen nuwe insigte na vore gebring het wat oortuig om vroue uit die amp van diaken te weer nie (NG Kerk 1986:695–696).

In ’n minderheidsverslag wat deur di. M.J.P. Olivier en A. Gerber ingedien is, word daar voorgestel dat die sinode die gravamen aanvaar op grond van die feit dat die skeppingsgefundeerde gesagsbeginsels nie net vir die verhouding tussen man en vrou in die huwelik geld nie en dat die hermeneutiese sleutels wat gebruik is “groot gevare vir die verklaring van die Skrif inhou” (NG Kerk 1986:696).

Die sinode het die meerderheidsverslag aanvaar en die gravamen nie aanvaar nie (NG Kerk 1986:696). Een predikant en twee ouderlinge het spesifiek gevra dat hulle minderheidstem aangeteken moet word.

5.7.5 Diakens kan nie uit meerdere vergaderings geweer word nie

Alhoewel AKLAS besluit het om die verslae rondom diakens en meerdere vergaderings en dié van die vroue in die besondere ampte te integreer, het twee afsonderlike verslae voor die sinode verskyn. Na 'n deeglike besinning oor die Skrif en die ampte, 'n kerkhistoriese oorsig en die kerkregtelike besinning oor die geestelike regering van die kerk, is daar besluit dat diakens wel lede van 'n kerkraad is en daarom ook in beginsel na meerdere vergaderings afgevaardig kan word (NG Kerk 1986:111–118, 713). Vir die eerste keer sou 'n diaken ook na 'n meerdere vergadering soos 'n ring, streeksinode of algemene sinode afgevaardig kon word en by implikasie sou vrouens so deel kon word van die regering van die kerk.

5.8 TE VEEL OMSTREDENHEID VERTRAAG DIE PAS

Die Algemene Sinode van 1986 sal altyd onthou word vir die verslag *Kerk en Samelewing: 'n getuienis van die Ned Geref Kerk* wat as beleidsdokument aanvaar is. In hierdie verslag is die hantering van apartheid as 'n politieke en maatskaplike sisteem wat mense veronreg en een groep onregmatig bo 'n ander bevoordeel, afgewys omdat dit nie op Christelik-etiese gronde aanvaar kan word nie. Verder het hierdie dokument die prinsipiële en Skriftuurlike begroning van apartheid as beleid as fout erken en aanvaar. Voorts is erken dat die Skrif nie rasgemengde huwelike verbied nie. Daar is ook Bybels-etiese riglyne neergelê vir die medemenslike en groepsverhoudings (Kerk en Samelewing 1986:52, 61). Die sinode het wegbeweeg van die vroeë regverdiging van apartheid op Bybelse en teologiese gronde (Potgieter 2002:216).

Hierdie verslag het groot beroeringe veroorsaak en is ook een van die redes hoekom 'n aantal predikante en lidmate die NG Kerk na afloop van hierdie sinode verlaat het om die eksklusiewe blanke kerk, naamlik die APK, te vorm.

Die aanvaarding van Kerk en Samelewing sou die toelating van vroue tot die amp van ouderling en predikant vertraag. Dr. W.J. Botha (2006) vertel dat ds. P.B. Botha die aand nadat Kerk en Samelewing aanvaar is, aan prof. Johan Heyns gesê het dat die kerk nou vir swartes oop is en dat dit beter sou wees om eers met die vroue te wag. Waarskynlik het die

gemoedere hoog geloop en sou te veel verandering nie goed vir die kerk wees nie. Die saak rondom die vroue was ook omstrede en daar was duidelik ook verdeeldheid rondom hierdie saak. So het P.B. Botha dan op die 23ste Oktober 'n ordemosie ingedien waarin daar voorgestel word dat die sinode kennis neem van die verslae en dit terugverwys na AKLAS en die onderskeie streeksinodes vir nog verdere studie. Hierdie mosie is so aanvaar (NG Kerk 1986:697) en ten spyte van die sterk verslag ten gunste van die toelating van vroue tot die amp van ouderling en diaken, het hierdie deur steeds toe gebly. Die kerk sou vir nog vier jaar oor die saak moes dink.

Hierdie is 'n goeie voorbeeld van die “ewige maar” wat Allan Boesak (2007:16) na aanleiding van 'n preek van Johan Heyns op die Belhar-belydenis van toepassing maak. Volgens hom het Heyns in 'n preek oor Naäman gesê: “... ons weet wat reg is, ons weet wat gehoorsaamheid aan Christus vra, ons weet ook waar ons genesing lê, maar ...” Te veel groot besluite vir een vergadering was die groot “maar” wat in die pad van die toelating van vroue gestaan het. Daar is dus uit 'n pragmatiese oogpunt besluit dat vroue se saak eerder moet wag. In 1986 was die rassediskoers na alle waarskynlikheid belangriker as die vrouediskoers en daarom het die vergadering dit so aanvaar.

5.8.1 Legitimasie: “Julle is geroep, maar behalwe jy, want jy is 'n vrou”

Die besluit om die pas te vertraag het 'n direkte impak op voornemende vrouepredikante gehad. Meer as die pas is vertraag – hulle kon nie saam met hulle klasmaats na sewe jaar se studies gelegitimeer word nie. Dit was 'n baie negatiewe ervaring vir hierdie vroue. Vir die eerste keer het van hulle van die feit bewus geword dat die kerk op grond van hulle geslag nee sê op hulle roeping om predikante te word.

Gespreksgenoot 2 beskryf die legitimasiëplegtigheid waaraan sy net halfpad kon deelneem as volg:

G2: Dit was saam met ons gradeplegtigheid. Dit was saam. Ek het my graad gekry – die diploma. En toe is dit die legitimasië. En almal gaan op, behalwe ek. Dit was vir my [bly stil ...]. **Ek onthou net daai ding van: “Julle is geroep deur die Here!” Maar behalwe jy, want jy is 'n vrou. Maar julle is hier, julle, julle, julle ...! Ek was deel van julle, behalwe hier val ek uit.** [My beklemtoning donkerder gedruk – EPB]

Gespreksgenoot 7 het aan 'n ander universiteit dieselfde ervaring gehad.

G7: Ons het die diploma gekry. Die aand met die diploma en legitimasiëplegtigheid, dit was een storie gewees. Ons het eerste die diplomas gekry en toe ek die diploma gekry het, toe staan

daar een van die *admin*-ouens, wat my letterlik aan my hand vat en lei dat ek net nie weer op die plek gaan sit waar ek gesit het nie. Doodbang ek staan dalk saam met die mans op vir die legitimasië-eed. Dit was vir my verskriklik sleg. Daai, daai aand het ek ge-*crack*. ... hulle moes dit gereël het. Hoe anderste? Hulle moes dit gereël gehad het. Daai aand het ek gehuil. Non-stop. ... Maar so het ek nooit by huil gekom in die Fakulteit nie, in klasse of sulke goeters nie. Maar daai aand. Daai aand was dit vir my verskriklik, verskriklik erg.

En die ander ding is ook, jy het so hard gewerk en 'n ou kom met baie van daai ouens, ons was dertig toe ons klaargemaak het, kom jy 'n pad van sewe jaar. **En nou skielik is jy anderste omdat jy 'n vrou is.** Daai ding ... ek dink dit is die eerste keer wat dit my regtig getref het. Jy is regtig 'n vrou en daarom is jy anderste. Dit maak nie saak wat jou akademiese kwalifikasies is of al daai goeters nie, jy is 'n vrou en daarom is dit nie belangrik nie.

Ek dink, Elsje, dit is die ding wat my die meeste in hierdie hele opset, vandat ek begin swot het, gevang het. Ek dink nie ek het dit besef watter impak dit op my gehad het in die beginjare nie. Maar ek het naderhand begin voel ek is nie goed genoeg nie. **Want die boodskap wat ek aanmekaar gekry het was: omdat jy 'n vrou is, is jy nie goed genoeg vir dit nie.** [My beklemtoning donkerder gedruk – EPB]

5.8.1.1 'n Deur gaan tog oop

Die besluit om “eers met die vroue te wag”, het ewe skielik die realiteit van werksgeleenthede vir van die vroue laat oopbreek. Gespreksgenoot 7 het ervaar dat God, ten spyte van die kerk se besluit, tog 'n deur vir haar oopgemaak het.

G7: ... Die ander deel van '86 was hierdie geweldige spanning van 'n ou het studieskuld en watsé werk gaan jy nou doen. Waarnatou volgende jaar? Ek dink, terwyl jy geswot het, het jy geweet, o, volgende jaar swot ek nog en dan is mens kalm daaroor. Maar toe. Ons was besig met eindeksamen, toe bel dominee ... my. Toe sê hy vir my die kerklike werkster by ... gaan weg, die pos is myne. Al wat ek moet doen is om ja te sê.

Intussen het ek toe aansoek gedoen vir 'n jeugwerk, jeugdosenpos by Wellington en hulle laat weet my toe ek moet kom vir 'n onderhoud. Ek weet toe nou nie wat om te doen nie. Nou het ek hierdie twee goeters, en ek wou eintlik net een hê. Ek gaan toe weer na prof ... toe. Hy sê toe vir my hy dink ek moet vir die onderhoud ook gaan, as ek nie daar was nie, sal ek nooit weet of ek die regte besluit geneem het nie. So ek is toe Wellington toe vir die onderhoud. Toe ek daar in onderhoud sit, toe weet ek: dit is nie hier waar ek moet wees nie ...

Toe gaan ek toe terug en ek bel vir dominee ... en sê vir hom: “Ek sê ja vir die pos.” En toe het ek in Januarie 1987 daar begin werk. Weet jy Elsje, **toe voel dit vir my asof alles hier bymekaar kom.** Ek wat wou medies geswot het, nou werk ek met verpleegsters. **Daar was**

twee dinge van my roeping. Ek wou gepreek het en ek wou met jongmense gewerk het. En hier het ek dit nou. Ek werk met jongmense. [My beklemtoning donkerder gedruk – EPB]

Die predikant saam met wie sy gewerk het, het haar op verskillende maniere gehelp om tuis te kom in die kerk, al kon sy nog nie amptelik ’n dominee wees nie. Die feit dat iemand in haar vermoëns geglo het, het haar gehelp om oor die teleurstelling te kom.

G7: Dit was vir my ongelooflik. As ek iewers saam met dominee ... gekom het, **dan het hy my voorgestel as sy medeleraar. En dit was vir my wonderlik.** Hy het ook, hy was op ’n stadium my kuratoriumbegeleier. Toe het hy vir my gesê: Ek gaan jou gebruik om die vrou in die ... (provinsie) bekend te stel. Ek het net gedink, ag nee, wat beteken dit? En my nie vreeslik daaraan gesteur nie. Totdat dit toe gekom het op die uiteinde by my bevestiging en ek terug is na hom toe. Toe sê hy vir my: “Maar ek het dit mos al lankal vir jou gesê, dat dit is wat gaan werk.” Toe sê hy vir my: “Jou gesindheid is reg. **Jy wil die Here dien**, jy wil nie op die een of ander manier afwys nie en op ’n manier jou plek *claim* nie.” Ja, so toe het ek daar gewerk.

Dit was vir my wonderlik om te weet: hier is iemand wat in my glo. En amper onvoorwaardelik. Hy het eintlik in my geglo nog voordat hy iets gesien het wat ek kon doen of rede gehad het om in my te glo. So, hy was geweldig positief.

Die ander ding wat hy gedoen het, hy het my laat ringsittings bywoon. Hy het my sinodes toe laat gaan, (en) op die besoekersgalery (laat) sit. Maar hy was partykeer op die moderatuur, dan het ek op sy stoel gesit in die sinodesaal self. So hy het geweldig baie goed vir my gedoen en ek dink wat vir my die positiewe daarvan was, ek het die ratte van die kerk in ’n sekere sin verstaan voordat ek in die kerk was, danksy hom. [My beklemtoning donkerder gedruk – EPB]

6. 1990: DIE DEURE GAAN VIR VROUEPREDIKANTE OOP

Na afloop van die onstuimige sinode van 1986 moes AKLAS wéér ’n studiestuk opstel nadat die onderskeie streeksinodes daarvoor verslag gelewer het. Die subkommissie wat ’n konsepverslag vir AKLAS moes voorberei, het deeglik van die verskillende verslae kennis geneem, maar probeer om uit al die verslae en akademiese artikels die kernprobleme in die gesprek vas te lê. Die subkommissie wat aan hierdie opdragte uitvoering moes gee was: Prof. P.C. Potgieter (sameroeper), dii. A.J. de Klerk, T.E. Carpenter, S.M. van Vuuren, dr. C.J.A. Vos en D.A. Scholtz (NG Kerk Kommissie Leer en Aktuele Sake 1989:222–223). Die kommissie het weer eens van prof. D.A. du Toit se kundigheid gebruik gemaak om die

verslag voor te berei (Du Toit 2007). Daarna is die verslag deeglik by AKLAS bespreek en verander waar nodig (Botha 2006). Hierdie verslag is in 1989 voltooi en daar sou in geen onsekere terme nie by die sinode aanbeveel word dat vroue wel tot die amp van ouderling en predikant toegelaat word. Kort voor die Algemene Sinode het die kommissie weer vergader en tydens hierdie vergadering is ds. S.M. van Vuuren toegelaat om 'n minderheidsverslag aan die Sinode voor te lê (NG Kerk Kommissie Leer en Aktuele Sake 1990:243). Vir die vierde agtereenvolgende sinode sou twee verslae met verskillende standpunte oor dieselfde saak aan 'n sinode voorgelê word. Die lede van AKLAS kon mekaar weer nie oortuig nie!

In die kerklike media het die debat al warmer geword. Tussen 1986 en 1990 het vele briewe, rubrieke en berigte oor vrouepredikante verskyn. Die Kerkbode se redaksie was duidelik ten gunste van die toelating van vrouepredikante. Dit blyk uit die positiewe artikels wat hulle oor afgestudeerde vroueproponente geplaas het en diepte-artikels oor hoe die Skrif hieroor verstaan moet word (vgl. Meiring 1986; Van Deventer 1989; Van Deventer 1990; Van Renen 1989; Pienaar 1990). Die beswaardes het hulle mening meestal in die briewekolomme laat hoor.

Sewe van die elf streeksinodes het hulle in 1987 ten gunste van die oopstelling van die ouderling- en predikantsamp uitgespreek terwyl die ander vier hulle “onomwonde” teen die toelating van vroue uitgespreek het (NG Kerk 1990:131). Die vier streeksinodes wat nie gesê het, was die sinodes van Suid-Transvaal, Vrystaat, Natal en die destydse Suidwes-Afrika, nou Namibië (Die Kerkbode 1987b). Met hierdie verdeeldheid binne sinodale geledere moes AKLAS en die Algemene Sinode rekening hou. Die hartseer rondom die stigting van die APK was nog vars in almal se geheue en die toelating van vroue was 'n sensitiewe saak om so kort na die gebeure rondom Kerk en Samelewing te hanteer.

Teen 1989 het reeds elf vroue hulle teologiese studies aan die drie fakulteite van die NG Kerk voltooi, maar in die praktyk moes hulle tevrede wees om “hier hospitaalbesoeke te bring, daar diaken te speel” (Moolman 1989:115).

6.1 HERMENEUTIESE VERTREK PUNTE VERSKILLEND

Die meerderheidsverslag het met 'n sterk belydenis oor die gesag en die doel van die Skrif begin. Geloofstaal soos “ons glo” en “ons aanvaar” is opvallend in die eerste deel van die verslag – daar moes geen onduidelikheid oor die vertrekpunte van die lede van AKLAS wees nie!

In die eerste plek is die aanvaarding van die gesag van die Skrif bevestig. Vervolgens word die problematiek rondom die kommunikasie van die boodskap na sowel die oorspronklike lesers as die Kerk van alle eeue uitgelig. Om die probleem te illustreer word Paulus as voorbeeld gebruik. Hiervolgens was Paulus met die gemeente in Korinte in gesprek en moet daar bepaal word wat Paulus oorspronklik bedoel het. Die Woord kan nie maar op die oog af geles word sonder om die oorspronklike konteks in ag te neem nie. Dit sou biblieties wees om woorde uit die Bybel oor te dra asof vandag se lesers die eerste lesers is. Alhoewel die norm steeds vandag van toepassing sal wees, sal dit prakties op 'n ander wyse tot uitdrukking kom. Verder moet nie net die voorafgaande en daaropvolgende gedeelte rondom 'n teks in ag geneem word nie, maar uiteindelik ook die hele Skrif. Die vraag moet dus gevra word of die Woord in sy geheel 'n bepaalde verklaring toelaat. 'n Laaste hermeneutiese beginsel wat in die skryf van die verslag in ag geneem is, is dat 'n leerstuk nie op 'n enkele vers gebou kan word nie, veral nie as die betrokke vers “eksegetiese probleme” bevat nie. In so geval moet daar lig opgesteek word by ander teksgedeeltes ten einde die bedoeling van die betrokke gedeelte vas te stel. Hierdie beginsel word *sacra Scriptura sui ipsius interpretes* genoem (NG Kerk 1990:129).

Die waarde van so 'n verklaring aan die begin van 'n omstrede saak soos hierdie moenie onderskat word nie. Een van die groot kwessies wat die debat rondom die toelating van vroue so lank uitgerek het en omstrede gemaak het, was Skrifhantering en Skrifgesag. Die twee lyne was vanaf 1978 se sinode duidelik sigbaar. Sonder om 'n verdedigende posisie in te neem, het die meerderheidsverslag deur hierdie verklaring enige moontlike beskuldiging dat hulle nie die gesag van die Skrif sou aanvaar nie, in die kiem gesmoor.

In die debat sou elke standpunt Paulus se tekste in 1 Korintiërs 14:33–35 en 1 Timoteus 2:11–12 óf gebruik om hulle punt te probeer bewys óf weêrlê om die ander standpunt af te wys. Beide benaderings het dan tekste uit die res van die Skrif gebruik ter motivering van hulle bykomende standpunte en argumente (NG Kerk 1990:129).

6.1.1 Skrifhantering 'n groter debat

Skrifhantering was weer eens een van kernprobleme in die onversoenbaarheid van die verslae. Die hantering van die Skrif was nie net met betrekking tot vrouesake soos hierdie 'n probleem nie, maar ook 'n groter debat in die kerk. In opvolg van die verslag oor Skrifgesag wat in 1986 hanteer is, is daar weer riglyne by die hantering van die Skrif in etiese sake aanvaar (NG Kerk 1990:562). Die verslag stem met groot dele van die verslag

ooreen wat Leer en Aktuele Sake van die Wes-Kaapse Sinode reeds in 1980 uitgegee het omdat die verslag grootliks ooreenstem met die uitgangspunte aangaande Skrifgesag en Skrifgebruik wat die Algemene Sinode in 1986 aanvaar het. Die verwysings na Ras, Volk en Nasie is in die 1990-verslag weggelaat.

In hierdie verslag word die kompleksiteit van etiese vrae erken. Die noodsaaklikheid van 'n interdisciplinêre gesprek om die presiese vraag in 'n etiese saak te help formuleer, word ook onderstreep. “Etiek het 'n wetenskap geword waarin mense uit verskillende rigtings van die wetenskap met mekaar behoort saam te werk.” (NG Kerk 1990:127, 562).

Die behoefte om 'n “wyse van Skrifberoep” te ontwikkel kom veral na vore in tye wat gekenmerk word deur drastiese verskuiwings in lewensbeskouing en lewenstyl (NG Kerk 1990:125, 562). Die feit dat dit vanaf die 1980's al meer aanvaarbaar vir vroue geword het om 'n beroep buite die sogenaamde vroulike professies te beoefen, kan as 'n merkbare verskuiwing in die lewenstyl en lewensbeskouing van die Afrikaners beskou word. Dit is dus nie vreemd dat die debat rondom die toelating van vroue met soveel verskille en emosie gepaard gegaan het nie.

Die groot vraag wat die verslag oor Skrifhantering moes antwoord was nie of daar met betrekking tot etiese kwessies 'n beroep op die Skrif gedoen moet word nie, maar eerder hóé dit gedoen moet word (NG Kerk 1990:125, 562). Die breë lyne van die verslag is reeds onder 4.2.3 bespreek.

6.1.2 Wat het Paulus werklik bedoel?

Die gedeeltes in Korintiërs 14 en 1 Timoteus 2 waarin vroue aangesê word om te swyg, word as die beslissende gedeeltes in die debat oor vroue beskou en dit is juis oor hierdie twee tekste waarvoor daar geen eenstemmigheid was nie. Hierdie problematiek is eerlik verreken in die meerderheidsverslag. Ten einde 'n beslissing te maak sou die verskillende standpunte en argumente bloot aangehoor en oorweeg kon word. In so benadering tot die hantering van hierdie problematiese en teenstrydige situasie sou ander oorwegings en goeie argumentasie die oorwegings oorskadu wat uit die teks kristalliseer. Daarom is daar besluit dat die hermeneutiese beginsel, waarvolgens daar probeer word om Paulus se motief vas te stel, die sleutel tot die verstaan van die teks moes wees. Dit vra vir 'n rekonstruksie van die agtergrondsituasie waarin die briewe geskryf is (NG Kerk 1990:129).

6.1.2.1 Die ordelike verloop van die erediens beskerm

1 Korintiërs 14:33–35 kan nie in isolasie gelees word nie. Net ’n paar hoofstukke vroeër in hoofstuk 11 word daar melding gemaak van vroue wat bid en profeteer. Skynbaar was dit toelaatbaar, net solank hulle hoofde bedek was. Hoofstuk 14 handel oor sake wat met die orde in ’n gemeente te doen het. Sekere vroue het op so ’n wyse opgetree dat hulle nie die opbou en orde van die gemeente gedien het nie en Paulus het hierdie vroue oor hulle negatiewe optrede aangespreek.

Godsdienst-sosiologiese ondersoeke het aan die lig gebring dat vrouens in beheer van die huisreëlings was en dat hulle nie in hulle huise ’n sluier gedra het nie. In die vroeë Christelike kerk het Christene in huise bymekaar gekom en die vroue het nie die kerklike praktyk om sluiers te dra en eenkant te gaan sit, nagekom nie. Omdat hulle gewoon was om in hulle huise vryer op te tree, het hulle in die huiskerke ook so opgetree. Vandaar die aanmaning oor die dra van sluiers in hoofstuk 11 en die opdrag tot stilswye. Paulus wou op daardie stadium die ordelike verloop van die erediens beskerm en het nie bedoel om ’n ewigdurende verbod uit te vaardig nie. Die huisdienste moes dieselfde karakter en atmosfeer hê as die byeenkomste in die sinagoges (NG Kerk 1990:130).

6.1.2.2 ’n Rekonstruksie van die oorspronklike konteks

Wat 1 Timoteus 2 betref, is die rekonstruksie van die oorspronklike konteks moeiliker bepaalbaar as in die geval van die teks in 1 Korintiërs 14. Die vraag wat gevra moet word is of Paulus hier na die erediens verwys. Hieroor bestaan geen eenstemmigheid onder eksegete nie. Een groep aanvaar dat dit in hierdie geval oor die erediens handel, ’n ander groep argumenteer dat dit oor ander samelewingsverbande gaan, die derde groep staan ’n gemeentelike opset voor en die laaste groep pleit daarvoor dat die uitklaring van geslagsrolle lig op die teks moet werp (NG Kerk 1990:130–131).

As daar aanvaar word dat die konteks van hierdie teks die erediens is, dan kan vroue nie tot die amp van predikant of ouderling toegelaat word nie. Die verwysings na ouderlinge en terme soos “leer” en “onderrig gee” dui op ’n eredienssituasie. Paulus se motivering uit die skeppingsorde is hier belangrik. Hiervolgens is die swyggebod skeppingsmatig bepaal.

Ander eksegete bevraagteken die bevinding dat dit in 1 Timoteus oor die erediens gaan. Hulle bevinding is dat dit oor ander samelewingsverbande handel. Indien hierdie konteks aanvaar word, kan hierdie teks of die motivering nie as argument in die debat gebruik word nie.

Die oorspronklike Griekse¹³⁸ teks bevat nie die woord “erediens” nie, dit is wel ’n invoeging in die Afrikaanse vertalings. ’n Gesinskonteks is dus eerder hier van toepassing. Die woord ἀθθεντεῖν wat hier gebruik word om die uitoefening van gesag aan te dui, is nie gewoonlik in ’n kerklike konteks gebruik nie, maar wel in ’n sekulêre konteks. Vroue word dus hier aangespreek oor hulle optrede teenoor mans in die alledaagse lewe. In die Bybelse tyd was stilswye ’n teken van respek en onderdanigheid – Paulus roep hier die vroue op om respek te toon op die manier waarop dit gedurende daardie tyd beoefen is. In moderne tye of in ander kulture kan die wyse van respekbetoning op ’n ander manier tot uitdrukking kom. Daarom kan die swyggebod nie as ’n norm vir alle tye beskou word nie (NG Kerk 1990:130).

Vir ’n derde groep is die gemeentelike opset die konteks waarteen Paulus se verbod afspeel. Hulle verklaar die teks deur uit te wys dat dit wat in die gemeentelike lewe gebeur, nie die “Godgewilde” posisie van ’n man as gesinshoof in gedrang moet bring nie (NG Kerk 1990:131).

’n Vierde benadering hanteer die teks teen die groot lyne gelykwaardigheid en ongelykheid. Man en vrou is nie gelyk (eenders) geskape nie, maar wel gelykwaardig. Daarom sal mans en vroue verskillende rolle, funksies en posisies in die samelewing beklee waarin hulle komplementêr tot mekaar, maar nie kompetend teenoor mekaar sal wees nie (NG Kerk 1990:130–131).

Sonder om ’n definitiewe keuse te maak kom die meerderheidsverslag tot die gevolgtrekking dat die Bybel meer na die swyggebod sou verwys as dit so ’n belangrike saak was. As die Bybel nie êrens van ’n vrou as ouderling of leraar praat nie, beteken dit nie noodwendig dat die Bybel daarteen is nie. Die feit dat baie vroue medewerkers van Paulus was, moet ook nie geïgnoreer word nie.

¹³⁸ Nestle-Aland Greek New Testament

¹¹ γυνή ἐν ἡσυχίᾳ μαθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ· ¹² διδάσκειν δὲ γυναῖκί οὐκ ἐπιτρέπω οὐδὲ ἀθθεντεῖν ἀνδρός, ἀλλ’ εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ.

Ou Afrikaanse Vertaling

¹¹Die vrou moet haar in stilte laat leer in alle onderdanigheid. ¹²Ek laat die vrou egter nie toe om onderrig te gee of oor die man te heers nie, maar sy moet haar stil hou.

Nuwe Afrikaanse Vertaling

¹¹’n Vrou moet in die erediens stil en onderdanig wees en haar laat leer. ¹²Ek laat haar nie toe om daar onderrig te gee of oor die man gesag uit te oefen nie; sy moet stil wees.

6.1.3 Vroue lees die swygtekste binne die kultuurkonteks

Vrouepredikante het hulle nie regtig oor die swygtekste bekommer nie. Hulle het dit ook as tydmors beskou om met mense wat daarvoor verskil, te redeneer. Hulle eie subjektiewe eksistensiële ervaring het hulle teologie rondom die swygtekste beïnvloed sodat hulle roepingstekste vir hulle swaarder as Paulus se swygtekste geweeg het. Van die roepingsverhale en -tekste word in hoofstuk 4 weergegee.

Gespreksgenoot 2 was bietjie bekommerd aan die begin van haar studies, maar 'n boekie van die NHKA het rustigheid in haar gemoed oor die saak gebring.

G2: In die begin het ek gedink, maar maak ek nie 'n fout nie? Maar ek het 'n boekie gehad met die titel "Vroue as predikante" wat deur ene Dreyer geskryf is. Dit het vir my perspektief gebring. Met sommige mense kan jy in elk geval nie redeneer nie. Ek mors nie my asem nie, dit maak my net ontsteld.

Gespreksgenoot 3 was aanvanklik nogal verbaas oor my vraag oor hoe sy die swygtekste interpreteer. Sy voel dat sy nie met iemand in debat oor die saak sal gaan nie.

G3: Niemand het my nog ooit regtig gekonfronteer met daai tekste nie. So ek het nog nie nodig gehad om dit te *handle* nie. Maar Hennie Stander het, was dit nou hy? Nee, Jan van der Watt, het half, ek dink dit half toevallig deurgekom eendag, in 'n klassituasie, het hy verduidelik die hele ding van kultuur en die manier van doen in daai tyd was die vrouens het eenkant gesit, hy het nog 'n grappie gemaak en gesê, soos wat 'n klomp vrouens kan kekkel, julle weet. Maar hy het dit regtig nie op 'n negatiewe manier gesê nie. Want hulle het gepla as die mans dink, of iets in dier voege. Jy weet dit het op so 'n manier verbygegaan en dit was vir my oukei, *fine*.

Ek beseft dat dit wel vir mense 'n *issue* is. En dan ds. B het 'n uitdrukking gehad, wat in die Sendingkerk baie groot geloop het, ter wille van die swakheid van sommige ... Jy moet maar half versigtig wees ter wille van die swakheid van sommige. En ter wille van die ou wat dit so interpreteer, ag kry vir jou, Oom ...

EB: Sê nou maar iemand kom staan voor jou en sê: "Maar hier staan dit". Wat sal jy sê? Is jy oortuigbaar op daardie tekste?

G3: Ek is baie bewus van die feit dat daar kultuurgoed en feitegoed is. **As jy 'n teks lees en jy ervaar hom as 'n kultuurding, en ek ervaar hom as 'n feit, kom ons kom ooreen om te verskil. Maar ek gaan nie myself op jou afdwing nie, ek gaan waarskynlik nie met jou *fight* nie ...** [My beklemtoning donkerder gedruk – EPB]

Gespreksgenoot 6 het weer heeltemal vrede oor die swygtekse. Vroue soos sy wat ná die Algemene Sinode van 1990 gaan studeer het, het bloot aanvaar dat die saak nou uitgeklaar is.

G6: Ek het 'n bepaalde konteks waarbinne ek dit lees. Ek het heeltemal vrede daaroor. Ek dink mens moet die hele ding rondom Paulus se teologie vir mense probeer darem (verduidelik). Ek verduidelik dit altyd vir studente, hulle lag verskriklik lekker, veral die meisies, in daai tyd het mans en vrouens apart gesit en die vrouens was nie opgelei nie, hulle het geen opleiding gehad nie so hulle het nie die taal waarin die evangelie verkondig is, verstaan nie. Dan het hierdie manne kerk gehou en hulle geleer in 'n taal wat hierdie vroue nie altyd verstaan het nie. Wat doen vrouens as hulle begin *boring* raak? Hulle begin praat onder mekaar. Dan sê die ou: "Julle moet stilbly! Julle maak chaos in hierdie plek, hier moet orde wees." Dan lag hulle lekker en sê hulle verstaan dit nou! [lag] **Ek dink net ek probeer die punt oor te bring dat dit was dinge binne 'n bepaalde konteks gewees ... Seksisme, rassisme, klassisme, dit is die goed waarvoor Christus gekom het ... Mens is so bewus van jou eie tekortkominge en swakhede. Maar gits, is dit nie waaroor die Evangelie gaan nie, om daardie goed in ons te kom afbreek om nuwe mense te wees. En dit is vir my *sad*, as sulke groot besluite op daai punte geval het. Dit is vir my interessant dat jy dit vir my sê. Toe ek gaan swot het, het ek dit gedoen met die aanvaarding: "Dit is mos nou reg". Die denke van die debat is baie minder deel van my.** [My beklemtoning donkerder gedruk – EPB]

Hulle lees en verstaan van die swygtekste word bevestig deur Lisel Joubert se standpunt oor 1 Korintërs 14:34 in 'n artikel oor vroue in die kerk. Sy skryf: "Ek glo die moderne vrou kan die Bybel lees en daarin die vrymoedigheid en vryspraak vind om ten volle haar potensiaal te ontsluit. Die Bybel kan ook gebruik word as instrument om vroue te onderdruk, maar dan word dit misbruik. Vir my bly die Bybel 'n geloofsboek wat my eintlik oor God moet leer en nie soseer my rol as 'n vrou in die samelewing nie. En as ek die God agter die Skrif ontdek, sal baie van hierdie ander *issues* verdwyn." (soos aangehaal in Swanepoel 2006:17).

6.2 AMPSGESAG IS NIE IN 'N PERSOON GELEË NIE

Die tweede kernprobleem in die debat gaan oor ampsbeskouing. Diegene wat vroue nie tot die amp wou toelaat nie, het sterk op die argument geleun dat die gesagvolle aard van die amp vroue uitsluit. Hulle koppel ampsgesag aan kerkregering en gee aan ampsgesag hiermee 'n politieke en juridiese karakter.

Hierdie verslag is tekenend van 'n nuwe ampsbeskouing wat besig was om in die NG Kerk te ontwikkel en wat teen die jaar 2007 al meer op gemeentevlak sigbaar sou word. Die dienskarakter¹³⁹ in plaas van die gesagvolle regeer karakter van die amp sou al hoe belangriker word.

Die woord wat die funksie van 'n ampsdraer beskryf, is presies dieselfde woord wat gebruik word om die funksie van 'n lidmaat aan te dui. Hierdie woord is *diakonia* of te wel diens en dit het vir Grieke van daardie tyd 'n vernederende konnotasie gehad; dit was iets wat jy nie eintlik gedoen het nie. Die Nuwe Testament het juis van woorde soos *timè* en *arché* weggebly omdat dit in die Griekse wêreld vir politieke gesag en die godsdienstige owerhede gebruik is (NG Kerk 1990:129).

Ampsgesag is nie geleë in heerskappy¹⁴⁰ of baasskap¹⁴¹ nie en daarom kan daar ook nie 'n hiërargie tussen die verskillende ampte of die ampte en die gemeente bestaan nie. Die verskil is eerder funksioneel. Ampsgesag is in die Woord gefundeer omdat Christus Sy gemeente deur die Woord regeer. Daarom kan daar nie gesê word dat die gesag van die ampsdraer in die persoon (hetsy 'n man of vrou) geleë is nie (NG Kerk 1990:129).

Die Gereformeerde ampsbeskouing laat ook nie ruimte toe vir 'n hiërargie tussen die gemeente of die verskillende ampte onderling nie. Omdat daar nie 'n hiërargie tussen die ampte kan wees nie beteken dit verder dat onderdanigheid *per se* nie as argument teen die toelating van vroue gebruik kan word nie (NG Kerk 1990:131).

6.3 PRAKTIESE PROBLEME NIE AS ONOORKOMBARE STRUIKELBLOKKE GESIEN NIE

Alhoewel AKLAS daarvan oortuig was dat die oorwig getuienis in die Bybel daarop dui dat vroue nie tot die lerende- en regerende ampte verbied kan word nie, het hulle enkele praktiese sake op die tafel geplaas wat die finale besluit tog sou kon beïnvloed.

¹³⁹ Kyk na die A-Z-beleid aangaande predikante wat voor die Algemene Sinode van 2007 gedien het. In hierdie dokument word die amp "bedieningskanale waardeur God sy werk doen" beskryf en verder omskryf as dienswerk.

¹⁴⁰ 2 Korintiërs 1:24 (NAV): ²⁴ Ons wil nie as heersers voorskryf wat julle moet glo nie. Julle staan immers vas in die geloof. Maar ons wil medewerkers wees om julle geluk te bevorder.

¹⁴¹ 1 Petrus 5:3 (NAV): ² Pas die kudde van God wat aan julle toevertrou is, goed op. Hou toesig oor hulle, nie uit dwang nie, maar gewillig soos God dit verwag; nie om eie gewin nie, maar uit toegewydheid; ³ ook nie deur baas te speel oor dié wat God aan julle sorg toevertrou het nie, maar deur 'n voorbeeld vir die kudde te wees.

Die amp van predikant is beskou as 'n lewenslange lewenstaak en hierdie bepaling in die Kerkorde kon onder druk kom as 'n vrouepredikant sou trou en kinders kry. AKLAS het voorgestel dat tydelike of beperkte legitimasië ondersoek word. Selibaatskap as die enigste ander alternatiewe is afgewys (NG Kerk 1990:131)! Hier was duidelik nog 'n beskouing dat wanneer vroue trou en met 'n gesin begin, hulle noodwendig heeltemal ophou werk.

6.3.1 Vroue en moederskap in die praktyk

Volgens die volksmoederdiskoers het moederskap bepaalde eise aan 'n vrou gestel. Binne dié diskoers was moederskap 'n biologiese, religieuse en nasionale roeping (Kruger 1991:238). Dit was die absolute ideaalbeeld. Daarom is daar byna geen aandag aan die behoeftes en realiteite van werkende vroue gegee nie, omdat dit nie as die ideaal beskou is nie. So sou daar in opvoedingsprogramme en tydskrifartikels met net een ideaal, wat as 'n realiteit beskou is, gewerk word as vroue oor moederskap opgevoed en ingelig is. Programme en populêre artikels het met die veronderstelling gewerk dat 'n vrou wat 'n kind het by die huis is. Vroeëre literatuur het ook met die uitgangspunt gewerk dat wanneer vroue goed oor moederskap opgelig en opgevoed word, dit sal help met die welwese van die volk (Kruger 1991:264–267).

Teen die 1990's het die algemene siening rondom werkende ma's al begin verander. Vandag is dit glad nie meer ongewoon as 'n ma voltyds of deelyds werk nie. Dit beteken nie dat vroue nie persoonlike konflikte hieroor ervaar nie. Aan die een kant wil hulle suksesvol in hulle beroepe wees en aan die ander kant voel hulle skuldig as hulle kinders klein-klein by 'n dagmoeder of oppasser moet bly. In baie gesinne is 'n tweede inkomste noodsaaklik om of finansiële te kan oorleef of 'n bepaalde lewenstyl te kan bekostig. Bykans elke vrouetydskrif het jaarliks artikels oor werkende ma's.

Oor moederskap voel vroue anders as die besware wat dikwels geopper is. Proponent Ilse van Rooy het haar in die 1990's só daarvoor uitgelaat in 'n tydskrif: “Selfs as ek 'n volwaardige predikant word met my eie gemeente, sal moederskap ideaal wees. Bedags sal ek die meeste van die tyd tuis wees om my kind te versorg, terwyl my man saans toesig kan hou wanneer ek huisbesoek doen” (Gomes en Coetsee 1994:28).¹⁴²

¹⁴² Gemeentes se ritme verskil, maar myns insiens werk dominees nie net in die aande nie. Dit sou dalk in die praktyk nie heeltemal so eenvoudig wees nie, alhoewel predikante nie kantoorgebonde is nie en dus meer beweeglik is. Ek kon Van Rooy egter nie opspoor om met haar oor haar stelling in gesprek te tree nie. Sy is vandag nie meer in die bediening nie – EPB.

Vrouepredikante ervaar en benader die verantwoordelikheid rondom ouerskap verskillend. Hulle persoonlike omstandighede, ouderdom en gesinsamestelling speel ook 'n rol in hulle eie beleving rondom en beskouing van ouerskap. Hulle diverse sienings oor hulle rol en plek in die huwelik pas binne 'n postmoderne konteks waarin die manier waarop besluite geneem word nie noodwendig deur algemeen geldende waarhede bepaal word nie. “Elke individu, ook minderwaardige individue in die gesin, veroorloof hom of haar dit om binne 'n bepaalde konteks eie besluite te neem” (Müller 2002:22).

Volgens gespreksgenoot 4 verskil haar situasie nie van dié van haar vriendinne wat dokters en rekenmeesters is nie. Sy en haar man het een kind.

G4: Ek dink my man het geweet ek sal 'n beroepsvrou wees, maak nie saak watter beroep nie ... Ek besef hy is in 'n unieke situasie en waardeer dit ongelooflik dat hy soveel ruimte vir my het. Ruimte vir my beteken dikwels ruimte vir die gemeente met sy dinge ... Ek was getroud voor ek begin werk het, so ek het geen ervaring van hoe dit nie my werk beïnvloed nie ... Ek dink maar net altyd: as onderwys (veral deesdae) of verpleging of maatskaplike werk tipiese vroueberoep is, verstaan ek nie hoekom leraarskap nie ook is nie. Geen van hierdie beroepe is saggte kantoorwerkies met maklike ure nie. Wat beteken voluit werk? 16 uur per dag? Ek weet dit gaan soms rof, ook met my, maar as die mans in die verlede so moes werk om voluit te werk, het gemeentes hulle uitgebuit en misbruik, en hulle het dit toegelaat. Dis ook nie Christelike werksetiek nie. **Ek kan nie dink dat my vriendinne wat dokters en rekenmeesters is, kan werk en kinders grootmaak, en ek nie.** [My beklemtoning donkerder gedruk – EPB].

Vir gespreksgenoot 6 is haar gesin 'n belangriker roeping as predikantwees, maar dit staan nie in stryd met mekaar nie. Sy het een kind en is tans swanger met haar tweede kind.

G6: Om die bediening en mens se gesin te balanseer, is 'n geweldige uitdaging. Maar vir my is my gesin eerste prioriteit. Ek is in die eerste plek 'n vrou vir my man en 'n ma vir my kind en dan ook 'n predikant in die bediening. Ek sien te veel gesinne wat gebroke is weens die eise van vandag se beroepe in die algemeen. Vir my is my gesin 'n roeping en glo ek dit is vir die Here belangrik.

Gespreksgenoot 3 se kinders is al volwasse en sy staan nie voltyds in die bediening nie. Omdat sy en haar man aan 'n bepaalde patroon gewoond is, voorsien sy dat om in die aand te werk bepaalde uitdagings aan haar en haar man sal stel. Sy sien egter hoe haar getroude kinders se uitgangspunte al reeds van haar en haar man s'n verskil en hoe hulle hulle voltydse loopbane en gesinsritme eenvoudig net bestuur en nie as 'n probleem ervaar nie.

G3: Dit is moeilik. Dit is moeilik. **Ek dink dit gaan uit en uit die situasie gaan bepaal word deur die spesifieke gesinslede.** Ek persoonlik dink, as ek byvoorbeeld 'n dominee-job gaan kry hier in ons omgewing, gaan dit vir ... baie moeilik wees. Want hy soek my by die huis in die aand. So die vergaderings, selfs soos dit nou is met die Gemeenteraad, is dit nie vir hom aldag baie lekker nie. Hy sal aanpas daarby, ek is seker daarvan, maar ons sal 'n pad moet loop. 'n Ontwikkelingspad moet loop wat dit betref. Moet groei daarin. **Dit het uit en uit te doen met die twee individue wat betrokke is in die verhouding en dan obviously die gesin daar rondom.** ... Jy moet verstaan, ons is nou dertig jaar getroud en hy het vir dertig jaar, vir twintig daarvan, het hy 'n vrou by die huis gehad. So ek het partykeer die gevoel *whatever I do* is nie belangrik genoeg nie. Terwyl ek vir 'n feit weet dit is nie so nie, maar dit is my ervaring en ek dink dit is gewoon ... se menswees. Hy soek sy vrou by die huis. Ons is baie naby aanmekaar wat dit aanbetref. En ek dink wat dit betref is 'n plattelandse gemeente, waar daar baie plase en baie ouer mense is, gaan byvoorbeeld huisbesoek in die dag wees. Hy gaan waarskynlik saam met my kan gaan. Wat ook al. Dit sal dit dalk kan makliker maak en so aan.

O ja, verseker (is dit versoenbaar). As ek nou kyk na ... en ... (haar getroude kinders). **Hulle gaan net aan. Die ou wat eerste by die huis is, maak die kos. Hulle rig hulle in daarvolgens.** Ek dink nie dit hoef ... met kinders ... vir my was dit doenbaar, ek is ontsettend dankbaar dat ek by die huis kon wees as ek daaraan terugdink. Terwyl ek daarin was, was dit nie maklik nie. Maar ek is intsettend dankbaar, as ek nou na my kinders kyk, dat ek by die huis kon wees. Ek weet nie of dit noodwendig die verskil gemaak het nie ... Dit is nie 'n grap nie. Ek dink nie dit is maklik nie. My dagboek word tot 'n baie groot mate bepaal deur ... se dagboek. Die oomblik as jy twee persone het wat al twee belangrike dagboeke het wat moet sinkroniseer, kan dit knor. **Maar dit is nie ondoenbaar nie. Ek sien dit by baie mense waar dit doenbaar is.** [My beklemtoning donkerder gedruk – EPB]

6.3.2 Ongetroude predikante se unieke ervaring

Behalwe die vlugtige verwysing dat vrouepredikante moontlik selibaat sou moes bly, is daar nie in die besinning oor vrouepredikante aan die unieke behoeftes van ongetroude vrouepredikante aandag gegee nie. Oor die algemeen word daar nie veel aandag aan ongetroude vroue se behoeftes gegee nie. Steyn (2003:120–121) het in navorsing oor ongetroude vroue bevind dat die diskoerse rondom ongetroude vroue 'n baie lang geskiedenis het. Volgens hierdie diskoers word vroue as't ware geprogrammeer om begeerlike vroue en moeders te wees en is die enigste vervulde staat vir 'n vrou om haar eie gesin te hê (Steyn 2003:114–116). Bons-Storm (1996:134) is van mening dat aanvaarbare

rolle vir vroue in die kerk en breër samelewing 'n bepaalde afhanklikheid van manlike figure impliseer.

Daar bestaan ook bepaalde negatiewe persepsies oor nooit-getroude vroue. Van hierdie persepsies is dat ongetroude vroue eensaam is, onvolledige lewens het en dat om getroud te wees die enigste ideale, gesonde en bevredigende staat is waarbinne 'n vrou kan leef (Steyn 2003:119). Steyn (2003:131) is ook van mening dat die swygtek in 1 Timoteus 2:11–15 vir die nooit-getroude vrou “ontstellend” is.

Buiten die negatiewe persepsies wat in die samelewing bestaan ervaar nooit-getroude vroue self ook sekere sake. Twee hiervan is dat sy deel van 'n paar moet wees om goed genoeg te wees en dat sy nie altyd ernstig opgeneem word nie (Steyn 2003:112–113).

Eksel is 'n nooit getroude vrou binne die bediening. Alhoewel hierdie studie nie oor my verhaal gaan nie, het ek tog besluit om saam met gespreksgenoot 7 en gespreksgenoot 5 my stem op hierdie punt te laat hoor.

EPB: Om 'n ongetroude vrouepredikant te wees het voor- en nadele. Een van die voordele is dat ek meer tyd en energie in my roeping kan stort sonder om bang te wees dat ek my “huismense” afskeep. Dit het my in staat gestel om op die moderatuur te dien saam met 'n voltydse gemeentepos en doseerverpligtinge by UP. Ek kon langer ure werk.

Aan die negatiewe kant het ek ondervind dat ek in sekere situasies harder moes werk om ernstig opgeneem te word. Omdat ek nie getroud is of kinders het nie, is situasies rondom huwelikspastoraat vir my moeiliker. Wanneer ek onseker daarvoor voel of ek regtig verstaan, verwys ek lidmate met groot vrymoedigheid na 'n kundige persoon op die terrein van huweliks- en gesinspastoraat. Ten opsigte van sake soos doopkategorie sorg ek dat ek baie goed voorbereid is. Ek het ook sisteme in my lewe ingebou waar ek met kinders en gesinne in aanraking kom ten einde iets van hulle leefwêreld te verstaan. Dit het my baie gehelp.

Ek het die swygtek in Timoteus nooit op 'n persoonlike vlak interpreteer nie – vir my was die verbod wat die kerk daaruit gelees het swaar genoeg!

Gespreksgenoot 5 is geskei en dit maak haar as't ware onaanvaarbaar vir die kerk, al was die egskeiding, nie haar fout nie. Sy is baie realisties oor haar omstandighede alhoewel haar hart brand om in die bediening te kan staan.

G5: So ek blameer nie net die kerk, of ek blameer nie die kerk daarvoor nie. Ek besef as ek nou wil kla, dan moet ek net realisties wees oor waarnatoe stuur jy jou CV's. Dit is net vir my as alleenouer moeilik om te voorsien dat ek byvoorbeeld in 'n stadsgemeente vir vier, vyf aande 'n

week gaan besig wees van vyfuur tot elfuur. Want daar is nie iemand by die huis by die kinders nie. So dit is gekompliseerde omstandighede ook omdat ek nog 'n alleenouer is ook.

Weet jy, Elsje, ek noem dit nou maar uit my eie uit ook. Ek dink wat my CV, aansoeke aanbetref, is die feit dat ek geskei is. Ek is redelik seker daarvan. Niemand sê dit vir my nie. Maar ek is baie seker daarvan dat veral in 'n omgewing waar jy nie bekend is nie. In P ken almal nou hoe dit gebeur en so aan. Maar as jy nou hierdie CV C toe stuur, en jy is nog 'n vrou en jy is geskei. Ek dink die vraagtekens is somer so 5, 6, 7, 8, agter die ding. Daarom het ek al vir my ma-hulle gesê, as ek getroud was, was ek al dalk gouer geholpe met 'n werk. Dit lyk net 'n bietjie suspisies vir mense wat nie my omstandighede geken het nie, wat nie weet wat gebeur het nie en wat jou nie ken nie.

6.3.3 Ander knelpunte aan gemeentes oorgelaat

Dat die pad van implementering en aanvaarding moeilik sou wees is ook voorsien, alhoewel die NG Kerk nie 'n daadwerklike plan daarmee gemaak het nie. Die Algemene Regskommissie moes aan die kerkregtelike en praktiese knelpunte aandag gee en dit is aan gemeentes oorgelaat om self te besluit om watter maniere die vrou in die amp van ouderling aangewend kan word. Die Algemene Kommissie vir Ampsbediening en Evangelisasie (AKAE) moes aanbevelings maak oor die optimale funksionering van die vrou in die amp van predikant (NG Kerk 1990:130–132)..

Die argument rondom die unieke aard van 'n vrou het weer sy kop op hierdie punt uitgesteek. Die unieke bydrae en aanwinst wat 'n vrou tot die bediening kan bring is beklemtoon in teenstelling met die minderheidsverslag wat daarop gekonsenteer het om die aard van die vrou as 'n struikelblok uit te lig. Gemeentes wat groot predikantespanne het en waar die predikante kan spesialiseer, is aangemoedig om van die dames wat teologie studeer het in diens te neem al word hulle nie bevestig nie (NG Kerk 1990:131,132–134).

Ten einde laaste het die meerderheidsverslag aanbeveel dat vroue tot die ampte van predikant en ouderling toegelaat word.

6.4 DIE ANDERSHEID VAN 'N VROU VERHOED HAAR OM MANSWERK TE DOEN

Die minderheidsverslag wat tydens die sinode gedien het, is deur ds. S.M. van Vuuren opgestel en het veral gekonsentreer op die aard van die vrou wat haar verhoed om predikant te wees. Van Vuuren het spesifiek op die vrou se aard gekonsentreer omdat dit sy

belangstellingsveld is en ook omdat hy gevoel het dat daar reeds in vorige verslae aandag gegee is aan die prinsipiële begroning teen die toelating van vroue (Van Vuuren 2006).

Volgens Van Vuuren lê die swyggebodtekste klem op die andersheid van vroue en poog Paulus om die verskil tussen gebruike van mans en vroue aan te toon. Hiervolgens sou dit oneerbaar vir vroue wees om soos die man te wil aanbid en moet vroue in aanbidding “eie aan” hulle vroulike aard wees. Deur die ampte oop te stel, ignoreer die Algemene Sinode die Godgewilde andersheid van vroue.

Van Vuuren beweer dat vroue teen hulle minderwaardige posisie in die Westerse samelewing in opstand kom en dat selfs homoseksuele persone hulle hierin ondersteun: “die meisie-agtig geklede bebaarde jongman met sy oorbelle en armbande en die homoseksuele mens, wat nie duidelik weet tot watter geslag hy behoort nie (is), deel van die opstand teen die minderwaardigheid van die vrou” (NG Kerk 1990:132). Die NG Kerk moet van hierdie opstand kennis neem en dit kanaliseer deur ruimte in gemeentes te skep vir hulle God-gegewe vrou-wees. Die besondere ampte is beslis nie een van hierdie ruimtes nie. Een van sy aanbevelings aan die sinode is dan ook dat die sinode ’n studiestuk opstel oor die beste benutting van die vrou se gawes in die kerk (NG Kerk 1990:134).

Hy ontken nie die gelykwaardigheid van vroue en mans nie, maar staan die ongelykheid tussen mans en vrou sterk voor en illustreer dit deur sekere persoonlikheidsienskappe te kategoriseer volgens geslag. So is alle mans byvoorbeeld taakgerig en alle vroue kommunikatief (NG Kerk 1990:132–133).

Toegepas op die besondere ampte kan vroue nie die werk van ’n predikant doen nie omdat dit ’n mansberoep is. Haar seksualiteit kan ook “vir die gemeente, haar kollegas, haar kollegas se vrouens en vir haarself” probleme skep. ’n Ander tipiese “manlike” eienskap is dié van gesag: “As die ampte ... gesag dra, is dit nie vir die vrou bedoel nie”. Vroue kan volgens hom nie gesag internaliseer nie en ’n gemeente sal vroue in ’n gesagsposisie moeilik aanvaar. Hiermee gee hy ook ’n bepaalde ampsbegrip weer, naamlik dat die amp van predikant ’n gesagvolle amp is (NG Kerk 1990:133). Hierdie standpunt kom uit ’n persoonlike belangstelling en studie in die onderwerp “manlik, vroulik en die kerk” (Van Vuuren 2006).

SvV: ’n Gemeente wat net vroue as predikante het, gaan geleidelik ontslae raak van die gesagsaspek. ’n Gemeente wat albei het sal sekerlik meer gebalanseerd wees, maar weet jy, die predikant, die manspredikant wat die beste vaar, wat die meeste werksbevrediging

ervaar, is die predikant wat gesagvol optree. Met ander woorde die vrou is die vertroetelaar ... die moeder se liefde is vertroetelende liefde ...

Laastens sal vrouepredikante nie die wedywing kan hanteer nie en die vroue van predikante sal vrouepredikante ook as 'n bedreiging ervaar (NG Kerk 1990:133).

Oor een saak was Van Vuuren wel reg en dit is dat vrouens nie maklik hulle voete in die deur sal kry en beroep sal word nie. Hy illustreer sy waarskuwing deur talle voorbeelde uit Amerikaanse kerke aan te haal en beweer dat die oopstelling van die predikantsamp weinig meer as simboliese waarde sal besit (NG Kerk 1990:133).

Van Vuuren se standpunt laat die vraag ontstaan hoe manspredikante vroue dan enigsins in geloof en aanbidding kan lei as die amp van predikant in sy wese manlik is en vroue net op 'n vroulike manier kan aanbid. Die logiese implikasie van sy argument is dat geloof soos manspredikante dit leer en modelleer net vir ander mans geskik kan wees.

Impliseer hierdie frase dat 'n vrou se skeppingsmatige aard haar beperk om slegs sekere aspekte van die amp van diaken te verrig? Sou dieselfde nie ook van 'n man gesê kon word nie? Of was die bedoeling van hierdie frase om dit te beklemtoon dat vroue as vroue in die amp moes staan en dit nie soos 'n man probeer doen nie (Rhodes 1988:198)?

Die feminisme word daarvan beskuldig dat hulle in die stryd teen seksisme en diskriminasie vroue van hulle vroulikheid ontnem deur hulle vroulike eienskappe as bedreigend vir voortreflikheid te beskou (vgl. Heyns 1987:39). Daarom sal 'n sinsnede wat die vrou se eie aard beklemtoon, uit hierdie geleedere onmiddellik met agterdog bejeën word.

Daar kan nie weggekome van die feit dat God die mens as man en vrou geskape het nie (Genesis 1:27). Menswees, sonder sowel man- as vrouwees is onvolledig en dra in homself die kiem van sy eie ondergang (Büchner & Strauss 1992:24). Net so sal kerkwees onvolledig wees as 'n vrou se aandeel nie daarin verreken word nie. Jewett (1982:116) stel dit dat die kerk "geestelike vaders" en "geestelike moeders" nodig het.

Sonder om dit aan 'n spesifieke geslag te koppel, moet daar toegegee word dat elke mens die reg het tot 'n styl en enige persoon se styl sal tot uiting kom in sy/haar bediening. Dit bring mee dat geen twee preke ooit dieselfde sal wees nie en dat dieselfde taak deur twee persone op verskillende wyses verrig sal word. Wie 'n afgeronde definisie van 'n vrou se eie aard aan die hand van 'n lysie eienskappe gee, loop die gevaar om te veralgemeen en eensydig te raak. Sekere eienskappe kan seker in die breë meer aan 'n man of 'n vrou gekoppel word, maar dit is nooit absoluut nie. As daar byvoorbeeld gesê word dat 'n vrou

meer saggeaard is, beteken dit nie dat daar nie mans is wat saggeaard is nie. Dit beteken ook nie dat 'n saggeaarde persoon nie leiding kan neem of ferm kan optree nie. Selfs in die eksegese word dit verreken dat die eksegeet nie 'n blanko bladsy is nie, maar dat sy/haar verwysingsraamwerk, agtergrond, opvattinge en teologiese uitgangspunte alles sal meewerk in die proses van Woordverstaan en uiteindelik in die Woordoordrag. As stylverskille in die prediking erken en verreken word, is dit net so aanvaarbaar dat 'n vrou haar eie unieke styl mag handhaaf in haar bediening, hetsy as diaken, ouderling of predikant (vgl. Büchner 1991:9–12).

In die sestigerjare het soortgelyke stemme in die Gereformeerde Kerke in Nederland opgegaan (Goedhart 1966:77). Die frase is ook gebruik om die argumente ten gunste van vroue as diakens en predikante te versterk. Dalk was dit gebruik om, in die lig van die opvatting dat die feminisme vroulike eienskappe as 'n bedreiging beskou, teenstanders aan die een kant gerus te stel en die bydrae wat vroue tot die kerk kan maak, te beklemtoon.

Daar moet in ag geneem word dat die inhoudelike betekenis van wat 'n vrou se “eie aard” sou wees, iets is wat sosiaal gekonstrueer word. Dit kan in verskillende gemeenskappe verskillende dinge beteken. Kruger (1991:332) is van mening dat hierdie tipe verskille hoofsaaklik in patriargale diskoerse geformuleer word. So sal daar in 'n kerklike konteks 'n beeld geskep word van wat “vroulik” beteken en wat vroue binne hierdie betekenisraamwerk kan doen.

6.5 RIGLYNE VIR DIE AANWENDING VAN VROUE IN DIE DIAKENAMP

Op grond van 'n sinodebesluit in 1986 het AKLAS ook riglyne vir die aanwending van vrou in die diakenamp opgestel sodat sy hierdie amp volgens haar eie aard kan vervul. Dat laasgenoemde aanbeveling ook deur ds. Sampie van Vuuren gemaak is, is geen verrassing nie (NG Kerk Kommissie Leer en Aktuele Sake 1986:196). Hierdie riglyne beklemtoon weer eens die gelykwaardigheid van mans en vroue en die belangrikheid van alle werk wat daarop gerig is om die gemeente op te bou. In hierdie kort verslaggie word 'n belangrike erkenning wat eintlik meer aandag moes kry, so stilweg gemaak naamlik dat die “kompetisie-beginsel” [onderdanigheid? – EPB] tussen mans en vroue “vreemd is aan God se skeppingswil” en as 'n uitvloeisel van “die gebroke werklikheid en geskiedenis verstaan (moet) word” (NG Kerk 1990:562).

In teenstelling met die minderheidsverslag se standpunt oor die aard van die vrou as struikelblok vir haar toelating tot die amp van predikant, maar in aansluiting by die meerderheidsverslag se standpunt dat mans en vroue komplementêr tot mekaar is, word die verskille tussen mans en vroue en die verskillende wyses waarop hulle hulle onderskeie rolle vervul, as “verryking en verdieping van die dienswerk aan die kerk” gesien. Gemeentes is ook in hierdie besluit aangemoedig om hierdie verryking doelbewus na te streef. Alhoewel ’n vrou se rol as vrou en moeder nog steeds baie hoog geag word, word dit vir die eerste keer nie as struikelblok vir diens in die kerk gesien nie, maar as ’n eienskap wat ’n vrou juis geskik maak vir sekere dienswerk wat die kwaliteit van die geloofsgemeenskap kan verryk en ’n verruiming kan meebring in sekere eienskappe van ’n gemeente. Hierdie eienskappe word beskryf in terme van die gevoelsmatige, sensitiwiteit, medemenslikheid en versorgingsgerigtheid van ’n gemeente (NG Kerk 1990:562).

Dit is aan gemeentes self oorgelaat om aan hierdie riglyne konkrete gestalte te gee en die sinode het kerkrade versoek om in die lig van hierdie riglyne, wat eerder algemene beginsels as riglyne was, te besin oor die manier waarop vrouediakens in gemeentes aangewend word (NG Kerk 1990:562).

6.6 LEWENDIGE DEBATTE EN GESLOTE STEM BRIEWE

Daar was nie eenstemmigheid op die breër kerklike front oor die toelating van vroue nie. Soos reeds aangetoon het al elf die streeksinodes teen 1987 die kans gehad om hulle oor die saak uit te spreek: sewe streeksinodes was ten gunste van die toelating van vroue en vier daarteen. Alhoewel daar nie eenstemmigheid was nie, het hierdie stap alle sinodes ten minste die geleentheid tot inspraak gegee (Die Kerkbode 1987a).

Die finale debat oor die toelating van vroue tot die besondere ampte het groot belangstelling uitgelok. Nie almal wat wou praat het ’n spreekbeurt gekry nie. Hierdie debat is ook gekenmerk deur die verdeeldheid wat daar in die kerk hieroor was.

Aan die een kant was daar die ondersteuners van die minderheidsverslag wie se argumente meestal die praktiese struikelblokke uitgewys het. Die ooraanbod van proponente op daardie stadium is ook op die tafel gesit (Die Kerkbode 1990).

Aan die ander kant het die voorstanders vir vroue meer teologiese argumente gebruik. Prof. Attie Barnard het ook daarop gewys dat predikantsvroue die “wêreld vol preek terwyl hulle nie eens teologiese opleiding het nie” en gevra hoekom teologies-gekolde vroue nie ook

die kans gegun kan word nie. Prof. Danie du Toit, skrywer van die meerderheidsverslag, het uitgewys dat die minderheidsverslag geen Bybelse gronde aantoon op grond waarvan vroue nie tot die ampte toegelaat kan word nie (Die Kerkbode 1990).

Een van die vrouepredikante wat die debat as besoeker bygewoon het, onthou dit so:

G7: Ek onthou baie goed. Daai oggend toe ek my kar gesluit het, het ek gebid: "Here, laat U wil geskied" [huil]. En toe is ons besoekersgalery toe. Hulle het begin met die debat oor die vrou in die amp net so voor teetyd. Toe het hulle dit gestop. En toe tydens teetyd ... En toe het daar 'n predikant na my toe gekom en gesê: "Ek sal sorg dat jy nie 'n predikant word nie." En dit was vir my verskriklik sleg. En dit was vir my toe eintlik wonderlik hoe die mans so eintlik om my toegemaak het en vir my gesê het: "Moet jou asseblief nie aan hom steur nie, hy weet nie wat hy sê nie".

In elk geval, na toe is ons terug. En toe was daar nog 'n paar debatte. Die debatvoering was party plekke histories. Oor hoe gaan hulle 'n man uit die kroeg uithaal. Wat van haar as sy skei? Wat van haar as sy kinders het? Wat van haar as sy getroud is en die man is oorsee? Al sulke goeters het hulle oor gedebatteer. Dit was kort nadat Yolanda Dreyer geskei is en daai ding is nogal redelik gereeld opgehaal op die vloer – haar egskeiding en wat dit aan die kerk doen, haar huwelik wat misluk het omdat sy 'n predikant is, ensovoorts.

Oukei, ek dink wat ek van Johan Heyns sal onthou, is: Hy het daar voor by die moderatuurstafel gesit en hy het die debat begin ook. Toe kan hy sy slotargument gee. Toe het hy gesê: "Wie het die eerste gaan vertel dat Jesus opgestaan het? Dit was vroue gewees." En hy dit net daar gestop. Toe het hulle gestem.

Na 26 jaar se amptelike besinning het die Algemene Sinode uiteindelik tot stemming oorgegaan. Die Reglement van Orde, bepaling 3.16.1 (Kerkorde 1991:24) het bepaal dat daar oor sensitiewe sake per geslote stembrief gestem kan word. Prof. Pieter Potgieter, moderator tydens die 1990-vergadering, het geoordeel dat die saak kontensieus genoeg is vir 'n geslote stembrief. Uiteindelik is die meerderheidsverslag met 242 stemme teen 137 aanvaar. Na soveel jare van nadenke, verslae en debatte, het die deur uiteindelik vir vrouepredikante oopgegaan (NG Kerk 1990:563; Die Kerkbode 1990).

G7: Ek onthou, Fanie Snyman het onder op die vloer gesit. En hy het sy duime so vasgehou en vir my gewys dat hy vir my duim vashou en so aan. En ek dink baie van die mans het my dopgehou. Ek dink dat hulle die spanning kon gelees het ... Toe is dit nou so dat die vrou wel in die amp goedgekeur is. En die ou wat eerste by my was, wat ook op die besoekersgalery was, was Julian Müller, wat vir my gesê het: "Baie geluk." Kyk, hy was mos 'n studenteleraar

gewees en ek het hom van daar af geken. En hy was toe heel eerste by my gewees. Ek weet nie meer of hy dit onthou nie. Maar ek onthou dit baie, baie goed.

Die Tydelike Regskommissie is gevra om die gepaste artikels in die Kerkorde te wysig (NG Kerk 1990:563). Daar is ongelukkig besluit om die manlike vorm van skryfwyse in die Kerkorde te behou omdat dit volgens die regkommissie ook die vroulike vorm insluit. Dames kon ook gelegitimeer word sodra hulle aan al die vereistes van hulle teologiese opleiding voldoen het en preekvergunning vir vroue is onmiddellik toegestaan (NG Kerk 1990:718).

Daar is ook besluit dat AKAE ondersoek moet instel na hoe die toelating van vroue in die lerende amp vrouewerk in sy huidige vorm sal raak en dat die Algemene Kommissie vir Vrouelidmate (AKV) ook in hierdie kommissie moet dien (NG Kerk 1990:625).

6.6.1 Kerklike taalgebruik reflekteer manlike leefwêreld

Die besluit van die regskommissie om nie inklusiewe taal in die Kerkorde te gebruik nie, sou vir jare die werklikheid van manlike oorheersing in stand hou en weerspieël. Dit was 'n ondeurdagte en bloot praktiese en maklike besluit van die Regskommissie waarin daar nie behoorlik teologies oor die implikasie van die besluit nagedink is nie.

Tradisioneel word die verhouding tussen taal en 'n persoon (gebruiker) slegs as 'n manier gesien om jouself uit te druk. Hiervolgens gebruik mense taal bloot om sake wat reeds in hulleself of die wêreld bestaan, mee te beskryf of uitdrukking daaraan te gee (Burr 1996:33). In 'n postmoderne denkwysie is taal nie net meer 'n helder venster op die wêreld nie. Taal skep en modelleer wat mense sien en hoe hulle dit wat hulle sien verstaan (Ward 2007: paragraaf 3). Binne die sosiaal-konstruksionisme is die manier waarop taal gestruktureer word bepalend vir die manier waarop ervaring gestruktureer word. Dit wil sê dat hoe 'n persoon oor hom- of haarself dink, hulleself ervaar, hulle identiteit en persoonlikheid deur taal beïnvloed word (Burr 1996:35, 39). Taal voorsien ons dus van 'n struktuur wat ons in staat stel om vorm en betekenis aan ons ervaringe te gee (Demasure & Müller 2006:414). Burr (1996:40–41) is verder van mening dat wanneer ons na verduidelikings vir sosiale optrede soek, ons nie na die individue moet kyk nie, maar na die linguistiese spasie/area waarin mense saam met ander mense beweeg.

Taal word ook nie in 'n vakuum gebesig nie. Waar en hoe en tussen wie iets gesê word, het ook 'n invloed op die betekenis daarvan. Die betekenis van 'n opmerking of vraag kan dus verander omdat situasies kan verskil en mense verskillend is (Van der Merwe

1995:179–180). Toegepas op ’n kerklike vergadering is die aanspreekvorm “broers” vir vrouens wat jare lank moes wag om predikante te kan word, nie ’n blote aanspreekvorm waarby hulle vanselfsprekend ingesluit is nie. In so ’n situasie ervaar die vroue dat hulle steeds uitgesluit word. Dieselfde geld vir ’n begrip soos “broederkringe”. Sosiale ongelykhede word weerspieël in linguïstiese ongelykhede (Lakoff 1975:46–47; Plaatjies 2003:301).

Volgens Bennett (2007: paragraaf 2) is taal inklusief as dit nie vroue of ander minderheidsgroepe uitsluit nie. Teologiese en liturgiese taal het oor eeue heen in ’n bepaalde leefwêreld ontwikkel waarin mans die hoofrolspelers was. Volgens dr. Elsabé Kloppers, direkteur van die Instituut van vir Kerkmusiek in Suid-Afrika, is vroue in die teologiese en liturgiese wêreld onsigbaar en onhoorbaar gemaak. Inklusiewe taalgebruik is volgens Kloppers nie regstellende taal nie, maar moet byvoorbeeld in die erediens gebruik word sodat almal in die erediens tuis kan voel (*Die Hervormer* 2006:1). Vrouepredikante kan volgens Barr (1988: paragraaf 25) die sagte, versorgende kant van God in die liturgie beter reflekteer.

Daar bestaan groot verskille oor die gebruik van inklusiewe liturgiese taal veral waar dit oor Godsbeelde en Goddelike metafore gaan. Bennett (2007: paragraaf 10) is van mening dat meer vroulike metafore by die liturgie gevoeg kan word, maar dat die tradisionele metafore tog behou moet word en dat dit altyd Bybels gegrond moet wees. Wanneer inklusiewe liturgiese taal op ’n kerk afgedwing word, kan dit eksklusief raak.

Dieselfde geld nie vir die kerklike aanspreekvorme nie. Hier behoort gebruikers meer moeite te doen om doelbewus inklusief te praat, alhoewel hoofstroom-Protestantse kerke dikwels daarteen skop (vgl. Bennett 2007:9 se ervaring hieroor).

6.6.1.1 Dit is die mag van die gewoonte – of is dit?

Volgens Barr (1988: paragraaf 3 en 6) moet inklusiewe taal in die kerk nooit op propoganda gemik wees nie. Alhoewel hy die opmerking maak ten opsigte van liturgiese taal, is dit ook van toepassing op aanspreekvorme en algemene kerktaal. Hy is verder van mening dat die hele saak rondom inklusiewe taal in die kerk baie sensitief is. Barr (1988: paragraaf 15) is verder van mening dat vrouepredikante die leiding moet neem om inklusiewe liturgiese taal in die kerk te help vestig. Myns insiens kan vroue wel help om liturgiese taal meer inklusief te maak, maar moet manspredikante juis daarop bedag wees om in aanspreekvorme die volle vergadering in ag te neem.

Die manlik oorheersende aanspreekvorme in die kerk word verdedig as 'n “gewoonte” en dat vroue dit as vanselfsprekend moet aanvaar dat hulle as kerkraadslede of kollegas hartlik welkom is (Wessels 1995:9). Laasgenoemde verskoning vind bitter min byval by vroue: “Dit is nie meer goed genoeg om eksklusiewe taal te verskoon omdat dit nog maar altyd so gebruik is nie” (Hantie Kotze soos aangehaal in Wessels 1995:17). Die algemene gevoel is dat mans meer moeite moet doen om anders te praat, al was die manlike aanspreekvorme hoe lank gebruik.

Gespreksgenoot 7 laat haar soos volg oor die aanspreekvorm “broers” uit:

G7: Die storie was anderste toe ek fakulteit toe gegaan het. Toe was dit broers, dan praat, praat, praat hulle, en dan sal hulle sê “suster”. En dan gaan ons weer aan en dan broers hulle weer. Dan vra hulle verskriklik mooi om verskoning dat hulle my nie genoem het nie, maar ek moet aanvaar dat ek ingesluit is by die broers en so aan.

Weet jy, dit het my in 'n sekere sin nie gepla nie. Maar wat my wel naderhand geweldig begin irriteer het is hierdie verskoning gevraery, want dit het vir my gevoel in plaas daarvan om nou aanmekaar te konsentreer om elke keer om verskoning te vra, kan julle maar net so wel sê “broers en suster”. **Hoe moeilik kan dit nou wees as 'n ou uit 'n gemeente kom waar daar tog mans en vrouens in die gemeente was?** [My beklemtoning donkerder gedruk – EPB]

Vyf jaar na afloop van die besluit van die Algemene Sinode om die manlike aanspreekvorme te behou, het 'n debat in die kerklike media hieroor uitgebreek. In 'n artikel wat in *Die Kerkbode* van 27 Oktober 1995 verskyn het, word die vraag gevra of die besware wat vroue teen manlike aanspreekvorme soos “broederlike onderhoud” en “broers” maak “tydmors oor beuselagtighede” is en of dit die moeite werd is om daarvoor te stry. Dat vroue oorsensitief oor manlike aanspreekvorme is, is 'n flou argument wat die aandag probeer aflei van die werklike probleem. Dit is meer as 'n praktiese saak, in wese gaan dit oor die integrering van 'n geloofstandpunt in 'n persoon se lewe: “As 'n mens erns maak met God se “ja” vir die mens, kan jy nie sulke sensitiwiteit sonder meer afmaak nie” (Kruger soos aangehaal in Wessels 1995:9).

Lakoff (1975:43–45) het in 'n omvattende studie ook bevind dat die aanhoudende gebruik van die neutrale aanspreekvorm “he” in Engels vroue uitgesluit, minderwaardig en “nonexistent” laat voel. Sy is bekommerd oor die invloed van die gebruik in Engels en baie ander tale om in 'n gemengde gehoor op die manlike aanspreekvorm terug te val.

As 'n saak nie vir een groep belangrik is nie, beteken dit nie dat dit onbelangrik is vir die persone wat aan ontvangkant daarvan staan nie. Sinsnedes soos “dit laat ons nie regtig deel

voel van die vergaderings of beraadslaginge nie”, dit is “onsensitief” en “ek voel as vrou uitgesluit en ondergeskik” som vroue se ervarings hieroor op (Wessels 1995:9).

6.6.1.2 Die mag om sosiale verandering teweeg te bring

Taal het ook die mag om persoonlike en sosiale verandering teweeg te bring (Burr 1996:43). As die regs kommissie van die begin af duidelike leiding gegee het deur inklusiewe taal te gebruik, sou dit kon meehelp om die realiteit van vrouepredikante vinniger in die kerk te vestig.

Müller (2000b:12) laat hom soos volg oor kerklike taal uit in ’n bespreking van die huidige huweliksformulier:

“Ons kerklike taal is waarskynlik een van die grootste struikelblokke in die stryd om diskriminasie teen vroue uit te wis. Hoe sal ons ooit 'n bydrae kan lewer tot die gelyke behandeling van vroue en die respekvolle behandeling van die vrou en dogter in die huisgesin as ons aanhou om sulke formuliere te gebruik? As die kerk eerlik is met die belydenis dat daar in Christus nie meer allerhande ongelyke kategorieë van mense is nie, maar dat almal één is en gelyk is as susters en broers in Christus, sal ons daardie taal konsekwent moet praat in ons gebede, ons liedere, ons formuliere en ons preke.”

Prof. Elna Mouton (soos aangehaal in Wessels 1995:9), toe nog verbonde aan die Departement Godsdienswetenskappe aan die Universiteit van Port Elizabeth, som die kern van die problematiek reg op as sy sê: “Ons praat soos ons dink. As mense voortgaan om in hulle aanspreekwyse vroue uit te sluit, wonder ’n mens of hulle regtig hulle vooroordele prysgegee het, soos hulle beweer. Het hulle harte regtig verander?” Eksklusiewe taalgebruik versterk ook heersende vooroordele, al is die gebruikers daarvan nie eens bewus van hulle eie vooroordele nie.

Gespreksgenoot 7 meet die verandering in die kerk sewentien jaar nadat vroue tot die amp van predikant toegelaat is, onder andere aan die taalgebruik tydens kerkvergaderings.

G7: So ek dink daar is sekere goed wat met sinodes nog gebeur as hulle net die healtyd “broers”.

6.6.1.3 Gelaaide woorde

Volgens gespreksgenoot 2 gaan inklusiewe taal oor meer as net aanspreekvorme. Sy voel dat manspredikante ook versigtig moet wees met watter begrippe hulle gebruik om iets te illustreer.

G2: ... Onthou jy professor by ... Ag, dan kan hy so vir jou sê: “Nou kraam julle die antwoorde uit.” Dan het ek gedink, dit is 'n erg persoonlike woord daai, wat weet hy daarvan? En dan dink hulle jy as vrou moet dit nie persoonlik neem nie.

6.6.1.4 Wees sensitief vir alle minderheidsgroepe

Inklusiewe taalgebruik gaan oor meer as net die insluiting van vroue. Minderheidsgroepe in kerke, soos enkellopendes, word ook baie keer in die kerk deur middel van taalgebruik, voorbeelde en simboliek uitgesluit: “Soms praat predikante in gemeentes asof alle mense in die gemeente getroud is en kinders het” (Antonissen soos aangehaal in Wessels 1995:9). Predikante én ampsdraers sal tydens byeenkomste, eredienste en amptelike kerkvergaderings moeite moet doen om inklusief te praat en die gemeente deur eie voorbeeld te sensitiseer.

7. SAMEVATTING

In hierdie hoofstuk is die breër historiese tydvak wat vanaf 1978 tot 1990 strek, kortliks beskryf. Gedurende die politieke onrus wat in die 1980's geheers het, het Afrikanervroue op verskillende maniere op die onrus gereageer. Aan die een kant is hulle opgekommandeer om op 'n sagte manier deel van die stryd te word en aan die ander kant het hulle deel van vroue-organisasies geword wat hulle vir beter verhoudinge tussen wit en swart beywer het. Die volksmoederdiskoers het tot in die 1990's nog sterk onder Afrikanervroue gefunksioneer. Die benaming het egter intussen na dié van huisvrou verander. Die 1990's word deur groot politieke en staatkundige veranderinge in gekenmerk.

Die kerklike debat rondom die toelating van vroue tot die ampte is vanaf 1978 tot 1990 sal onthou word vir die skerp verskil in Skrifinterpretasie. Tydens die Sinodes van 1978, 1982, 1986 en 1990 het daar telkens twee verslae gedien. In die verslae wat teen die toelating van vroue gemik was, is vroue se dienswerk in die Bybel as nie-amptelik afgemaak. Die swyggebod is ook as norm vir alle tye beskou. Vroue is uiteindelik in 1982 tot die amp van diaken toegelaat. In die meerderheidsverslag wat in 1990 voor die Algemene Sinode gedien het, is die problematiek oor die interpretasie van die swygtekste eerlik verreken. Daar is probeer om vas te stel wat Paulus se motief vir die skryf van die tekste was en tot die gevolgtrekking gekom dat die Bybel meer na die swygtekste sou verwys as dit so belangrike saak was. Na 26 jaar se besinning het die Algemene Sinode in 1990 per geslote stembrief gestem en die meerderheidsverslag, ten gunste van die toelating van vroue tot die

ampte van ouderling en diaken, aanvaar. Daar is ongelukkig besluit om die manlike vorm van skryfwyse in die Kerkorde te behou en nie inklusiewe taal te gebruik nie.

Meer vroue het gedurende die 1980's aan hulle roeping gehoor gegee en teologie gaan studeer ten spyte van die feit dat die NG Kerk se deure nog toe was. Die besluit in 1986 om eers met die toelating van vrouepredikante te wag omdat Kerk en Samelewing reeds baie rimpelings veroorsaak het, is baie negatief deur die vrouestudente beleef wat toe nie saam met hulle klasmaats gelegitimeer kon word nie. Hier het hulle vroulikheid vir die eerste keer as 'n struikelblok in die oë van die kerk beleef.

Terwyl die kerk skerp oor die interpretasie van die swygtekste verskil het, het vroueproponente en -predikante swaarder gewig aan hulle roepingstekste as die Pauliniese swygtekste toegeken.